Pierre Drieu la Rochelle
Focuri vii
Poveste secretă
Pierre Drieu la Rochelle
Feu follet e Editions Gallimard, 1964
Recit secret e Editions Gallimard, 1961
Coperta: Walter Riess
Ilustraţia copertei reproduce un detaliu din
Autoportret cu ţigară aprinsă de Edvard Munch
Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate Editurii LEDA, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT
ISBN: 973 – 7786 – 33 – 5
Timbrul literar se plăteşte Uniunii Scriitorilor din România
Cont: 2511.1 – 171.1/ROL BCR, Sector 1
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DRIEU LA ROCHELLE, PIERRE
Focuri vii; Poveste secretă / Pierre Drieu la Rochelle;
trad.: Traian Finţescu; cuv. Înainte: Alexandru Paleologu.
Bucureşti: Leda, 2005
ISBN 973 – 7786 – 33 – 5
I. Finţescu, Traian (trad.)
II. Paleologu, Alexandru (pref.)
821.133.1 – 32 = 135.1
Pierre Drieu la Rochelle
Focuri vii
Poveste secretă
Traducere de Traian Finţescu
Cuvânt înainte de Alexandru Paleologu
LEDA
Grupul editorial Corint

Cuvânt ÎNAINTE

Totul, în viaţa şi opera lui Drieu la Rochelle, ţine de tinereţe şi maturitate. Un chiromant improvizat, un sud-american care nu se îndeletnicise niciodată până atunci cu aşa ceva, pe care-l cunoscuse întâmplător şi nu l-a mai întâlnit după aceea, i-a prezis că va muri la cincizeci de ani. El a luat-o foarte în serios, programându-şi oarecum existenţa cu acest termen. De altminteri, cum se poate citi în *Poveste secretă,* a fost totdeauna ispitit de sinucidere, ca act de libertate, ca

decizie oarecum „demiurgică”. Pe de altă parte, a avut totdeauna oroare de bătrâneţe; nu oroare de bătrâni, oroare de reprezentarea propriei lui bătrâneţi. Nu se putea accepta pe sine în această ipostază. Era şi el, cum au fost şi la noi corifeii „tinerei generaţii” de după primul război, un apologet al tinereţii (numai că

Eliade, Cioran, Noica au apucat acest stadiu final al vieţii, vrând-nevrând, trăind, au ajuns bătrâni fără a fi dezgustaţi de asta, dimpotrivă; Noica a şi făcut în ultimii ani elogiul bătrâneţii).

În cazul lui Drieu, oracolul acelui Tiresias dubios şi, probabil, interlop a planat mai mult sau mai puţin constant deasupra existenţei lui, asumată ca destin.

Generaţia lui Drieu, reprezentată de câţiva scriitori de mare anvergură, Malraux (mai tânăr cu nouă ani), Montherlant, Céline, René Daumal, a fost, ca şi la noi (şi nu numai la noi), cea a dezamăgirilor (la noi s-a numit „generaţia de sacrificiu”), o generaţie pentru care societatea postbelică (aşa s-a numit la noi; unul din congenerii francezi, Robert Brasillach, a scris în anii ’30 o carte intitulată *Notre avant-guerre:* al doilea război nu mai era, în acei ani, doar o aprehensiune, ci o cvasicertitudine), cu toate răsturnările ei, se vădea totuşi o lume în care predominau mediocritatea în sferele politicii interne şi internaţionale, falsul pragmatism (lipsit, în fond, de simţul realităţilor, incult şi meschin), politicianismul veros, şi celelalte asemenea, de care probabil nu se va scăpa niciodată, dar împotriva cărora e, totuşi, necesar a lupta.

Drieu la Rochelle şi-a pus la început mari speranţe în atunci înfiinţata Societate a Naţiunilor. Ineficienta acesteia a ieşit la iveală abia în 1935 şi 1936, cu prilejul războiului italo-abisinian şi al ocupării Renaniei (demilitarizată prin Tratatul de la Versailles) de către Hitler. Drieu nu era un „internaţionalist”, dar avea o viziune a Europei, a unei Europe unite (nu unificate).

Era, cum s-a şi declarat nu o dată, un „europocentrist”, nicidecum un „mondialist”. Câteva din cărţile lui de eseuri se intitulează *Le jeune europeen, Genève ou Moscou, L’Europe contre les patries.* Considera că statele-naţiuni sunt un concept depăşit. Schimbând ce e de schimbat, viziunea lui asupra Europei era (fără să o declare astfel) una neomedievală, cu o repartiţie analoagă celei precarolingiene: Neustrie, Austrasie etc; o viziune mai curând regională decât naţională. El se simţea mai mult normand decât

francez; pentru el.

Franţa era mai ales o izbândă exemplară a Europei.

Pentru el, Franţa centralizată şi naţionalistă, care a sufocat culturile şi tradiţiile regionale (bretone, normande, provensale etc.) reprezenta o fundătură a istoriei.

Drieu se voia un normand, un *Northman.* Afinităţile lui în ordinea culturii şi civilizaţiei erau cu stratul germanic al poporului francez; era un anglofil, atras de literatura, tradiţiile, poezia şi stilul de viaţă anglo-saxone. Nu ştia nemţeşte, dar era un perfect anglofon. Însă nu iubea Anglia postvictoriană, Anglia filosofilor *„de boutiquiers"* (cum numea Joseph de

Maistre empirismul englez) şi, mai cu seamă, politica insulară, mărunt cinică şi egoistă, moderantismul miop al politicienilor englezi (în paranteză fie spus, are în jurnalul său, în plin război, când, cu mari speranţe şi apoi cu un puţin dispreţ, luase partea hitlerismului, pagini de admiraţie pentru Churchill). Anglia e totuşi extracontinentală, nu e decât parţial europeană.

Aici se plasează şi dezacordul lui cu Maurras, pe care-l admira (şi regreta că nu a murit înainte de 1940, ca să nu se fi compromis şi contrazis prin alăturarea de regimul de la Vichy): Maurras se declara antieuropean fiindcă Europa înseamnă Germania, patria Reformei şi

Romantismului. Trebuie amintit că Drieu alesese Parisul ocupat şi dispreţuia guvernul de la Vichy.

Desigur, Drieu la Rochelle văzuse în „Noua Ordine Europeană" proclamată de Hitler, cu depăşirea conceptului statelor-naţiuni, realizarea efectivă a ceea ce el crezuse la un moment dat posibil prin Societatea Naţiunilor, dar acum într-o perspectivă mai radicală.

Mai radicală şi mai coerentă. Pe deasupra, şi definitivă!

Se mai adăuga la aceasta şi un cult al energiei şi al tinereţii care-i satisfăcea dispreţul pentru ceea ce el numea *„la veulerie"* a democraţiilor.

Toate acestea ne apar azi abominabile şi imposibil de apărat. Când spun „ne apar" nu vreau să spun că ar fi doar o aparenţă, un efect de optică actuală. Mulţi le-am perceput şi judecat încă de atunci ca abominabile (inclusiv atitudinea lui Drieu, care, dintr-un fel de exasperare, supralicita şi sfida). Azi, însă, lucrurile sunt consumate, încheiate, clasate. Asupra lor s-a aşternut un consens unanim, sau cvasiunanim, dar, ca tot ce este mai mult sau mai puţin unanim, e

sumar, în bloc, în alb şi negru, fără nuanţe individuale, fără un examen al devenirii sau, mai corect spus, al etiologiei lor. Deficienţele democraţiei, imposturile, malversaţiunile, corupţia, posibile sau chiar favorizate în cadrul ei, inerţiile ei (dovedite catastrofal prin prăbuşirea Franţei în iunie 1940) deveniseră evidente încă imediat după primul război mondial;

Intelectualii din generaţia lui Drieu căutau altceva mai eficient, mai „dinamic" la extreme, stânga sau dreapta. Cei mai mulţi au căutat la stânga, atunci încă nu integral compromisă; alţii la dreapta (în speţă fascismul), unde s-a plasat opţiunea lui Drieu, după câteva ezitări. În genere, burghezia şi capitalismul nu li se mai păreau nici acceptate, nici viabile. (Exista deja de aproape un secol o repulsie intelectuală faţă de burghezie, seducţia intelectuală a socialismului fiind din ce în ce mai mare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la primul război, iar după Revoluţia din Octombrie căpătând şi un model real.)

Cu mai multă sau mai puţină bună-credinţă, cu mai multă sau mai puţină informaţie, acest model real a fost îmbrăţişat pe termen lung. Drieu, deşi vag ispitit din când în când de cuvântul „comunism", nu s-a lăsat atras. Asta mai mult dintr-o intuiţie inexplicabilă, din ceea ce se numeşte acum cu intenţie peiorativă „anticomunism visceral" şi care nu e, de fapt, decât un instinct salubru. A scris o carte al cărei titlu pare contradictoriu, dar e perfect adecvat, *Socialisme fasciste.* Căci, de fapt, comunismul şi fascismul nu sunt altceva decât bifurcaţia obsesiei colectiviste. Socialism bolşevic şi socialism fascist. Oricum, negarea valorii infinite şi irepetabile a individului, creatură divină, şi anonimizarea lui în masă.

Pe atunci experienţa istoriei recente nu confirmase încă vorba lui Churchill, rostită şi ea *a posteriori,* dar, desigur, mult mai veche în conştiinţa lui, potrivit căreia democraţia e departe de a fi bună, dar e cea mai puţin rea dintre toate soluţiile posibile.

Drieu a înţeles încă din 1942 că Germania pierde războiul, iar el însuşi, care îşi afişase sfidător prietenia cu Otto Abetz şi prohitlerismul, nu va avea altă ieşire decât sinuciderea, care-l obsedase totdeauna şi care va împlini oracolul chiromantului amator.

În ultimii doi ani şi jumătate ai jurnalului lui Drieu, în care sunt, bineînţeles, însemnări diferite, şi politice, şi mondene, şi filosofice, şi sentimentale, se simte în subtext, paralel cu temele frivole sau grave, iar alteori exprimată explicit, dar fără nicio retorică, ci cu o luciditate

albă, netulburată, prezenţa morţii includabile.

Acest jurnal, din care nu lipsesc nici paginile delirante, nici ranchiunele şi urile lui, mai mult evocate dintr-un fel de automatism decât realmente ratificate actual în conştiinţă, este, fără doar şi poate, opera lui capitală, de acelaşi nivel cu *Mémoires d'outre-tombe,* dar, evident, cu totul diferită. Antipatiile faţă de confraţi, faţă de democraţie, faţă de evrei şi francmasoni răsar acum ca nişte umbre, mai mult vituperante decât actuale. Nişte pasiuni estompate, de care se cramponează în cuvinte, dar se depărtează în planul afectelor. Mai vii, poate şi mai vii decât au fost la vremea lor, sunt rememorările celor câteva mari iubiri, mai ales una, cea pentru Beloukia, alias Christiane Renault (soţia celebrului industriaş mort în detenţie ca fost colaboraţionist).

Drieu, care scrisese multe cărţi, câteva romane şi nuvele ce au avut mare ecou, le judecă retrospectiv îndoindu-se de rezistenţa lor postumă, considerându-se un scriitor bun, dar nu mare, cu o severitate excesivă explicabilă prin faptul că, aşa cum e firesc la un scriitor conştient de valoarea sa, avea ca repere şi măsură marile vârfuri ale literaturii. Bune, interesante, frumoase, autentice, dar scrise prea repede, fără acele aprofundări necesare pentru operele cu adevărat mari – aceasta e judecata pe care o pronunţă despre opera lui, acum, când moartea lui e hotărâtă.

Omul era, asta s-a dovedit prin regretele şi evocările celor care l-au cunoscut, foşti prieteni, foşti adversari, iubit şi admirat, în pofida derivei sale politice.

Monica Lovinescu scrie bunăoară (v. *Insula Şerpilor.*

Bucureşti, 1996, p. 375): „Malraux, de pildă, e tot atât de vinovat sau nevinovat ca Drieu la Rochelle, dar al doilea a fost nevoit să se sinucidă, în timp ce primul a devenit ministrul lui de Gaulle".

Alexandru Paleologu

FOCURI VII
Roman
".

În acel moment, Alain o privea pe Lydia cu înverşunare. Dar o scruta astfel de când aceasta sosise la Paris, cu trei zile mai devreme. Ce aştepta? O limpezire bruscă în legătură cu el, sau cu ea.

Lydia, de asemenea, îl privea, cu ochi dilataţi, dar nu intens.

Curând, îşi întoarse capul şi, lăsându-şi pleoapele în jos, simţi că se cufundă. În ce? În ea însăşi? Ea era această furie tunătoare, acum potolită, care-i umfla gâtul şi pântecele? Era doar o stare de-o clipă. Trecuse deja.

Ceea ce-l făcu pe el să n-o mai privească. Lui, senzaţia îi scăpase încă o dată, insesizabilă, ca o năpârcă, strecurându-se printre două pietre. Rămase un moment imobil, culcat peste ea; dar nu se destinse, sprijinindu-se în coate, crispat. Apoi, cum trupul său se relaxa, uitându-l, se simţi inutil şi se lăsă să cadă lângă ea. Era întinsă aproape de marginea patului, de abia avu loc să se înghesuie pe o parte, strângându-se foarte aproape, ceva mai sus decât ea.

Lydia redeschise ochii. Zări doar un trunchi păros, fără cap. Nu se sinchisi de asta; nici ea nu simţise ceva violent, dar declicul se produsese şi asta era tot ceea ce cunoscuse vreodată, senzaţia aceasta, fără strălucire, dar limpede.

Lumina slabă pâlpâind în becul din tavan de-abia lăsa să se întrevadă, prin eşarfa cu care îl acoperise Alain, pereţii sau mobilele necunoscute.

— Sărmane Alain, în ce hal eşti, spuse după un moment şi, fără să se grăbească, îi făcu loc.

— O ţigară, ceru ea.

— A trecut mult timp… murmură el cu o voce albă.

Luă pachetul pe care avusese grijă să îl pună pe noptieră, când se culcaseră, cu câteva minute mai înainte. Era un pachet intact, dar al treilea pe ziua aceea. îl sfâşie cu unghia şi se lăsară pătrunşi de plăcerea de a extrage din cutia strâmtă două mici rulouri albe, bine îndesate cu tutun parfumat, ca şi cum ar fi fost mult timp lipsiţi de ea.

Fără să îşi dea osteneala de a întoarce capul, întinzându-se pe spate şi răsucindu-şi umărul frumos, ea îşi căută cu o mână oarbă pe noptieră geanta, din care scoase o brichetă. Cele două ţigări începură să ardă. Ceremonia luase sfârşit, trebuiau să vorbească.

De altfel, acest lucru nu îi mai stingherea ca altă dată; pentru că fiecăruia dintre ei nu îi mai era teamă să se arate, ajunseseră în punctul în care vederea trupului celuilalt, deja cunoscut, încă le mai făcea plăcere: se culcaseră împreună de douăsprezece ori.

— Sunt fericită că te-am revăzut, chiar şi pentru o clipă.

— Şederea ta a fost puţin cam agitată.

Nu căuta să se scuze pentru ceea ce se întâmplase. Şi nici ea nu

se plângea de asta; din clipa în care se îndreptase spre el, se putea aştepta la asemenea incidente. Totuşi, nu făcea oare un mic efort pentru a se convinge că din trei zile cu Alain la Paris trebuia să petreacă una la secţia de poliţie, după ce fuseseră culeşi împreună dintr-un bârlog de intoxicaţi?

— Este adevărat, pleci în dimineaţa asta, adăugă el, cu un glas uşor înecat de ciudă.

Pleca din nou cu *Leviathan,* cu care sosise.

Dar, pentru asta, fusese nevoită să telefoneze toată seara precedentă, pentru că nu îşi rezervase, de la New York, un loc pentru întoarcere, deşi declarase, atunci, că nu va face decât să atingă în trecere Parisul. Fusese o neglijenţă sau un gând tainic de a rămâne? în acest caz, incidentul poliţist fusese acela care, fără nicio îndoială, o făcuse să plece din nou, acea noapte petrecută în mijlocul detectivilor care miroseau de trăsneau şi care îi fumau în nas, în timp ce

Alain căpăta un aer decăzut care o surprindea, în pofida „titlului" său de americancă şi a intervenţiilor prompte, totul durase câteva ore bune.

Totuşi, era încăpăţânată.

— Alain, trebuie să ne căsătorim.

Îi spunea aceasta, pentru a-i arăta că din acest motiv venise pe *Leviathan.*

Şase luni mai devreme, tânăra divorţată se logodise cu Alain, într-o baie din New York. Dar, la trei zile după aceea, se căsătorise cu un altul, un necunoscut, de care, de altfel, se despărţise puţin mai târziu.

— Divorţul meu va fi pronunţat în curând.

— Nu aş spune acelaşi lucru despre al meu, răspunse Alain cu o nonşalanţă puţin afectată.

— Ştiu bine că încă o iubeşti pe Dorothy.

Era adevărat, dar aceasta nu îl împiedica să dorească să se căsătorească cu Lydia.

— Dar Dorothy nu mai este femeia care îţi trebuie, nu are destui bani şi te lasă să zburzi. Îţi trebuie o femeie care să nu te slăbească din ochi;

altfel, eşti prea trist şi gata să faci orice nerozie îţi trece prin cap.

— Mă cunoşti bine, o luă peste picior Alain.

Ochii i se aprinseră o clipă. Încă era uluit că o femeie vrea,

într-adevăr, să se căsătorească cu el. Ani în şir, să pună mâna pe o femeie fusese visul lui; însemna bani, adăpost, sfârşitul tuturor greutăţilor în faţa cărora începea să tremure. O avusese pe Dorothy, dar ea nu avea bani suficienţi şi nu ştiuse să o păstreze. Va şti cum să o păstreze pe aceasta? O va poseda doar?

— Tot timpul am vrut să mă căsătoresc cu tine, continuă ea, pe acelaşi ton, nici de scuză, nici ironic. Dar am avut acea complicaţie care m-a întârziat.

De ani de zile trăia într-un mediu în care era de la sine înţeles că nimic nu trebuia explicat sau justificat, în care totul se făcea sub semnul bunului plac.

Potrivit aceleiaşi reguli, lui Alain nu îi era permis să surâdă.

— Trebuie să te întorci la New York pentru a termina cu Dorothy, cu riscul de a vă împăca. Ne vom căsători acolo. Când vei putea pleca? Când vei fi dezintoxicat?

Vorbea cu acelaşi ton egal, fără să se înflăcăreze. Şi nu se sinchisea să citească pe faţa lui Alain ecoul spuselor ei; fuma, culcată pe spate, în timp ce Alain, sprijinit într-un cot, privea dincolo de ea.

— Dar sunt dezintoxicat.

— Totuşi, dacă poliţia nu ar fi intrat acolo, ai fi fumat.

— Ba nu. Poate că tu ai fi fumat, iar eu te-aş fi privit.

— Crezi? în orice caz, ai fi luat heroină pretextând că te duci la toaletă restaurantului.

— Ba nu, îmi stă în obicei să merg să folosesc baia localurilor.

Era adevărat că Alain nu se mai drogase; dar a merge la toaletă fusese întotdeauna un alibi pentru el, pentru a-şi justifica veşnicele sale absenţe.

— Şi apoi, Alain, se spune că este imposibil să te dezintoxici.

— Ştii bine că nu am chef să crăp din pricina drogului.

Răspunsul era teribil de vag; dar Lydia nu punea niciodată întrebări şi nu aştepta niciodată răspunsuri.

— Când vom fi căsătoriţi, vom face o călătorie în Asia, se mulţumi să avanseze.

Agitaţia i se părea modul de a aranja totul.

— Da, în Asia sau în China.

Surâse. Se ridică în capul oaselor.

— Oh! Alain, scumpule, se face ziuă, trebuie să mă întorc la hotel.

Un element nedefinit se scurgea dincolo de perdele.

— Trenul tău este de-abia la zece.

— A, da! Dar am o grămadă de lucruri de făcut. Şi trebuie să mă văd cu o prietenă.

— Unde?

— La hotel.

— Doarme.

— O s-o trezesc.

— O să te înjure.

— Nu face nimic.

— Să mergem.

Dar, tocmai când voia să se ridice, el avu un scrupul sau o teamă.

— Vino iar în braţele mele.

— Nu, scumpule, a fost foarte bine, sunt mulţumită. Sărută-mă.

Îi dărui un sărut destul de grav, poate că astfel i se făcea chef să rămână la Paris.

— Te iubesc într-un fel foarte aparte, spuse ea încet, privind frumosul chip emaciat al lui Alain.

— Îţi mulţumesc că ai venit.

O spuse cu acea emoţie discretă pe care o lăsa să se întrevadă uneori şi a cărei manifestare neaşteptată făcea fiinţele să se ataşeze brusc de el.

Dar, potrivit obiceiului lui, cedă unui gest absurd de pudoare sau de eleganţă şi sări afară din pat. Atunci, ea făcu la fel şi dispăru în baie.

În timp ce retrăgea din intimitatea pântecelui sigiliul sterilităţii sale şi efectua o spălătură sumară, oglinda reflecta, fără ca ea să le acorde interes, picioare frumoase, umeri frumoşi, un chip încântător, dar care părea anonim din cauză că era alb, şi stupid, din cauza unei răceli artificiale. Pielea sa era pielea lustruită a unui geamantan de lux care călătorise mult, tăbăcită şi murdară. Sânii erau simboluri a căror semnificaţie fusese uitată. Se şterse, depărtându-şi coapsele ai căror muşchi se lăsaseră puţin. Apoi, intră în cameră să-şi ia geanta.

Alain se plimba în lung şi în lat, fumând o altă ţigară. Luă şi ea una. Alain o privi, mai mult fără să o vadă, răscolea din ochi acea cameră de hotel pentru a descoperi un amănunt nostim şi, în acelaşi timp, dezolant. Dar această cameră de trecere prin care defila o turmă nesfârşită era mai comună decât un pisoar, nu se vedeau nici măcar

inscripţii. Erau doar pete, pe pereţi, pe covor, pe mobile. Pe cearşafuri se ghiceau alte pete, mascate de chimia curăţatului.

— Nu găseşti nimic?

— Nu.

Acest corp al lui Alain, care ţinea o ţigară între degete, era o fantomă, încă şi mai găunoasă decât părea Lydia. Nu avea burtă, dar grăsimea nesănătoasă de pe faţă îl făcea să pară greoi.

Avea muşchi, dar părea de necrezut că ar fi fost în stare să ridice o greutate. O mască frumoasă, dar o mască de ceară. Părul abundent părea o podoabă de carnaval.

Lydia se întoarse în baie pentru a picta, peste faţa ei de moartă, o stranie caricatură a vieţii.

Alb peste alb, roşu, negru. Mâna îi tremura.

Privea, fără spaimă şi fără milă, această veştejire subtilă care îşi ţesea pânza de păianjen în colţurile gurii şi ale ochilor.

— Îmi plac mult hotelurile astea murdare, îi strigă lui Alain, sunt singurele locuri din lume pe care le găsesc intime, pentru că nu am fost în ele cu altcineva decât cu tine.

— Da, suspină el.

Lydia îi plăcea, pentru că spunea doar lucruri necesare. Prevedea, de altfel, că această necesitate era cam subţire.

Ea se afla din nou în cameră. Ţinea în mână geanta în care scotoci pentru a scoate un carnet de cecuri, apoi un stilou, uitându-se în tot acest timp la Alain. Privirea sa exprima o făgăduinţă maximă, dar fără nicio speranţă. Puse un picior pe pat şi scrise pe genunchi. Această goliciune severă, lipsită de orice umbră de cochetărie, nu putea trezi nicio emoţie.

Îi întinse un cec. El îl luă şi îl privi.

— Mulţumesc.

Aştepta aceşti bani cu încredere şi cheltuise în acea noapte tot ceea ce îi rămăsese din cei două mii de franci pe care îi dăduse tot ea, la sosirea în Paris. Acum, Lydia scrisese: 10.000. Dar datora două mii sanatoriului şi alte două mii unui prieten care îi făcuse rost de droguri. Altă dată, ar fi socotit un miracol să i se dea zece mii de franci deodată, acum era o lovitură de sabie în apă.

Lydia era mai bogată decât Dorothy, dar nu destul de bogată. Sărăcia exasperată a Alain făcea un gol din ce în ce mai enorm, care nu ar fi putut fi acoperit decât de o avere considerabilă, din acelea pe care

nu le întâlneşti în fiecare zi.

Îi surâse amabil.

— Mă îmbrac, Alain, scumpule.

El îşi adună hainele răspândite prin odaie şi se duse la rândul lui la baie.

Puţin mai târziu, coborâră. Culoarele erau pustii; simţi în spatele uşilor greul somn universal. O portăreasă zbârlită şi livid se smulse din fotoliul în care dormea ghemuită şi le deschise uşa. Cum Alain îşi dăduse toţi banii care îi mai rămăseseră şoferului de taxi, îşi desprinse iute ceasul de la mână şi i-l dădu. Femeia ieşi brusc din amorţeală; totuşi, îi aruncă o privire înciudată, pentru că nu avea un amant căruia să i-l facă la rândul ei cadou.

Era în noiembrie, dar nu era foarte rece. Ziua aluneca peste noapte ca o cârpă udă peste o pardoseală murdară. Coborâră pe strada Blanche, printre cutiile de gunoi pline de ofrande. Lydia mergea înainte, înaltă, cu umerii drepţi, cu gleznele ca de argilă. Fardul ei colora ici şi colo, cu pete fierbinţi, tonurile cenuşii ale zorilor.

Ajunseră în Place de la Trinite. Bistroul din colţul străzii Saint-Lazare era deschis; intrară.

Lumea puţină care-şi refăcea forţele acolo cântări o clipă, cu mila celor care au trecut prin asta, această frumoasă pereche în derută. Băură două sau trei cafele, apoi plecară din nou.

— Alain, să mai mergem pe jos.

Dădu afirmativ din cap. Dar Chausee d'Artin i se păru descurajantă şi, deodată, făcu semn unui taxi care aluneca solitar, ca o bilă pe o masă de biliard bântuită de stafii. Ea încruntă din sprâncene; i se păru, însă, atât de trist, încât îşi înghiţi protestele:

— Nu voi putea să te conduc la tren, declară

Alain cu vocea puţin răguşită, izbind portiera.

Era sincer mâhnit. Ea nu se îndoi de acest lucru, căci niciun bărbat nu era atât de atent ca el la toate micile ceremonii legate de sentimente.

— Atunci, vino la New York, Alain, de îndată ce vei putea. Îţi voi trimite bani; îmi pare rău că nu am destui acum. Sunt sigură că ceea ce ţi-am dat nu îţi poate fi de ajuns. Şi ne vom căsători.

Sărută-mă.

Ea îi întinse o gură ca o linie pură, dar care păstra în ea mirosul nopţii amare. O sărută curajos. Ce chip frumos, în ciuda fardului, a

oboselii, a unei anumite răceli orgolioase. Ar fi putut să îl iubească, dar, fără îndoială, i se făcuse frică, şi asta o dată pentru totdeauna, definitiv.

Deodată, se gândi că va rămâne singur, şi, încovrigându-se în fundul taxiului, lăsă să îi scape un geamăt violent.

— Ce este, Alain?

Ea îi strânse mâna, ca şi cum ar fi fost din nou cuprinsă de speranţă. Răceala lor resemnată, afectarea lor liniştită păreau să se topească.

— Vino la New York. Eu trebuie să plec.

Alain se abţinu să strige: „De ce pleci din nou?" Totuşi, ştia foarte bine că nu are niciun motiv serios. Ea, de partea ei, se dovedi cu siguranţă prea slabă pentru a îndepărta de Alain ceea ce se dovedise a fi întotdeauna pentru el fatalitatea sa.

Ajunseră la hotel. El sări pe trotuar, sună şi îi sărută mâna. Ea îl privi din nou cu ochii albaştri şi mari larg deschişi, acoperindu-i parcă obrajii.

Părăsind acest băiat încântător, îl dădea pe mâna celui mai înfricoşător duşman al său, el însuşi, îl părăsea lăsându-l în voia acestei zile cenuşii de pe strada Cambon – în capăt, copacii trişti din Tuileries. Dar se refugie în hotărârea pe care o luase din spirit de precauţie; să nu rămână decât trei zile la Paris. El îşi strânse buzele, se încorda, stăpânindu-se, şi, în sfârşit, îi ură în gând să rămână închisă în tiparul îngust de femeie drăguţă, ignorând chiar faptul că este îndrăgostită. Astfel, această zi meschină va rămâne întotdeauna cenuşie, soarele nu va străluci niciodată.

— La Saintr Germain, murmură el cu o vocea sfârşită, în timp ce uşa grea a hotelului se închidea peste o gleznă atât de subţire, mângâiată de o mătase atât de fină.

Taxiul îl purtă, somnolent şi amorţit, spre sanatoriul doctorului de la Barbinais.

***2**

Alain nu coborî din camera sa decât la ora dejunului.

Sufrageria, salonul, culoarele, scările erau tapisate cu literatură. Doctorului de la Barbinais nu îi era teamă să înşire sub ochii neurastenicilor pe care îi îngrijea portretele tuturor scriitorilor care, de două secole, deveniseră celebri prin tristeţea lor. Cu inocenta perversitate a colecţionarilor, îi făcea să treacă treptat de la figurile solide ale visătorilor din celălalt secol la acelea bine uzate ale anumitor

contemporani. Dar, pentru el, ca şi pentru oaspeţii săi, era vorba doar de celebritate. Pentru Alain, ar fi putut fi altceva; dar se simţea acolo ca într-unul dintre acele muzee în care nu punea niciodată piciorul, aşa că trecea foarte repede.

Toată lumea era deja la masă în jurul doctorului şi a doamnei de la Barbinais. Aceste mese în comun i se păreau lui Alain momentele cele mai incredibile ale şederii sale într-un loc care reunea caracteristicile la fel de oribile ale unui sanatoriu şi ale unui pension de familie.

Era obligat să privească figurile care înconjurau masa. Nu erau nebuni, ci doar neputincioşi;

doctorul îşi asigura o clientelă facilă.

Domnişoara Farnoux îi surâdea lui Alain cu o poftă vlăguită. Farnoux, Turnătoriile Farnoux, tunuri şi obuze. Era o fetiţă între patruzeci şi şaizeci de ani, cheală şi purtând pe craniul lipsit de sânge o perucă neagră. Născută din părinţi bătrâni, atât de firavă, de lipsită de substanţă, trăia în mijlocul milioanelor sale într-o indigenţă incurabilă. Din timp în timp, venea să se odihnească la doctorul de la Barbinais de oboseala din ce în ce mai pătrunzătoare pe care i-o dădea nu efortul de a trăi, ci de a-i privi pe ceilalţi trăind.

Crescută în vată, învăţase de timpuriu să-şi menajeze respiraţia; totuşi, extenuată, trebuia să facă o pauză la fiecare trei luni şi să se aşeze provizoriu în mormânt. În momentele în care se prefăcea că trăieşte era, într-adevăr, de o agitaţie febrilă. Escortată de un şofer enorm, care o purta din salon în salon, şi de o bătrână secretară umilită care îi făcea clisme şi îi timbra corespondenţa, alerga prin Europa, pentru a ronţăi şi devora toate celebrităţile. Era înfometată de vitalitate; puţina pe care o avea era concentrată într-un singur efort, acela de a descoperi mai multă la ceilalţi. Deşi înclinaţia temperamentului său era spre searbăd, dădea din coate pentru a ajunge la naturile cele mai strălucitoare. În faţa unui scriitor rus cu labe de hamal, îşi înăbuşea un mic ţipăt, rănită în sensibilitatea ei, dar se agăţa de această masă de carne îmbibată de sânge.

O atracţie vagă, dar care pulsa în adâncurile ei, o arunca şi pe alte urme decât acelea ale gloriei. Purta în ea germenele dezmăţului, care nu avusese cum să dea roade şi se mişca în creierul ei ca o sămânţă stearpă. Nu se putea mulţumi cu spectacolul pe care i-l oferea şoferul său care era pederast şi îşi încorda umerii grei la apariţia

oricărui tânăr, sau cu atingerile mieroase, de altfel pur aluzive, ale însoţitoarei sale; trebuia să se învârtă cu surâsuri infime şi ocheade triviale în jurul tuturor fiinţelor care posedau într-o cât de mică măsură darul seducţiei şi făceau uz de el.

Era sfâşiată de eternul său regret după Alain, pe care îl făcuse, cu mult timp în urmă, să îi împărtăşească toate amarele lui victorii amoroase în acele saloane în care se freca de profesioniştii şi păguboşii tuturor viciilor.

În celălalt vecin al său, marchizul d'Averseau, părea să se afle reunit ansamblul complet a tot ceea ce poftea mai mult: un nume ilustru, pentru că descindea din mareşalul d'Averseau; un titlu literar, pentru că scrisese o istorie a prinţilor francezi care fuseseră sodomiţi; şi, în sfârşit, un loc în cronica micilor scandaluri. Dar era hidos;

I-ar fi trebuit geniu, pentru a-i face suportabili dinţii verzi, sub buzele umflate şi infecte. Iar anecdotele sale despre Toulon, cu care îi pisa la nesfârşit, erau cu totul răsuflate.

Dincolo de marchizul d'Averseau se afla domnişoara Cournout care, nu mai puţin decât domnişoara Farnoux, atuncea ocheade pofticioase spre Alain. Era enormă şi scheletică. În ciuda eforturilor pe care le făcuse tatăl ei, baronul Cournout, care scrisese cărţi de filosofia igienei, nu reuşise niciodată să acopere cu carne această osatură perimată. Bichette Cournout traversa secolul ca un sărman plesiozaur evadat dintr-un muzeu. De aici, o neurastenie zdravănă. Cum nimeni nu se ocupa de ea, se credea întotdeauna singură; la masă îi venea câteodată să-şi scarpine, peste mătasea rochiei, sânii lungi şi solzoşi.

Mai încolo, doi bărbaţi discutau: domnul Moraire şi domnul Breme. Amândoi fuseseră oameni de finanţe şi sporiseră considerabil averea familiei. Dar neplăcerile casnice le veniseră de hac nervilor lor degeneraţi: încornoraţi, chinuiţi de copii vicioşi, agentul de schimb catolic şi misitul evreu îşi încrucişaseră, în aceste zile, la doctorul de la Barbinais, drumurile lor mult timp paralele. Se urau ceremonios, cu forţa acelei mutuale consideraţii pe care o au unii pentru alţii evreii şi creştinii.

În sfârşit, doamna de la Barbinais. Era singura nebună din casă. Deşi îl obliga fără încetare pe soţul ei să facă dragoste, pântecul său gros ţipa mereu de foame. Intrase de mai multe ori la Alain, cu obrajii împurpuraţi, stăpânindu-şi cu amândouă mâinile freamătul tuturor organelor, căci pruritul care-i chinuia matricea părea să-i fi cuprins

ficatul, stomacul. Căsca obscen. Alain îi vorbea cu o bonomie atât de potolită încât vocea lui acţiona asupra ei ca un soi de calmant; clătinându-se, se îndrepta spre uşă şi alerga să se arunce asupra doctorului.

Doctorul era un temnicer neliniştit. Ochii săi exoftalmici se rostogoleau deasupra obrajilor brăzdaţi de spaima de a-şi pierde pensionarii, iar bărbuţa care îi ţinea loc de bărbie îi tremura fără încetare.

Toţi aceşti oameni mâncau şi trăncăneau.

Alain, mut, privea carafa de vin roşu aşezată în faţa lui. Nu bea deloc; în ziua în care ieşise dintr-un alt sanatoriu, după o precedentă cură de dezintoxicare, intrase în primul bistrou care-i ieşise în cale şi, apucat de o poftă subită şi imperioasă după ceva care să-l ardă, dăduse duşcă un litru din cel mai tare vin care-i venise la îndemână. Acest alcool, după lunga dietă, avusese efectul unei scurgeri de petrol. În stradă, începuse să urle, să insulte mulţimea. Îl duseseră la circă.

— Aţi fost la Paris în noaptea asta! suspină cu lăcomie domnişoara Farnoux.

Fiecare, în sanatoriu, ştia că Alain dormise în oraş, fiecare îşi dorea asta, dar, mai ales, era înspăimântat de acest gând. Şi această spaimă mergea până la scandal; toate acestea fiinţe şubrede îl condamnau pe Alain, care sfida zeii groazei lor, boala şi moartea.

— Există persoane drăguţe care trebuie să fi fost foarte mulţumite să vadă că v-aţi întors, continuă domnişoara Farnoux.

— Persoanele drăguţe nu sunt dificile.

— Dumneavoastră sunteţi dificil.

— Nu credeţi asta.

— Dacă nu aţi fi dificil, nu aţi fi unde sunteţi.

În timp ce pronunţa aceste cuvinte care păreau pătrunse de înţelegere şi de simpatie, ochii săi albaştri deveneau, totuşi, tăioşi. Dacă Alain i-ar fi deschis braţele, cu condiţia să împartă excesele, riscurile despre care se vorbea, ar fi refuzat, pentru că era legată ca o avară de comoara plăpândă a vieţii sale; dar îl ura pentru curajul lui şi aproape că se bucura văzându-l cum plăteşte pentru asta, căci Alain era palid şi avea obrajii supţi.

— Nu aţi fost niciodată în America? întreabă Alain maşinal.

— Nu, de-abia am timp să cunosc bătrâna noastră Europă, şi acolo, cu brutalitatea lor, m-ar ucide. Dar dumneavoastră aţi fost acolo

şi v-a plăcut mult.

Se gândea visătoare că americanii aceia îi dăduseră lui Alain bani fără să îi numere; ea i-ar fi numărat.

Domnul d'Averseau profită de această clipă de visare pentru a-i face din nou curte; dar firea sa acră îl purtă, ca de obicei, pe un teren primejdios.

— Nu aţi citit *L'Action française* din această dimineaţă? Maurras este în mod obişnuit absurd, dar este acolo un articol despre curtea lui Ludovic al XIV-lea care depăşeşte orice limită. Un sărman profesor provincial care opune lumea lui Racine aceleia a lui Proust. Or este suficient să citeşti scrisorile Palatinei1: se observă acolo aceleaşi gusturi ca în ziua de azi.

— Nu citesc niciodată *L'Action française,* răspunse sec domnişoara Farnoux, care moştenise, odată cu originea plebee a familiei sale, şi o anumită ură faţă de opiniile de extremă dreaptă.

— Sunt nevoit să îl citesc pentru că toată familia mea îl citeşte, continuă mieros domnul d'Averseau, dar nu-mi place. îi spuneam şi unchiului meu, seara trecută…

Spunea adevărul, slăbiciunea sau făptura lui firavă îl făceau să urască orice atitudine cât de cât violentă.

Pe lângă aceasta, dispreţuia condiţia de om de rând a lui Maurras şi găsea intempestiv zelul atâtor mic-burghezi pentru valori ale căror rămăşiţe cu sclipiri amăgitoare îi apăreau ca podoabe.

— Ce mai face ducele? îl întrebă domnişoara Farnoux, care redevenea amabilă, văzând cum scânteiază toate titlurile acumulate de familia d'Averseau.

— Mai bine, în acest moment, răspunse domnul d'Averseau, satisfăcut să-şi recapete ascendentul asupra celor din familia Farnoux… Acest tânăr arată într-adevăr rău după escapada de la Paris; era mai chipeş acum câţiva ani.

— Încă mai este, vă uitaţi destul la el.

— Asta nu are consecinţe decât asupra dumneavoastră.

Alain nu simţea ochii acestor oameni aţintiţi asupra lui: nu mai

---

[1] Charlotte-Elisabeth de Bavaria, supranumită Prinţesa Palatină, soţia ducelui de Orleans şi cumnata lui Ludovic al XIV-lea, a lăsat în urma ei o corespondenţă bogată (n. tr).

era sensibil de câteva luni la universala şi infima gură a lumii.

Ferindu-se ca de ciumă de conversaţia politică a domnişoarei Farnoux, se prefăcu că discută cu doamna de la Barbinais.

Dădu peste aceleaşi suspine.

— Încă o noapte albă, îi murmură aceasta cu voce sugrumată.

— O noapte cât se poate de rezonabilă.

— În sfârşit, nu arătaţi chiar aşa de rău.

Trebuie să vă culcaţi din nou după masă, să mai dormiţi. Da, culcaţi-vă din nou, culcaţi-vă.

— De ce, domnule Breme, îl acaparaţi mereu pe domnul Moraire? strigă peste masă doctorul, care se străduia să creeze legături între toţi comesenii săi. Ne-ar plăcea să urmărim cu toţii discuţia dumneavoastră.

Domnul Breme şi domnul Moraire erau amândoi obsedaţi de mistică. Confesorul domnului Moraire îi recomandase câteva lucrări de popularizare despre tomism şi se apăra cum putea împotriva atacurilor domnului Breme, care era mult mai versat decât el în teologia creştină şi se pregătea, poate, pentru o convertire chinuindu-şi vecinul.

Domnişoara Cournout aruncă deodată o privire spre cei doi şi strigă cu o violenţă neaşteptată:

— O! da, ar fi într-adevăr interesant.

Dar privirea sa rămânea suspendată în gol.

Domnul Breme şi domnul Moraire dădeau din cap cu importanţă. Aceste înclinări grave îl făcură pe Alain să izbucnească în râs şi imediat Bichette îl privi furioasă.

Din fericire, dejunul se termină repede. Alain refuză cafeaua şi urcă în camera sa.

Afară ploua, şi regăsi cu spaimă frunzişul bogat, ruginiu şi dezgustător care-i bătea în fereastră. Alain se temea de viaţa la ţară şi vremea de noiembrie, în acest parc umed, înconjurat de o periferie morocănoasă, nu putea decât să-i sporească teama.

Totuşi, îi plăcea camera sa, care, în ciuda luminii scăzute, era mai primitoare decât toate camerele de hotel prin care trecuse de când îşi părăsise familia. Aprinse o ţigară şi privi în jur.

Lucrurile de pe masă şi de pe şemineu erau perfect aranjate. În cercul din ce în ce mai restrâns în care trăia, totul conta. Pe masă erau scrisori, facturi, clasate în două pachete. Apoi o grămadă de pachete de

ţigări, o grămadă de cutii de chibrituri. Un stilou. Un portofel mare cu încuietori. Pe noptieră, romane poliţiste sau pornografice, magazine ilustrate americane şi reviste de avangardă. Pe şemineu, două obiecte: unul, de rasă, cu un mecanism foarte subtil, un cronometru de platină, perfect plat, celălalt, o statuie oribilă de ghips colorat, de o vulgaritate atroce, cumpărată dintr-un iarmaroc, pe care o căra peste tot şi care reprezenta o femeie goală. Spunea că este drăguţă, dar era mulţumit că îi urâţea viaţa.

Pe oglindă erau lipite fotografii şi tăieturi din ziare. O femeie frumoasă, luată din faţă, se lăsa pe spate şi îşi arăta tremurătoarele legături ale bărbiei cu gâtul întins să se rupă, o gură care fugea în stânga şi în dreapta, dubla cavitate a nasului, orizontul inegal al sprâncenelor. Un bărbat, şi el lăsat pe spate, dar luat din partea opusă, oferea, din contră, plaja frunţii sale mărginită în planul al doilea de o lizieră deasă, care se revărsa peste promontoriul ascuţit al nasului, între aceste două fotografii, un fapt divers lipit cu patru timbre reducea spiritul uman la două dimensiuni şi nu-i lăsa nicio ieşire.

Această cameră era, de asemenea, fără ieşire, era camera în care trăia. El, care de ani buni nu avea domiciliu, îşi avea totuşi locul lui în această închisoare ideală care se năştea din nou pentru el în fiecare seară, oriunde. Agitaţia lui, golită de substanţă, era acolo, ca o cutie mai mică într-o cutie mai mare. O oglindă, o fereastră, o uşă.

Uşa şi fereastra nu se deschideau spre nicăieri.

Oglinda se deschidea asupra lui însuşi.

Împresurat, izolat, Alain, în ultima etapă a retragerii sale, se oprise la câteva obiecte. Spre deosebire de fiinţele care se estompau de îndată ce le părăsea şi, uneori, chiar mai repede, aceste obiecte îi dădeau iluzia de a atinge încă şi altceva în afara lui însuşi. În acest fel, Alain căzuse într-o idolatrie meschină, devenise din ce în ce mai mult direct dependent de obiectele bizare pentru care opta fantezia sa limitată şi sarcastică. Pentru primitiv (şi pentru copil), obiectele palpită; un copac, o piatră sunt mai sugestive decât trupul unei amante, şi le numeşte zei pentru că îi tulbură sângele. Dar, pentru imaginaţia lui Alain, obiectele nu era puncte de pornire; revenea la ele epuizat după o călătorie inutilă în jurul lumii. Pentru că avea inima uscată şi pentru că era ironic, îşi interzisese să nutrească idei despre lume. Filosofia, arta, politica, orice sistem i se părea o fanfaronadă fără sens. Aşa că, nefiind susţinută prin idei, lumea era atât de inconştientă

încât nu-i oferea niciun sprijin. Doar corpurile solide mai aveau pentru el formă.

Dar se înşela în privinţa lor. Nu îşi dădea seama că, de fapt, ceea ce le dădea o aparenţă de soliditate în ochii lui erau doar acele reziduuri ale ideilor pe care şi le însuşise, împotriva voinţei lui, prin educaţie, şi cu care modela în mod inconştient aceste bucăţi de materie. I-ar fi râs în nas aceluia care l-ar fi asigurat că există un raport secret, ignorat sau negat din greşeală de el, între ideea de justiţie, de exemplu, şi gustul pentru simetrie care făcea ca odaia lui să fie atât de ordonată. Se amăgea că ignoră ideea de adevăr, dar se extazia dinaintea unui teanc de cutii de chibrituri. Pentru primitiv, un obiect este hrana pe care urmează să o mănânce şi care îl face să saliveze; pentru decadent, este un excrement, faţă de care nutreşte un cult coprofag.

În ziua aceea, Alain arunca asupra a tot ceea ce îl înconjura o privire mai rugătoare ca niciodată: plecarea Lydiei îl afectase. Această plecare venea să dubleze şi să adâncească o absenţă, aceea a lui Dorothy. Se simţea din ce în ce mai apăsat de împrejurările pe care le lăsase să strângă în jurul lui. Şi ce semn mai teribil decât acesta: o logică insidioasă îl readusese într-un mediu din care încercase să se smulgă prin tot felul de izbucniri. Această adunare de nebuni liniştiţi care tocmai îşi bea cafeaua în salonul de jos, sub portretele lui Constant şi Baudelaire, era familia sa regăsită: mama sa, măcinată de regretul temător după o dragoste pierdută; tatăl său, care îşi reproşa că reuşise să facă doar economiile unui mic inginer; sora sa, divorţată şi fără slujbă; fiecare visând cu ochii deschişi în faţa celorlalţi doi. Anii de eforturi insuficiente, care nu se înmulţiseră unele prin celelalte, îl lăsau acum să ajungă din nou la zero.

Stătea acolo în picioare, cu ţigara arzându-i între buze, fără nicio resursă, nici înăuntrul, nici în afara lui.

Atunci, se produse reacţia obişnuită. Pe pereţii goi care-i străjuiau sufletul, nu mai văzu, deodată, din rarele fetişuri care le împodobeau, decât pe acela care le rezuma pe toate celelalte, banii. Scoase din portofel cecul Lydiei, se aşeză la masă şi îl puse în faţa lui fără niciun entuziasm. Se cufundă în întregime în contemplarea acestui pântece de hârtie, îmbibat de putere.

Încă de când, ca adolescent, începuse să aibă dorinţe, Alain nu se gândise decât la bani. Era despărţit de ei de o prăpastie aproape de

netrecut, pe care o săpau lenea şi hotărârea sa tainică, de neclintit, de a nu-i obţine niciodată prin muncă. Dar tocmai această distanţă fatală era aceea care-i atrăgea privirile. Banii, îi avea întotdeauna şi nu îi avea niciodată. Totdeauna puţini, niciodată mulţi. Era o atracţie alunecoasă care i se strecura veşnic printre dinţi, dar care nu căpăta niciodată consistenţă. De unde veneau? Toată lumea îi dăduse, prietenii, femeile.

Trecând prin zece meserii, câştigase, dar în cantităţi derizorii. Avusese, adesea, două sau trei mii de franci în buzunar, fără a fi niciodată sigur că va mai avea atât în ziua următoare.

Astăzi, avea zece mii de franci în faţa lui. Nu scosese niciodată zece mii de franci de la cineva, dintr-o singură lovitură. Doar de la Dorothy, la Monte Carlo, dar erau pentru a juca. Nu-i plăcea să joace: jocul era pentru el doar un pretext pentru a-i cere bani lui Dorothy. Dar îi juca, totuşi;

atunci, îi pierdea.

Zece mii de franci: mai mult decât prada sa obişnuită, dar nu destul. Nu însemnau nimic. Avea două mii de franci datorie, mai întâi; şi apoi capacitatea sa de a cheltui, bruscheţea cu care spărgea o mie într-o seară crescuseră de la an la an.

Se simţise, bineînţeles, nesigur în ceea ce priveşte ziua de mâine, dar această nesiguranţă devenise reală doar de puţin timp. Îşi dădea seama că nu putea tapa la nesfârşit, că există o limită, că este imposibil să impui ca o regulă, în cercul restrâns al prietenilor care pot fi mulşi, ceea ce aceştia consideră o excepţie. Se săturase de această veşnică, spasmodică şi insuficientă milogeală, a cărei limită superioară o cunoştea:

niciodată mai mult de două, trei mii de franci.

Ştia că energia principală a creditului său, tinereţea, era pe sfârşite.

În sfârşit, Lydia îi va mai da zece mii, douăzeci de mii, treizeci de mii de franci?

Ca să-i dea, trebuia să plece la New York.

Pentru a pleca, trebuia să nu înceapă să se drogheze din nou.

Or, chiar în această seară, avea să se drogheze din nou, pentru că avea zece mii de franci.

Banii, la care, pentru el, se rezuma întregul univers, se rezumau, la rândul lor, la drog. Banii, în afara adăpostului totdeauna decent, dar atât, al camerei de hotel, însemnau noaptea.

Iată ce reprezenta cecul Lydiei, pus pe noptieră. Era noaptea, era drogul. Nu pe Lydia urmau să o facă să dispară noaptea, drogul. Beţia în noapte. Şi noaptea şi beţia, în cele din urmă, erau doar somnul. Nu exista decât asta: noaptea şi somnul. De să lupţi împotriva destinului tău?

De ce, de mai multe luni, se frământa, se chinuia? îi fusese frică; într-un anumit moment, întrezărise această înlănţuire de cauze şi de efecte, care, întorcându-se în punctul de pornire, îl distrugea: drogul îl făcea să-şi piardă iubitele şi prietenii. Or, fără unii sau alţii, nu mai avea bani, deci nu mai avea nici cum să se drogheze.

Asta dacă nu foloseşti ultima doză ca să lichidezi definitiv şi să dispari. Ei bine, era timpul, cu aceşti zece mii de franci, să mai câştige câteva nopţi, ultimele. Pe la şase, chiar în seara asta, se va întoarce la Paris şi se va afunda în noaptea veşnică.

Totuşi, se lungi în pat şi, cum dimineaţa nu dormise destul, aţipi.

***3**

La patru, Alain se trezi: bătea cineva la uşă.

Era doctorul de la Barbinais.

— V-am trezit, scumpul meu prieten, îmi pare rău, căci aveţi nevoie de odihnă.

— Luaţi loc, doctore.

Alain rămase întins pe pat. Întoarcerea la viaţă, după acest somn greu, aşezase pe faţa lui o dezolare care făcu să freamăte bărbuţa doctorului.

— Aţi petrecut noaptea afară; nu-i nimic, dacă nu aţi făcut prostii.

— Nu, nu am luat, eram cu cineva…

— Ah, foarte bine.

Doctorul păru încântat. Conta pe femei pentru a-l distrage pe Alain de la drog.

Dar, pentru aceasta, ar fi trebuit ca lui Alain să-i placă mult femeile şi cel puţin una dintre cele pe care le cunoştea să aibă o idee pozitivă despre virilitate. Alain încruntă din sprâncene în aşa fel încât încântarea doctorului dispăru.

— Vreau să iau din nou.

— Nu, e cu neputinţă!

— Ce altceva aţi vrea să fac?

— Încă nicio scrisoare din America?

— Nu o voi primi.

— Ba da, veţi primi una. Aveţi răbdare.

— Nu am deloc răbdare, deşi nu am făcut altceva toată viaţa decât să aştept.

— Să aşteptaţi ce?

— Nu ştiu.

— Dar acum ştiţi foarte bine ce aşteptaţi. Aţi mărturisit că vă iubiţi soţia şi că ea vă iubeşte.

Când va afla că faceţi un efort să scăpaţi de obiceiurile dumneavoastră, vă va veni cu siguranţă în ajutor.

Instigat de doctor, Alain îi scrisese lui Dorothy o scrisoare în care o asigura că se va vindeca şi îi cerea să se întoarcă la el. Conta, pe rând, pe Lydia şi pe Dorothy, dar nu era sigur de niciuna.

— M-a părăsit pentru că a înţeles că nu pot să scap de drog.

— Dar vă eliberaţi de el în momentul de faţă.

— Ştiţi foarte bine că nu-i aşa.

— Constat că vă lipsiţi cu totul de el.

— Nu va dura. Din seara aceasta…

— Dar aşteptaţi cel puţin răspunsul soţiei.

— Vă spun că nu îmi va răspunde.

Alain se considera într-adevăr mic, dacă îl admisese pe doctor drept confident. Acest soi de preot, credea el, împingea ipocrizia până în punctul în care devenea cu adevărat bun, până în adâncul inimii, în aşa fel încât să poată să-şi prindă mai bine clienţii, sub aparenţa moralei.

La drept vorbind, ceea ce, sub pretextul bunătăţii, îl împingea pe doctor să-şi picure sfaturile în urechea lui Alain era frica. Evita cu grijă să trateze melancoliile veritabile, mărginindu-se să se ocupe de oboselile liniştite ale pacienţilor cu stare; de aceea, acceptase povara unui toxicoman ca Alain datorită recomandării irezistibile a unei doamne foarte bogate.

De altfel, Alain însuşi se impusese imediat în ochii colecţionarului, care văzuse în el un dandy devorat de *spleen,* înrudit cu domnii Chateaubriand şi Constant, şi, în acelaşi timp, un exemplar care putea fi, în sfârşit, văzut de aproape, al acestui misterios tineret contemporan. Aceasta nu îl făcea să îi fie mai puţin frică de el, dimpotrivă; tremura că Alain îi va da brusc cine ştie ce lovitură. Îşi rostogolea fără încetare în jurul lui ochii mari, fascinat. Adulmeca în

acest băiat, pentru moment politicos şi amabil, toate forţele periculoase care dau târcoale prin viaţă şi prin societate şi faţă de care se ţinea la distanţă în acest azil făcut mai întâi pentru el însuşi, în care, din nefericire, se închisese împreună cu freneziile soţiei sale. Alain era aproape întotdeauna binevoitor cu el; doctorul îi era recunoscător pentru asta; dar nu se simţea deloc mai liniştit şi se temea întotdeauna să nu vadă apărând o strălucire de batjocură şi cruzime de sub aceste pleoape lăsate în jos parcă dinadins. Avea vagul sentiment că Alain ar fi putut să-i spună ceva care l-ar fi umilit pentru mult timp.

În ciuda cunoştinţelor sale medicale, se autoconvingea, pentru liniştea sa, că Alain putea, fără a fi constrâns, să scape de viciul său.

În orice caz, conta mult pe efectele unei bune situaţii sentimentale. De aceea îl împinsese să-i scrie acelei soţii americane care, pe deasupra, avea să plătească mai curând decât Alain cele cinci săptămâni petrecute deja la el.

— Ascultaţi, scumpul mei prieten, gândiţi-vă.

Scrisoarea dumneavoastră a plecat de o săptămână. Răspunsul nu a putut să ajungă încă.

Alain rânji. Doctorul, pentru a se îndepărta de gândurile funebre, se întorcea spre un viitor unde totul se aranja. Toate fiinţele pe care le cunoştea Alain se purtau la fel ca doctorul; se fereau de obsesia lui.

— Vă spun că nu a putut să creadă în scrisoarea mea. Când m-am căsătorit cu ea, i-am promis să nu mă mai ating niciodată de drog. Nu eram cu totul prins în acel moment; am rezistat câteva luni, beam. Şi, apoi, m-a văzut prăbuşindu-mă din nou.

— Dar acum sunteţi pe calea cea bună.

— Ştiţi că sunt la cea de a treia tentativă.

— Precedentele nu au fost serioase.

— Nu am făcut niciodată ceva serios.

— Dar aţi învăţat mult. Acum vedeţi unde duc toate astea.

— Da, bineînţeles; mi-ar plăcea mai mult să mor decât să crăp.

— Cunoaşteţi toate şiretlicurile tentaţiei, nu vă veţi mai lăsa păcălit. De altfel, mi-aţi spus că drogul nu mai are niciun efect şi nu vă mai amuză.

Alain dădu din umeri. Toate acestea erau adevărate şi perfect inutile.

Prima oară când se atinsese de drog fusese fără motiv: o micuţă

cocotă cu care se culca lua cocaină; anul următor, un prieten fuma. Se întorsese la asta din ce în ce mai des. Erau acele nopţi de umplut; era mereu singur, nu avea niciodată o amantă stabilă, pentru că era veşnic neatent. Alcoolul, care în curând nu-i mai fusese de ajuns, îl dusese, de asemenea, la drog. Şi nimerea mereu în acele grupuri de leneşi.

Aceştia încep să se drogheze pentru că nu fac nimic şi continuă pentru că astfel pot să nu facă nimic.

Descoperise heroina, care îl surprinsese şi îl captivase. În fond, crezuse câtva timp în raiul pe pământ. Acum, această iluzie efemeră îl făcea să dea din umeri.

Avusese primul atac de cord, căzuse ţeapăn într-o seară, la nişte prieteni. Era în momentul în care plecase în America. Continuase, totuşi, la New York, unde tentaţiile nu-i mai lipsiseră ca la Paris. Totuşi, în obişnuinţa lui nu exista încă o regularitate perfectă, mai putea să suporte întreruperi; şi, când o întâlnise pe Dorothy, reuşise, timp de câteva luni, să-i aducă omagiul unei abstinenţe aproape complete.

Dar căzuse din nou şi brusc, se simţise prins în cu totul alt fel decât până atunci, înşfăcat de o gheară inexorabilă. Regularitate obligatorie, frecvenţă din ce în ce mai intensă, doze din ce în ce mai mari. Începuse să i se facă frică, cu atât mai mult cu cât Dorothy îl abandonase în cursul unui voiaj în Europa, ceea ce îl făcuse deodată să vadă drogul ca pe un factor total independent de voinţa sa, care, prin toate mijloacele, îi făcea viaţa imposibilă.

Atunci, intenţionase să se dezintoxice conform ritualului, intrând într-un sanatoriu.

Descoperise acolo sentimentul întregii sale decăderi. În mijlocul nebunilor şi la cheremul doctorilor şi infirmierelor, se întorcea la servituţile primare: liceu şi cazarmă. Trebuia să se declare copil sau să moară.

Şi, atingând punctul abstract şi iluzoriu al dezintoxicării, adică nemaiabsorbind deloc drogul, isprăvise prin a deveni conştient de ceea ce era intoxicarea. În timp ce, fizic, părea că se despărţise de drog, toate efectele acestuia se păstraseră în fiinţa sa. Drogul schimbase culoarea vieţii sale şi, chiar şi atunci când părea că plecase, această culoare persista. Tot ceea ce drogul îi lăsa acum din viaţă era impregnat de drog şi îl trimitea înapoi la drog. Nu putea face un gest, pronunţa un cuvânt, merge într-un loc, întâlni pe cineva, ca o asociaţie de idei să nu îl readucă la drog. Toate gesturile sale reveneau la acela

de a se înţepa (căci lua heroină în soluţie); însuşi sunetul vocii lui nu putea face să vibreze în el decât fatalitatea acestuia. Fusese atins de moarte, drogul era moartea, din moarte nu se mai putea întoarce la viaţă. Nu putea decât să se afunde în moarte, deci să se drogheze din nou.

Acesta este sofismul pe care îl inspiră drogul pentru a justifica recidiva: sunt pierdut, deci pot să mă droghez din nou.

În sfârşit, suferea fizic. Această suferinţă era mare; dar, chiar dacă ar fi fost mai mică, încă ar fi fost teribilă pentru o fiinţă ale cărei laşităţi în faţa asprimii vieţii se uniseră de mult timp pentru a-l menţine în această eschivare perpetuă a paradisului artificial. Nu exista în el nicio resursă care să-l poată apăra de durere. Obişnuit să se lase pradă senzaţiei de moment, incapabil să-şi formeze o concepţie de ansamblu asupra vieţii, în care binele şi răul, plăcerea şi durerea se compensează, nu rezistase mult timp la chinul moral pe care i-l provoca durerea fizică. Şi se drogase din nou.

Dar etapele drogului, prin care trecea din nou, îi apăruseră, de această dată, într-o lumină nouă, cenuşie. Vedea ce capcană mediocră fusese fiecare treaptă a căderii sale. Nu mai era deliciul unei minciuni pe care o ghiceşti, dar pe care o laşi să se ascundă sub masca seducătoare a noutăţii; acum, un demon care nu-şi mai vedea capul de atâtea treabă expedia în grabă un nou client, repetând neglijent o veche viclenie imbecilă: „Dacă iei puţin astăzi, vei lua mai puţin mâine”.

El, care se plânsese de monotonia zilelor, o regăsise chiar în clipele de refugiu pe care păruse să şi le ofere de-a lungul acelor zile.

Trebuise să accepte, de asemenea, în mod definitiv, limitele înguste între care operează drogul. Era vorba exclusiv de o tonalitate fizică, mai mult sau mai puţin înaltă, mai mult sau mai puţin joasă, ca aceea pe care o produc hrana şi sănătatea. Sunt sătul sau nu sunt sătul.

Senzaţiile sale se reduceau la această alternativă strict digestivă. În consecinţă, ideile cele mai banale, toate inspirate din viaţa cotidiană, se derulau învăluite într-o falsă uşurinţă. Nu mai exista acea vioiciune a umorului pe care, cu mult înainte de drog, o căpătase odată cu primele clipe de amărăciune, cu atât mai puţin acea înflorire de vise promiţătoare pe care, la şaisprezece ani, i-o dăruise un scurt anotimp al tinereţii.

În sfârşit, în timpul unei veri care în care nu putuse să se scalde, nici să rămână multă vreme în aer liber, văzuse în plină lumină

caracteristicile veritabile ale vieţii drogaţilor: ordonată, casnică, în papuci. O existenţă măruntă de rentieri care, cu perdelele trase, fug de aventuri şi de greutăţi. Rutina unor fete bătrâne, unite într-o devoţiune comună, caste, acre, şi care sar arţăgoase atunci când religia lor este vorbită de rău.

Spaima, dezgustul, un rest de vitalitate, dorinţa de a ajunge să fie în stare să o cucerească pe Lydia sau să o recucerească pe Dorothty şi, prin una sau prin cealaltă, banii, toate acestea îi permiseseră o supremă regrupare a forţelor. De aici această ultimă tentativă de dezintoxicare încheiată la doctorul de la Barbinais.

— Totuşi, nu mi se pare că mai aveţi aerul înspăimântat de acum câteva zile. Mai aveţi acele angoase?

— Nu am angoase, sunt într-o veşnică angoasă.

— Dar mai rezistaţi un timp, se va atenua încetul cu încetul.

Alain îşi întoarse ochii spre ipocrit. Ştia că doctorul, oricât de orbit era de frică, poseda cel puţin ştiinţa exterioară a medicilor; deci turna gogoşi. Cum putea vorbi despre voinţă, când boala se afla chiar în centrul voinţei?

Există, într-adevăr, o mare prostie a epocii noastre: doctorul face apel la voinţa oamenilor atunci când doctrina sa neagă existenţa acestei voinţe, o declară determinată, divizată între diverse determinări. Voinţa individuală este mitul unor vremuri apuse; o rasă uzată de civilizaţie nu poate crede în voinţă. Poate că aceasta se va refugia în constrângere: tiraniile totale ale comunismului şi fascismului îşi promit să flageleze drogaţii.

— O femeie sănătoasă şi puternică, aşa cum sunt aceste americance, vă va face să uitaţi toate acestea, repeta doctorul pe toate tonurile.

Alain sfârşi prin a da din cap, aprobator, pentru că un om nu se poate menţine continuu la nivelul de luciditate cu care vede ultimele consecinţe ale năravurilor sale. Se întoarce în clarobscurul cotidian în care contrabalansează, prin speranţe şi iluzii, progresia actelor sale. De aceea, Alain revenea încă, pentru lungi momente, la ideea pe care o nutrise toată tinereţea sa – această tinereţe care se sfârşea, pentru că era pe cale să împlinească treizeci de ani, şi treizeci de ani înseamnă mult pentru un băiat care nu are altceva decât frumuseţea → că totul se va aranja prin femei.

În acel moment, un obscur sentiment al eşecului, pe care i-l

lăsase plecarea Lydiei, îl împingea spre Dorothy.

— Ştiţi ce trebuie să faceţi, scumpul meu prieten, reluă doctorul, trebuie să-i telegrafiaţi soţiei. A primit scrisoarea dumneavoastră, care trebuie să o fi mişcat. Dar trebuie să-i oferiţi o confirmare a sentimentului ei, să îi daţi impresia că perseveraţi.

— La ce bun?

Totuşi, această idee îi surâdea. îl plăcuseră întotdeauna telegramele în care îşi satisfăcea gustul pentru stările de criză şi, de asemenea, elanurile de tandreţe comprimate cu uşurinţă.

— Telegrafiaţi-i, spuneţi-i să ia primul vapor.

Rămâneţi aici până la sosirea ei, plecaţi cu ea în Sud sau mai departe. Mai ales, nu mergeţi la Paris, să nu îi revedeţi pe toţi acei oameni care vă fac rău.

— Bah! o telegramă mai mult sau mai puţin.

Nu va fi nici prima, nici ultima, exclamă.

Apoi, reluă doar pentru el:

— Ultima, da, bineînţeles, ultima din partea mea.

Fără nicio îndoială, doctorul simţea că marcase un punct; încercă să profite de avantajul obţinut.

— Pentru că în acest moment sunteţi, una peste alta, în formă, trebuie, de asemenea, să vă ocupaţi de afacerile dumneavoastră.

Afacerile. Alain îi râse un pic în nas. Totuşi, exista încă acolo un lot întreg de iluzii, din care îşi făcea pâinea zilnică.

Doctorul avea toată stima pentru gândurile bizare ale lui Alain. Admirând spontan doar extravaganţele trecutului, de la Byron la Jarry, înţelegea în mod confuz că îndepărtarea în timp îl ajuta mult să preţuiască lucruri care, dacă l-ar fi luat prin surprindere, l-ar fi deconcertat, cum se întâmplă cu turma vulgară a contemporanilor săi. Aşa că îşi interzicea, pentru a nu fi niciodată luat pe nepregătite, să dezaprobe orice i-ar fi oferit epoca sa.

Se ridicase şi, încă o dată, examina cu invidie podoabele de pe şemineu. Ar fi vrut să-i placă toate acestea, nu reuşea; dar faptul de a-şi fixa o clipă privirea asupra acestor obiecte deconcertante i se părea un rezultat de care se grăbea să se declare mulţumit.

— Ideea cu buticul mi se pare excelentă.

Trebuie să vă ocupaţi imediat să o puneţi în practică. Lucrurile acestea vor amuza multă lume.

Între alte proiecte fantomatice, Alain îl avea pe acela de a pune

pe picioare la Paris sau la New York un butic în care ar fi strâns laolaltă toate aceste obiecte veştejite, urâte sau absurde cărora industria populară, pe punctul de a se stinge şi devenind vulgară, le dăduse viaţă în ultimii cincizeci de ani şi pentru care colecţionarii rafinaţi făcuseră o adevărată pasiune în anii ’20, modelând şi forţând gustul mult mai vechi al câtorva artişti. Aşadar, Alain se gândea să vândă un întreg bazar eteroclit: manejuri de purici, colecţii de cărţi poştale sentimentale sau deocheate, portrete ale lui Epinal, bile de sticlă, machete de corăbii, figuri de ceară etc.

Dar trebuiau găsite fondurile pentru a înjgheba magazinul. Cui să i te adresezi? Alain îşi trecuse în revistă toţi prietenii. Imagina tot felul de combinaţii, dar fără să facă niciun pas pentru a le da cât de cât consistenţă. De exemplu, o puteau interesa pe domnişoara Farnoux. Dar domnişoara Farnoux nu îşi cheltuia toate veniturile şi rezerva cu stricteţe cea mai mare parte din ele pentru operele de caritate: un jurnal radical, doi sau trei emigranţi ruşi şi câţiva foşti servitori de care se săturase.

Şi apoi, Alain se temea că această modă, veche de câţiva ani, va trece curând. Nu ştia că în epoca noastră compozită nimic nu trece şi cât continuă să trăiască vechile mode, înghesuite unele peste altele. Există încă pasionaţi care se închină Renaşterii şi secolului al XWII-lea, în acelaşi timp cu colecţionarii de măşti africane sau de pictori cubişti. Alţii adună încă rămăşiţele de Modern Style sau de Second Empire. Ar fi putut merge curajos înainte, dar nu era destul de grosolan pentru asta.

— De exemplu, continuă doctorul, care se ambalase, ar trebui să faceţi combinaţii ca această oglindă. Sunt planşe psihologice, aşa cum există planşe entomologice.

Alain rânji brusc. Doctorul se întoarse speriat şi văzu ceea ce se temuse de la bun început că are să vadă: figura regulată a lui Alain era crispată de un rictus, faţa aparent sănătoasă pe care o căpătase în urma dezintoxicării şi care te putea înşela era acum brăzdată şi deformată de contracţii nervoase care făceau să apară, de sub ea, ravagiile drogului.

— Nu vă place ideea mea?

— Nu.

— Ce băiat ciudat! Haide, văd că sunteţi obosit, o să plec.

— Da, vreau să mă îmbrac, să ies.

— Cum, vreţi să ieşiţi din nou?

— Da, am de încasat un cec.

— Ah! asta este altceva… totuşi, aţi putea aştepta. De altfel, este prea târziu.

— Este adevărat, dar mai am şi o întâlnire chiar în legătură cu acest magazin.

— Şi vă veţi întoarce din nou în zori.

— Ba nu, ba nu.

Alain nu îşi dădea osteneala să se prefacă şi nu-ul pe care îl tot spunea însemna: da. Îi era ciudă pe doctor pentru indulgenţa sa, care îi lăsa deschisă uşa spre moarte şi, prin această sfidare, voia să-l oblige să şi-o arate şi mai mult, până la complicitate.

Doctorul simţea această sfidare şi, din această cauză, era foarte jenat; căci, în acest azil liniştit, nu se antrenase deloc în exercitarea autorităţii. Frica de a vedea că lui Alain i se întâmplă o nenorocire ar fi putut să îi dea curaj dar, mai mult decât de temerile lui, se temea de ironia lui Alain. Nu îndrăznea să protesteze, afirmând că viaţa este bună, pentru că nu se simţea în posesia unor argumente solide.

Brusc, fără să îl privească, îi atinse mâna şi îl părăsi.

***4**

După ce trase perdelele şi aprinse lumina.

Alain începu să se îmbrace pentru a ieşi. Încă îi mai făcea plăcere să scotocească în garderoba care îi rămăsese din zilele bune, când Dorothy risipise cu el în Florida şi pe Coasta de Azur partea de avere pe care i-o lăsase primul ei soţ.

Un solitar este un iluzionist. La Miami sau la Monte Carlo, dinaintea unei valiza pline cu lenjerie frumoasă, îşi înnoda o cravată nouă, fumând o ţigară. Flacoanele, periile lui, un halat care atârna pe pat; luxul lumina camera cenuşie de hotel. Avea dolari în buzunar; noaptea se deschidea, băuturi magice aveau să curgă din belşug, toţi urmau să se îndrăgostească de el.

Drogul care îl izola de orice contact, care îl ferea de orice încercare, îl întărise în această imaginaţie imobilă.

Alese o cămaşă de batist, un costum de caşmir, şosete groase de lână; toate acestea erau de un gri simplu. La gât, o cravată pe fond roşu.

Cravata aceasta o furase de la prietenul lui Dubourg; crezuse odinioară că fura în glumă, dar acum ştia că o făcea dintr-o poftă

nemăsurată.

Scoase, de asemenea, o pereche de pantofi de piele groasă, cu cusături proeminente. O eleganţă temperată până la a deveni ternă.

Nu se grăbea, dimpotrivă, îşi încetinea toate gesturile. Îşi ascuţea dorinţa.

De altminteri, această dorinţă era atât de abstractă, că aproape că se putea satisface el însuşi. Dezmăţul său va fi pur mental. Va lua lumea în posesie printr-un singur gest şi acest gest nu se va întinde asupra lucrurilor. De-abia va îndepărta braţul de corp, şi îl va aduce înapoi imediat: să te loveşti cu un ac. Totuşi, obişnuinţa de a spera şi de a avea încredere din care este ţesută viaţa este atât de puternică, încât se va preface că nu se va mărgini strict la acest gest;

va merge în stânga şi în dreapta, va merge spre oameni, le va vorbi ca şi cum ar fi aşteptat ceva de la ei, ca şi cum ar fi vrut să împartă cu ei viaţa. Dar, de fapt, nu va fi nimic din toate acestea. Spre deosebire de ceea ce se crede în popor, fantomele sunt tot atât de ineficace pe cât sunt de intangibile.

Îşi amâna atât de bine dorinţa, încât aceasta sfârşi prin a şovăi.

Pe jumătate îmbrăcat, luă din dulap, dintre două cămăşi, o cutiuţă drăgălaşă în care, de câteva săptămâni, dormea seringa. O manevră un minut sau două. O puse la loc, îi era frică.

Adineauri, îşi promisese să se ofere cu ochii închişi patimii sale, dar, în acelaşi timp, văzuse unde urma să îl ducă această recidivă, cea din urmă. Se duse să îşi ia revolverul din valiză şi îl aşeză lângă seringă. Una nu mai putea merge fără cealaltă.

Nu era ceea ce şi-ar fi dorit în cursul primei sale tinereţi.

Pe vremea aceea, vorbea despre sinucidere.

Dar crima astfel concepută era un act voluntar, liber; acum, o forţă străină şi idioată luase pe cont propriu această promisiune sălbatică şi lipsită de orice pretext, care fusese, poate, o explozie de vitalitate, şi această forţă îl împingea, ţinându-l de umeri, pe culoarul monoton al bolii, spre o moarte tardivă. De aceea, simţind acest umilitor transfer de autoritate, zăbovise în cel din urmă azil al său. Rămăsese imobil, fragil, temându-se să facă cel mai mic gest, ştiind că acestui gest îi va corespunde condamnarea sa la moarte.

Şi iată că acest gest îi scăpa: avea să iasă, deja îşi lega cravata. Îşi lăsă mâinile în jos pentru a se privi mai bine în oglinda peste care se aplecă de parcă ar fi fost gura unui puţ. Afişele îl deranjau, le smulse.

Apă calmă. Ar fi vrut să fixeze în această imobilitate aparentă imaginea sa, pentru a-şi lega de aceasta fiinţa ameninţată de o rapidă descompunere.

Această descompunere era deja mult avansată. Alain avusese, la optsprezece ani, o figură regulată, pe care se vedea frumuseţea. Această frumuseţe i se păruse o promisiune de care se lăsase îmbătat. Îşi amintea cum tresăreau femeile atunci când intra undeva. Exista mai ales în liniile ferme ale chipului său ceva ce nu putea fi frânt, ceva la care se uita cu mândrie în fiecare dimineaţă, după o noapte de orgie. Mult timp avusese, din această pricină, sentimentul că nu i se poate întâmpla nimic, că nu poate fi atins. Dar astăzi… Bineînţeles, încă mai exista acea osatură puternică, şi ea părea atinsă, ca o carcasă de oţel îndoită, răsucită de incendiu. Linia frumoasă şi dreaptă a nasului se încovoiase, strivită între două scobituri, părea gata să se rupă. Linia altă dată hotărâtă a bărbiei, care se înfigea în aer atât de sfidătoare şi de sigură de sine, nu mai reuşea să se impună; tremura, se împotmolea. Orbitele sale, de asemenea, nu se mai distingeau ferm între tâmple şi pomeţii tari. Ceva nesănătos se răspândise peste toate trăsăturile, chiar şi peste carnea din jurul ochilor, şi le făcuse grosolane. Dar această grăsime galbenă pe care o făcuse să înflorească efortul dificil al dezintoxicării avea prea multă viaţă, prea multă fiinţă; cel mai mic rictus, cea mai mică grimasă făceau să reapară acele înspăimântătoare scobituri, acea înspăimântătoare descărnare care începuse, cu un an sau doi mai devreme, să sculpteze o mască funebră din însăşi substanţa vieţii lui. Ghicea aceste tonuri sumbre, cenuşii, aceste umbre care îl roseseră atât de profund până în iulie, gata să reapară.

Şi, în oglindă, privi şi peste umăr. Această cameră pustie, această singurătate… Simţi un fior violent care-l pătrunsese până în măduva oaselor, din creştet până în tălpi, ca un fulger îngheţat: moartea îi apăru deodată în faţă. Era singurătatea, cu ea ameninţase viaţa, folosind-o ca pe un cuţit, şi acum acest cuţit se întorsese împotriva lui şi se răsucea în el, sfârtecându-i măruntaiele. Nimeni, nicio speranţă. O izolare iremediabilă. Dorothy, la New York, aruncase scrisoarea lui pe foc şi plecase să danseze cu un bărbat solid, sănătos, bogat, care o proteja, care o ţinea. Lydia, pe vapor, înconjurată de gigolo.

Fiorul se accentua când avu în faţa ochilor imaginea acelui vapor care se afunda ca o coajă de nucă în cumplita noapte de

noiembrie, în cumplitul hău întunecat, biciuit de vânturi polare.

Prietenii lui? Aceia care erau ca el aşteptau să se prăbuşească din nou alături de ei; ceilalţi îi întorceau spatele, prinşi, absorbiţi de incredibila lor dragoste de viaţă. Rudele lui? Le obişnuise de multă vreme să nu mai creadă în existenţa lui. Când încă mai locuia cu ele, le dăduse sentimentul unei absenţe cu atât mai derutante, cu cât era mai învăluită în amabilitate. Îl văzuseră retrăgându-se cu o discreţie sălbatică din faţa tuturor ideilor şi a tuturor normelor care lor li se păreau garanţiile existenţei. Refuzase să-şi ia bacalaureatul, întorsese liniştit capul în faţa tuturor meseriilor, le cerea bani fără să abuzeze, dar întotdeauna mai mulţi decât puteau să-i dea, cu fermitate, până în ziua în care fuseseră nevoiţi să îl refuze ferm. Atunci, se afundase fără întoarcere într-o lume suspectă, în care totul li se părea straniu, inuman, răutăcios. Şi, când se întorcea, uneori, printre ei, nu aveau nici cuvinte, nici sentimente pentru această umbră oribilă plecată din lumea celor vii, care îi privea cu înduioşarea îndepărtată şi lipsită de valoare a unui mort.

Trebuia, deci, să crape singur, în culmea paroxismului rece al drogului.

Se duse la sertar şi scoase din el fotografia lui Dorothy şi a Lydiei, pentru a implora prin imagini această singurătate, aşa cum un credincios atinge o icoană. Dar se uită puţin la aceea a Lydiei.

O întâlnise prea târziu pe Dorothy. Era o femeie drăguţă, bună şi bogată, de care întreaga sa slăbiciune avea nevoie; dar această slăbiciune era deja mai puternică decât el. Aşteptase prea mult.

Nu ştiuse, la timpul potrivit, să se arunce asupra femeilor şi să le lege de el, atunci când îl plăceau şi când întâlnise de toate felurile, păstrase obiceiul său din adolescenţă de a le aştepta şi de a le privi de departe. Până la douăzeci şi cinci de ani, când fusese sănătos şi foarte frumos, existaseră doar episoade pasagere, la care renunţase pe loc, descurajat de un cuvânt sau de un gest, temându-se imediat că nu va mai plăcea sau că nu va mai plăcea destul de mult timp, ispitit, pentru o distracţie de moment, de o retragere comică, urmată, dincolo de uşă, de un acces de amărăciune. Aşa că nu avea nicio experienţă în ceea ce priveşte inima femeilor şi nici a sa, şi cu atât mai puţin a trupurilor.

Când plecase la New York, mirajul apăruse din nou. De fapt, căpătase deodată mai multă uşurinţă. Franţuzoaica, fie că este o femeie uşoară, fie că nu, vrea să o iei şi să o păstrezi. În contrapartidă, este

gata să-ţi ofere un dar durabil.

Un schimb prudent şi profitabil. Dimpotrivă, americanca, atunci când nu caută un soţ, se mulţumeşte mai uşor cu o legătură zăpăcită. Prost calculată, pripită, bogată, nu face deloc nazuri în ceea ce priveşte calitatea a ceea ce îi este oferit într-o aventură. Alain, ajutat, de altfel, de alcool şi de drog, îşi îngăduise aceste contacte neglijente. Dar nu învăţase mare lucru din ele.

Aşa că, atunci când o întâlnise pe Dorothy, dezamăgirea sa fusese mare. Cu atât mai mult cu cât un alt lucru îl ţinea departe de femei, ideea pe care şi-o făcea despre bani. Atras în mod cu totul natural de lux, se afla întotdeauna în preajma femeilor bogate. Or îşi spunea fără încetare că farmecul lor se datora, în parte, banilor pe care-i aveau. În izolarea invincibilă în care se afunda din ce în ce mai mult, această idee persista, exacerbându-se.

Pentru Dorothy, de care se îndrăgostise sincer, se transformă într-un supliciu insuportabil:

era blândă şi bună. Scrupulele sale se manifestară printr-o ironie atroce pe care o întoarse asupra lui însuşi.

— Te iubesc, trebuie că eşti foarte bogată, îi spusese într-o seară.

Ea îi răspunse foarte serios:

— Vai! nu destul, te rog să mă ierţi.

Nu înţelegea deloc amărăciunea lui Alain, pentru că nu cunoscuse niciodată o altă lume decât aceea în care era de la sine înţeles că trebuie să ai bani. Taţii munciseră pentru ei, dar fiicele sau fiii nu îşi mai aduceau aminte de asta şi li se părea firesc ca prietenii sau rudele care nu aveau bani să şi-i procure în singurul mod care poate fi conceput: căsătoria.

Acest sentiment îi era confirmat de fantezia dispreţuitoare a lui Alain, care-i dădea aerul unui aristocrat căruia i se cuvin toate înlesnirile.

Considerându-se mai puţin inteligentă şi mai puţin rafinată decât el, nu vedea cum se putea scuza altfel în ochii lui decât prin bani. Îi cerea iertare că nu are mai mulţi, voia să risipească oricât cu el, fără cruţare. Şi, de fapt, tocă împreună cu el ceea ce nu irosise din partea de avere lăsată de primul soţ destul de bogat, plus o bucată din moştenirea rămasă de la tatăl ei.

Or exigenţele lui Alain în materie de bani nu erau defel atât de

mari. Asemenea burghezilor obişnuiţi, nu-şi dorise decât o avere care să fie superioară celei de care avusese parte în copilărie, de fapt, a părinţilor săi. Până atunci făcuse doar datorii mici. Dar avea o reputaţie falsă de susţinut şi nu voia să rămână dator soţiei lui la capitolul cheltuieli. Aşa că procedaseră în aşa fel, şi unul, şi celălalt, încât ajunseseră repede la un soi de jenă financiară.

Şi aceasta nu avea cum să le uşureze celelalte probleme.

Dorothy nu înţelegea nimic din acea ironie pe care el o risipea asupra lui însuşi, asupra mobilurilor sale, credea că se dispreţuieşte pentru că o iubeşte pe ea, care nu avea nici spirit, nici fantezie, îşi imagina că i-ar fi fost recunoscător dacă ar fi avut o atitudine modestă. Merse până la a se umili, ceea ce Alain luă drept prefăcătorie, drept o replică subtilă la gândurile lui ascunse; simula că stă în umbra banilor ei pentru că el tocmai pe aceştia îi voia. Se crezu judecat şi adună în el multă amărăciune.

Alain ar fi reuşit să depăşească aceste neînţelegeri dacă ar fi putut stabili între ei o intimitate senzuală, dar nu izbutise. Acest dezmăţat era ignorant şi sentimentul ignoranţei sale îl făcea timid, îşi pierdea capul în faţa pudorii lui Dorothy, care nu era decât aşteptare temătoare, din cauza primului ei soţ care o brutalizase, fără să-i trezească simţurile. Alain o luase în braţe cu o stângăcie care îl făcea să descopere brusc incredibila sărăcie a vieţii sale.

Nu ştia ce să facă, pentru că nu făcuse niciodată nimic. Rămase nopţi întregi lângă ea, tremurând de neputinţă. Sigur, era soţia lui, dar pentru momente atât de scurte, atât de tulburi. Ar fi trebuit să plângă, să smulgă din el o confesiune imensă şi sordidă; nu putu. Atunci, se enervă, scrâşni din dinţi. Acesta a fost, de asemenea, motivul pentru care se întorsese la drog; căuta să uite ruşinea care îl copleşea.

Încetul cu încetul, Dorothy se înspăimântă. Se vedea distrusă, fără nicio compensaţie. După două sau trei false despărţiri care eşuaseră în întoarceri din blândeţe şi milă, reuşi să plece definitiv.

Şi Alain lăsă să se rupă această legătură care fusese adevărata şansă a vieţii lui, pentru că drogul de care se apucase din nou îi amorţea toate neliniştile şi, de asemenea, îl incita să nutrească noi şi vagi speranţe în legătură cu Lydia, care apăruse ca din senin tocmai atunci.

Dar acum ştia cât valorează Dorothy. În adâncul sufletului, credea că îşi păstrase puterea asupra ei şi că putea să o facă să se

întoarcă, dacă îşi dădea, în sfârşit, osteneala. Şi nu concepea că emoţia pe care o simţea el nu putea fi comunicată. Avea un aer atât de blând în fotografia aceea. Gura ei repeta ceea ce spuneau ochii: o tandreţe timidă. Sânii ei plăpânzi spuneau şi ei acelaşi lucru, la fel şi pielea care fugea de sub degete, mâinile fragile.

Trebuia să telegrafieze. Nu voia moartea, aşa cum i se impunea acum; nu voia să se desfacă fibră cu fibră.

Îşi smulse cravata şi cămaşa, se înfăşură în halat şi se aşeză la masă. Luă o foaie de hârtie pe care o lăsă în faţa lui cu acea minuţiozitate pusă în rarele gesturi mărunte care erau tot ce îi rămânea din viaţă şi, de asemenea, cu acea încetineală temătoare a acelora care nu au nici uşurinţa, nici obişnuinţa de a scrie.

Începu să facă ciorne.

Telegrafiază răspuns. Nevoie de tine. Minutele contează.

Nu, nu asta, era prea tragic.

Ai un iubit la Paris.

Nici asta, după tot ceea ce se întâmplase. Îşi amintea că, într-o seară, în cursul unei şederi la Paris, ieşise singur şi alergase la bordel în căutarea unei compensaţii himerice a abstracţiunii vieţii sale conjugale. Când se întorsese, ea intrase în camera lui în timp ce se dezbrăca şi iată ce văzuse: pe pieptul soţului ei erau urmele unei guri fardate.

Această amintire era atât de bichritoare, încât îi tăie elanul. Lăsă descurajat stiloul şi se gândi din nou la drogul care îl aştepta la Paris.

Totuşi, albul hârtiei îl chema încă.

Aştept scrisoarea ta cu răbdare şi speranţă.

Era plat, i se păru prudent, cuminte. Hotărî să se oprească aici. Şi recopie cu complezenţă aceste cuvinte pe o altă foaie.

În toată viaţa lui, Alain nu mai avusese un gest care să marcheze urmărirea atât de prelungită a aceluiaşi scop. Şi, deodată, din acea foaie de hârtie pe care se fixase acest gest, izvorî o virtute. O vreme, existase ceva în viaţa lui, şi avea să reconstituie totul în jurul acestui lucru. Să se agaţe, să reconstruiască, să se agaţe.

Se ridică, sună. Camerista veni, îi încredinţa preţioasa telegramă. îi recomandă cu o insistenţă excesivă, febrilă să o ducă imediat la poştă şi îi dădu restul din suta de franci pe care o împrumutase dimineaţa de la portar pentru a-şi plăti taxiul.

Apoi reveni la masă, fascinat. Întrezărise forţa scrisului,

împletitură care prinde şi adună continuu în ochiurile sale toate forţele difuze ale vieţii umane. Luă portofelul cu încuietoare şi îl deschise cu o cheiţă pe care o păstra mereu la el. Acolo dormeau câteva foi înnegrite. Pe una dintre ele era scris: *Călătorul fără bilet.* Era schiţa unei confesiuni reduse la câteva rânduri nesigure care se destrămau în spaţiul alb. O frază, un paragraf, un cuvânt. Întoarse paginile:

mai puţin decât de obicei, simţea acea teamă şi acea inhibiţie care îl îngheţau în faţa actului de a scrie. Ignorase întotdeauna că, dacă sufletul lui n-ar fi fost lipsit de sânge, ar fi trebuit, pentru a putea să şi-l descarce, mai întâi să îl constrângă, să îl hărţuiască prin efort şi durere.

Reciti câteva pagini care porneau, care şovăiau, care se pierdeau. Observă punctele slabe; şi puţin din ceea ce cerea să se adauge acestui text subţire şi, încorporat în el, să trăiască, tresări.

Luă stiloul, ezită, îşi luă inima în dinţi, atinse hârtia, o marcă. Minut emoţionant: Alain se apropia de viaţă. Fusese învăţat, în anumite medii literare pe care le străbătuse odinioară, să dispreţuiască literatura. Găsise în această atitudine o linie de minimă rezistenţă care convenea frivolităţii, lenei sale. Şi, de altfel, netrăind, nu putea să îşi imagineze că ar fi putut exista altceva decât ceea ce numea, cu un dispreţ justificat, literatură şi care era chiar acest exerciţiu fără scop la care se dedau aceia care îl învăţaseră dispreţul. Nu avea nicio idee despre o căutare mai profundă, necesară, în care omul are nevoie de artă pentru a-şi fixa trăsăturile, drumul. Şi iată că, fără să vrea sau să ştie, printr-o tresărire a instinctului, intra pe drumul la capătul căruia putea întâlni acele mistere grave din faţa cărora se abătuse mereu. Pentru că resimţea efectul lui binefăcător, ar fi putut înţelege acum funcţia scrisului, care este de a ordona lumea, pentru a-i permite să trăiască. Pentru prima oară în viaţa lui, îşi punea sentimentele într-o ordine aparentă şi, de îndată, începea să răsufle un pic, înceta să se sufoce sub aceste sentimente, care erau simple, dar se încurcaseră, se înnodaseră, pentru că nu fuseseră formulate. Nu întrezărea, oare, că greşise aruncând prosopul după ce fusese lovit şi convingându-se, fără să privească prea mult în jurul lui, că lumea este un nimic, că nu are niciun fel de consistenţă?

Dar obosi repede, completase două sau trei pagini, nu făcuse niciodată atât. Abia pusese din nou în mişcare mărunta caravană a cuvintelor – care ducea micul bagaj al dorinţelor ce i-ar fi putut oferi raţiunea de a exista şi pe care o părăsise atât de mult timp în mijlocul

deşertului de hârtie –, că o lăsa să se oprească şi să se culce la loc în spaţiul alb.

Lăsându-şi pana, îşi spuse că se va întoarce mâine. Şi, deodată, se miră, îşi privi ceasul, era şapte. Putea să îşi spună că era prea târziu pentru a merge la Paris. Adunase în el puţină consistenţă, putea să se oprească acolo unde era.

Hotăra să se culce, să ia masa de seară în pat şi apoi să citească puţin.

Prietenul lui, Dubourg, îi telefona, iar el îi promise cu plăcere să cineze împreună a doua zi.

***5**

A doua zi, pe la unsprezece şi jumătate, într-un mic debit de tutun pe marginea drumului Quarante-Sous, doi comisionari de la Galeriile Lafayette, coborâţi din camionul lor mare, galben, îşi beau apetitivul.

Intră un domn, în gri din cap până-n picioare.

Era bine îmbrăcat, dar avea o înfăţişare ciudată, arăta foarte prost. Îţi era jenă să te uiţi la el; totuşi, nu părea băiat rău. Ceru ţigări englezeşti. Patronul nu avea.

— Ar trebui să aveţi, declară Aâain cu o voce cordială, dar nervoasă.

— Nu se vând pe aici.

— Ajunge o dată.

— O dată nu ajunge, este o marfă care se strică.

— V-aş fi luatro pe toată. Dar, în sfârşit, nu ştiaţi că voi veni. Daţi-mi un Pemod.

Bizară conversaţie.

Alain se apropie de tejghea şi îi privi vag pe comisionari în timp ce i se turna băutura naţională, îşi dădu duşcă paharul şi ceru încă un rând.

Apoi li se adresă comisionarilor.

— Vă întoarceţi la Paris?

— Da.

— Vreţi să mă luaţi cu voi?

— N-avem voie.

— Cred. Dar o să luaţi cu mine una mică.

Patroane, încă două.

Ciocni cu ei, apoi îl luară la bord.

Ce avea să facă la Paris? Să cineze cu Dubourg. Asta era tot? Avea să încaseze cecul.

După aceea? După aceea…

Trezindu-se, privise din pat hârtiile pe masă.

Dar înflăcărarea din ajun se risipise, nu mai avea niciun elan. Pe loc, hotărâse să nu mai scrie, să nu mai reflecteze. Îşi motivase, în acelaşi timp, această schimbare prin cina la Dubourg: se trezise târziu, avea timp doar să se îmbrace. O ştersese evitându-l pe doctor.

Cei doi comisionari erau intimidaţi de Alain, puţin speriaţi chiar, căci li se părea pornit pe drumuri lăturalnice şi periculoase.

— Lucraţi pe aici? spuse unul dintre ei.

— Nu lucrez.

— Trăiţi din rente?

— Nu.

Alain dădea pe un ton amabil aceste răspunsuri stânjenitoare. Comisionarii nu puteau spune dacă îşi bătea joc de ei.

— Sunt bolnav.

— Ah! asta este.

— Asta, ce?

— Ei, nu arătaţi bine.

— Puteţi spune că arăt îngrozitor.

— Poate că aţi fost gazat.

— Gazat? Da, am fost gazat.

— E rău, dar uneori îţi revii.

— Am un prieten care s-a ales cu asta la Montdidier…

— Să nu vorbim de război.

Comisionarul tăcu imediat. Orice urmă de cumsecădenie dispăru de pe faţa lui Alain.

— Toţi sunt la fel, murmură.

— Cum? întrebă acela care nu spusese încă nimic.

— Oh! nimic. Nu vă deranjează să nu aveţi bani?

— Ah! la naiba!

— Pe mine mă deranjează.

— Normal, dacă nu lucraţi, nu puteţi câştiga.

Comisionarii priviră cu un aer perplex costumul lui Alain.

— V-aş ului dacă v-aş spune că sunt la fel de sărac ca voi, că sunt chiar un cerşetor.

— Nu arătaţi, totuşi, ca unul de pe drumuri.

— Aşa arăt eu.

Comisionarul nu insistă; dar nu era supărat, căci vedea bine că Alain mai degrabă se juca cu el însuşi, decât cu un interlocutor întâmplător.

La intrarea în Paris, Alain coborî, după ce le dădu douăzeci de franci. împrumutase încă o sută de franci de la portarul sanatoriului, fluturându-i cecul pe sub nas.

Îl părăsiră mulţumiţi şi tulburaţi.

Alain sări într-un taxi şi alergă la Bankers Trust, unde încasă zece bancnote noi-nouţe. Din obişnuinţă, trecu pe la barul de la Ritz unde bău un martini, printre băieţii de bani gata americani şi escrocii de înaltă clasă. Apoi, se lăsă dus spre locuinţa lui Dubourg.

Dubourg locuia într-un mic apartament pe strada Guenegaud, la etajul unei case străvechi, în ciuda electricităţii şi a gazelor care străpunseseră această carapace bătrână, o simţeai roasă până la măduvă. Lui Alain nu-i plăcea scara vastă de-a lungul căreia plutea un miros fad, iar lumina de-abia pâlpâia.

Bătrâna negresă veni să-i deschidă uşa dublă de lemn. Pătrunse dintr-odată în inima acelei mici locuinţe luminoase, înţesate de cărţi, dinaintea lui Dubourg. Acesta, potrivit obiceiului lui, era întins pe divanul bălţat, înconjurat de un teanc de hârtii răvăşite, cu pipa între dinţi, cu condeiul în mână. O fetiţă era ghemuită lângă el şi îl privea scriind. Dubourg aruncă condeiul, îndepărtă hârtiile şi se ridică. Era foarte înalt şi foarte slab, de sub craniul pleşuv se iţea o faţă de copil, măcinată de cei patruzeci de ani care băteau la uşă.

Îi întinse mâna lui Alain cu un amestec de bucurie şi de nelinişte care îl făcea stângaci.

— Ce fericit sunt să te văd! Cum îţi merge?

— Ei… Bună ziua, Faveur.

Alain îmbrăţişa fata care se ridicase lângă tatăl ei, deja înaltă şi subţire ca el, şi care se lăsă sărutată cu o plăcere mută.

— Faveur, du-te.

Faveur dispăruse deja. Dubourg se uită la Alain, se uită în jurul lui, se uită din nou la Alain şi dădu din cap. Privirea lui Alain o urmărea, distrată, pe aceea a lui Dubourg.

Dubourg devenise egiptolog de puţin timp, odată cu căsătoria lui. Alain văzuse, nu fără ironie, cum se cuminţise vechiul său tovarăş de beţie. Ce scuze găsise în aceste papirusuri? Ce făcea el cu o soţie şi

două fete? Ce era cu această singurătate stânjenită?

Totuşi, prietenia era singura fisură prin care putea pătrunde puţină căldură în inima lui Alain. Deşi, cu spiritul lui tăios, considera, între toate lucrurile, amestecul de bine şi de rău ca pe insulta supremă pe care i-o putea aduce viaţa.

Alain accepta la Dubourg ca puţinele lucruri care-i plăceau să stea alături de cele mai multe pe care le detesta. Dubourg avea calităţi – nu împrumuta niciodată bani, îi dădea; minciunile sale erau transparente; şi îşi vorbea prietenii de rău doar din dragoste pentru ei –, dar era bigot.

Dacă nu se purta ca un bigot, tăinuia, în fundul sufletului, toate prejudecăţile prosteşti ale acestuia. Nu era un bigot din dragoste de Dumnezeu, era un bigot din dragoste de viaţă.

Şi, ca de obicei, se grăbea să-i dea dreptate lui Alain; prin privirea aruncată în jurul lui avea aerul să se scuze pentru viaţa liniştită pe care, totuşi, el şi-o alesese.

Acum căuta, nu fără efort, ochii lui Alain, şi, sprijinindu-se de cămin, îl întrebă:

— Unde eşti acum?

— Hm!

— Când vii aici?

— Peste câtva timp.

Dubourg era adânc mâhnit de necazurile lui Alain şi se gândea fără încetare cum să îl scape de ele. Alain, în momentele de speranţă, era mişcat de atenţia pe care i-o acorda prietenul său şi, încercând să-şi poarte singur de grijă, voia să ia ca exemplu o astfel de râvnă. Îi promisese lui Dubourg să vină să stea la el, pe strada Guenegaud, ca un deţinut la ieşirea din închisoare care vrea să înceapă o viaţă nouă şi să-şi sondeze instinctele. Dar Dubourg se temea de ideile preconcepute pe care prietenul său le avea despre el şi, în loc să-l atace frontal, se pierdea în măsuri de precauţie, pentru a nu-l speria.

— Vei dormi aici, insinua.

Încăperea era primitoare. Pe deasupra acoperişurilor din vecinătate, primea multă lumină.

Destul de strâmtă şi foarte înaltă, era toată văruită într-un alb crud. Covorul era crem. Deasupra, legăturile cărţilor, flori. Dar toate acestea erau impregnante de enigma vieţii mieroase a lui Dubourg.

— Ţi-e frică să ieşi de acolo? continuă Dubourg, văzând mutra

lui Alain.

— Da.

Soţia lui Dubourg intră şi întrerupse aceste timide manevre de apropiere. Era o persoană înaltă, subţire, cu mişcări apatice, foarte goală pe sub rochia sa. Păr frumos, ochi frumoşi, dinţi mari şi urâţi. Era însoţită de cele două fiice ale sale – a doua semănând cu prima – şi de o pisică. Această mică trupă nu făcea niciun zgomot. Dubourg o luase, spunea, pe această Fanny pentru extraordinara sa aptitudine pentru linişte şi orizontalitate: „Când suntem singuri nu se aude un sunet în casă. Ea stă culcată în camera ei pe divanul ei, eu pe al meu. Doar copiii rămân în picioare". Te îndoiai, văzându-le şi pe fete atât de nonşalante.

Alain îi sărută mâna lui Fanny cu o amabilitate deosebită. Dubourg îl privea făcând acest gest cu neîncredere, convins că nimeni altcineva decât el nu ar fi putut remarca existenţa unei femei care nu era drăguţă şi se exprima printr-un fluid secret.

Ea făcu semn că masa era servită. Trecură în camera ei, unde era instalată o masă uşoară, înconjurată de taburete. Ca şi dincolo, covorul era foarte gros. Pereţii erau acoperiţi de o stofă luminoasă peste care se suprapuneau ici şi colo broderii copte, cu desene delicate şi vii.

În timpul mesei, compusă din două feluri ciudate, delicate şi spumoase, şi din fructe, doar Alain şi Dubourg vorbiră. Fanny, Faveur şi cealaltă fată, al cărei nume Alain nu şi-l amintea, ascultau cu o plăcere disimulată. Alain se simţea înconjurat de un farmec insinuant, de un complot discret: chiar pisica intrase în joc şi se freca de el ca din întâmplare.

Dubourg se temu să nu se crispeze şi încercă să îl distragă glumind. Amintea poveşti din tinereţe: dar Alain, care, de când atinsese treizeci de ani, se îndopa cu amintiri de pe când avea optsprezece ani, nu putea suporta un astfel de recurs sentimental la alţii. Totuşi, Dubourg vorbea cu o detaşare destul de hazlie şi se folosea doar de anecdotele foarte scurte, lansate cu foc şi întrerupte brusc. Încerca să scoată efecte comice din contrastul destul de brutal care se impunea în mintea lui Alain între un Dubourg de acum zece ani şi acela de astăzi.

La sfârşitul războiului, Dubourg era un tânăr deja chel, dar zglobiu. Avea o amantă care-i dădea ceva bani, pe care el îi oferea altor femei.

Apartamentul său era plin de fete şi de băieţi fără prejudecăţi. Se bea, se făcea dragoste. Vara, făceau plimbări în Spania sau în Maroc.

Îşi lăsase repede protectoarea; apoi se alesese cu o boală de ficat şi se plictisise de femei. Curând, începuse să aibă preocupări bigote şi îl puteai surprinde în parc, pe la prânz, cu nasul în cărţi groase de istoria religiilor. Într-o zi, plătise datoriile şi ceruse mâna lui Fanny, care, cu un semn din cap, spusese da. Plecase la Cairo, unde se născuse, şi acum trăia închis în studiile lui absurde, aproape sărac, cu acea blândă vermină a soţiei şi copiilor pe cap.

Vermina dispăru după masă şi îi lăsă pe cei doi bărbaţi unul în faţa celuilalt, în biroul alb, bine aprovizionaţi cu cafea şi tutun. În timpul mesei, Dubourg, tot flecărind, sesizase sentimentul intim al lui Alain: îi era frică. Era, deci, atât de ameninţat?

— Cum îţi merge?

— Momente atroce.

— Vei rezista.

— Şi pe urmă? Ce naiba vrei tu de la viaţă?

Alain se aşează pe divan, chiar în mijlocul hieroglifelor. Dubourg rămase în picioare în faţa lui, cu pipa în mână. O revărsare de elan îl împingea spre prietenul lui. De doi ani, găsise o certitudine, trăia într-un entuziasm lăuntric. Dar i-ar fi trebuit un efort imens pentru a goli acest entuziasm de tot ceea ce avea personal, în aşa fel încât, lăsându-l să curgă, să nu îl rănească şi să nu îl irite pe Alain. Regretă amarnic că nu era mai avansat în metamorfoza lui: nu poţi da decât ceea ce ai asimilat în întregime tu însuţi. El era prea onest, iar Alain prea perspicace pentru a simula că această acţiune era mai avansată decât în realitate şi a atenua toată complezenţa neofitului, pe care încă i-o trădau ochii şi mâinile când vorbea despre descoperirile sale.

Alain ghicea această efuziune refulată şi, fără să scoată un cuvânt, îşi sfida prietenul din ochi.

Apoi, o clipă după aceea, se gândi la salvarea sa, se înspăimântă de ineficacitatea lui Dubourg şi i-o reproşa în secret.

Acesta, totuşi, se hotărâse să declanşeze ostilităţile.

— Ascultă, există, totuşi, lucruri în viaţă… să ştii!

— Dragul meu Dubourg!

— Mi-ar plăcea mult să văd un băiat ca tine făcând lucruri…

— Făcând lucruri!

— Ba da, un lucru bine făcut este minunat.

Există două sau trei lucruri pe care tu le-ai face foarte bine.

— Care?

— Nu ştiu. Dar ai, cu siguranţă, o idee a ta despre viaţă. Ei bine, este imposibil ca ea să piară. Mi-e groază de ceea ce rămâne închis: trebuie să scoţi ceea ce ai în tine. Asta îmi face rău, tu îmi faci rău.

— Îţi fac rău?

— Nu mi-e ruşine să ţi-o spun.

— Dar, dacă aş scoate ceea ce am în mine, nu aş putea decât să-ţi fac şi mai rău.

Dubourg, pornit, sări peste această remarcă ameninţătoare.

— Ai face foarte bine ceea ce ai de făcut. Ai farmec, eşti abil.

Alain, răsturnat peste hieroglife, clătină din cap. Dubourg continua să avanseze, tatonând.

— Drogul nu este totul. Crezi că drogul eşti tu, că faceţi un tot, dar, la urma urmei, nu ştii nimic despre el. Poate că este un corp străin. Există Alain şi apoi… Alain. Alain se poate schimba. De ce vrei să păstrezi prima piele care ţi-a crescut?

— Pentru a fi acelaşi, întotdeauna am fost acelaşi.

— Ai început să fii acela care eşti astăzi; poţi isprăvi să fii acela şi să fii tot tu însuţi, dar în alt fel. Întrezăresc în tine mai multe dorinţe.

— M-am gândit la două sau trei lucruri câteodată, nu am dorit nimic.

— Îţi cunosc cel puţin patru dorinţe distincte:

femeile, banii, prietenia şi apoi… nu, nu sunt decât trei.

— Nu am râvnit niciodată decât la bani, puţin, ca toată lumea.

— Dacă ar fi fost adevărat, ai fi muncit sau ai fi furat. Nu, ceea ce tu numeşti bani reprezintă contrariul banilor, este un pretext pentru a visa.

Dubourg se opri un moment şi se lăsa purtat cu o plăcere prea vizibilă de înlănţuirea gândurilor sale. Ochii îi străluceau.

— În fond, eşti un burghez.

— Te rog, fără cuvinte care nu vor să spună nimic.

— Explicaţiile nu ţintesc decât în lucrurile mărunte, ştiu bine. Dar au exact avantajul de a curăţa terenul de aceste lucruri mărunte.

— Vorbeşte… Nu vreau să te lipsesc de această plăcere.

— Bătrâne, te înşeli. A trecut mult de când psihologia nu-mi mai este de ajuns; ceea ce îmi place la oameni nu mai sunt atât pasiunile lor în sine, ci aceste fiinţe care răsar din pasiunile lor şi care sunt la fel de puternice ca ideile, zeii. Zeii se nasc odată cu oamenii, mor odată cu oamenii, dar aceste rase amestecate se rostogolesc în eternitate. Dar să

nu vorbim despre asta… înţelegi, iată ce îmi închipui eu: eşti născut dintr-o familie din vechea mică burghezie, pentru care banii erau un izvor modest în fundul grădinii, necesar pentru a uda o cultură exclusiv de casă. Trebuia să poţi să te ocupi liniştit de tine însuţi: deci, moştenire, sinecură, sau căsătorie. Ei bine, te-ai revoltat împotriva familiei tale, de la care ai moştenit în mod natural această prejudecată. Nu te-ai supus epocii, cum fac cei mai mulţi în jurul nostru: nu ai acceptat noua lege a muncii forţate şi ai rămas atârnat de tradiţia banilor care pică din cer, dar asta face din tine un visător. Asta e.

— Ai terminat?

Dubourg lăsă capul în jos şi trase din pipă, plouat. Nu era deloc ceea ce ar fi vrut să spună.

Ar fi trebuit să meargă mult mai departe, dar asta ar fi durat mult timp şi, în ciuda gravităţii momentului, se temea încă de zeflemelele lui Alain.

— Crezi că aceste explicaţii sunt frivole. Dar vei fi de acord cu mine că banii au în imaginaţia ta o importanţă disproporţionată faţă de pofta ta reală de a-i avea.

Alain nu răspunse, se plictisea. Dubourg îşi reaprinse pipa, care se stinsese.

— În sfârşit, a ieşit soarele, reluă brusc.

Era mai bine. O clipă, Dubourg îi păru luminos lui Alain, care îşi aminti impresia oribilă pe care o avusese vara trecută când se văzuse, în plină lumină, exilat într-o zonă de umbră. Drogul îşi aşezase umbrele lui pe chip, pe mâini; se simţea ca o funingine intrată în ochi.

— Ar trebui să vii cu noi în Egipt iarna asta.

Dubourg se învălui într-un nor de fum şi înălţă o privire mai îndrăzneaţă spre Alain. Îşi aminti că îşi făcuse socotelile: îi plăceau carnea, legumele, fructele, tutunul. Odinioară, se poticnise în ironii, dar acum lăsa această dragoste să se reverse peste toate formele din natură şi societate.

Această dragoste de forme îl făcea să adore zeii Egiptului şi, concomitent, să suporte vermina familiei sale.

— Vino, acolo fiinţele au soare în pântece.

Continua să nu fie mulţumit de sine. Nu găsea nimic direct sau penetrant de spus. Se învârtea în jurul cozii. Reluă lupta, dar fără forţă. Se repeta.

— Eşti amuzant, drăguţ.

Alain îl privea muindu-se şi îl dispreţuia pentru că nu se impunea: poate că ar fi vrut să îl scuture bine. Vara trecută, Dubourg îi scrisese o scrisoare care îl biciuise. „La urma urmei, mă întreb dacă pot să te iert că mă minţi, cum o faci în fiecare clipă. De fiecare dată când te înţepi, îmi spui că te duci la toaletă". O astfel de frază îl aruncase în sanatoriu.

Dubourg simţise că cedează şi observase că Alain îşi dădea seama; avu o tresărire.

— Ascultă, nu sunt numai eu. Există alţii care trăiesc mai din plin decât mine şi ale căror cuvinte ar putea avea mai mult efect.

Dubourg se înspăimânta de dificultatea de a-l face să înţeleagă pe Alain că, de când părea că trăieşte mai puţin, trăia mai mult. Ar fi vrut să-l orienteze spre alte exemple, mai uşor de sesizat decât al său. Exemple din viaţa în aer liber, de forţă brută. Dar, în acelaşi timp, se indigna că Alain nu avea nicio idee despre puterea vieţii interioare, nu ştia că şi aceasta străluceşte în soare ca şi faptele de vitejie. Ar fi vrut să-i recite câteva din acele rugăciuni egiptene mustind de plenitudinea de a fi, în care viaţa interioară, explodând, făcea să se reverse toată seva pământului. Îşi pierduse răbdarea şi, deja, pe buze, mustrările erau gata să se preschimbe în sarcasme. „Nu-i imputa vieţii sărăcia ta".

Spuse, totuşi:

— Ascultă, în cazul meu, te înşeli, nu te încrede în aparenţe. Crezi că vezi aici un mic-burghez resemnat. Dar eu trăiesc mult mai intens decât pe vremea beţiilor şi a acuplărilor.

Voi scrie o carte în care vor fi toate virtuţile acestui Egipt. Vigoarea lor curge deja în vinele mele. Şi din vinele mele se va scurge în vinele altor fiinţe. Vom fi mai mulţi să ne bucurăm.

Alain dădu din umeri. Punea în practică împotriva lui Dubourg două prejudecăţi contradictorii: pe de-o parte, îi reproşa optimismul – optimismul se confunda pentru Alain cu vulgaritatea sau cu ipocrizia; pe de altă parte, viaţa, pentru el, nu putea fi decât gest, şi nu gândire.

Nu avea nicio idee că viaţa putea să îşi aibă izvoarele în ascunzişuri discrete ca acest apartament din strada Guenegaud. Aşa că nu se putu împiedica să nu răspundă:

— Nu ai aerul că eşti prea mulţumit de viaţa pe care o duci.

Cum se aştepta Alain, Dubourg se poticni imediat. Dacă aderenţa lui la idee era puternică, nu adera la el însuşi la fel de bine, ceea ce îl făcea să aducă, în aceeaşi măsură, deservicii ideilor.

— Eu nu am nicio importanţă. Ceea ce contează este gândirea care mă străbate.

— Dar te plictiseşti.

— Fanny, această casă care miroase a vechi, toate acestea fac parte din pasiunea mea.

— Nu mai ai ochii strălucitori pe care-i aveai odinioară.

— Am îmbătrânit.

— Atunci, tot ceea ce spui…

— Nu, nu am îmbătrânit. Nu mai sunt tânăr, dar nu sunt bătrân. Trăiesc mai mult ca înainte.

Iată problema ta, trebuie să ieşi din tinereţe pentru a intra într-o altă viaţă. Nu mai am speranţa, dar am o certitudine. Tot nu te-au obosit mirajele? în fond, nu ai nevoie de mai mulţi bani decât am eu.

— Detest mediocritatea.

— Dar de zece ani trăieşti într-o mediocritate aurită, cea mai rea dintre toate.

— M-am săturat, într-adevăr.

— Şi atunci?

Dubourg regretă imediat această exclamaţie:

căci era groaznic să-i pui întrebări definitive lui Alain.

— Dacă mă droghez din nou, mă omor.

— Te voi împiedica să te droghezi din nou. Ce vrei să faci peste o lună, când vei ieşi de aici, complet întremat?

Dubourg făcea eforturi pentru a pronunţa cu fermitate aceste cuvinte încrezătoare.

Alain nu îndrăzni să-i vorbească despre proiectul buticului.

— Afaceri. Am idei.

În pofida fricii de a nu-l descuraja pe Alain.

Dubourg continuă să vorbească deschis, pentru a limpezi orizonturile.

— Ascultă. Ori una, ori alta. Vrei libertate sau bani? Dacă vrei bani, trebuie să-ţi reîncepi viaţa, să intri cu două mii de franci pe lună într-o afacere şi să-ţi croieşti drumul tău. Dacă nu, împacă-te cu Dorothty şi veţi trăi din cei o sută de mii de franci rentă care trebuie să-i fi rămas.

Veţi avea un mic apartament ca acesta, vă veţi vedea cu câţiva prieteni şi îţi vei recăpăta fantezia pe care ai cam pierdut-o de doi sau trei ani.

Alain se strâmbă. Dubourg se miră, apoi îşi ieşi din sărite. În jurul a ce se învârtea toată disperarea lui Alain?

— Alain, dacă te-ai fi căsătorit cu cinci sute de mii de franci pe lună, ai fi fost mulţumit?

O străfulgerare a sinuciderii trecu prin ochii lui Alain. Vru să reia efortul de a intra în pielea prietenului său, de a surprinde raţiunea lui secretă de a fi şi de a o face să înflorească.

— Ascultă, Alain, Dorothy este o femeie încântătoare, iar tu eşti fiinţa cea mai plăcută care există pe lume: binevoiţi să le faceţi contemporanilor voştri hatârul de a vă strânge laolaltă.

Eşti făcut să fii servit cu tandreţe de o femeie drăguţă. De ce să nu fie pe lumea asta şi câteva fiinţe care să scape de presiunea îngrozitoare a muncii?

Dar nu puteai decât să îl răneşti pe Alain. Şi aceasta îl rănea: avea atât de puţină încredere în puterea sa asupra femeilor, încât îl suspecta pe Dubourg că simulează această încredere.

— Ştii foarte bine că am foarte puţină influenţă asupra femeilor.

Dubourg nu se prefăcea, dar se îndoi imediat şi curiozitatea i se citi în ochi.

— Am făcut praf femeile cu mutra mea frumoasă când aveam douăzeci de ani, şi acum încă mă mai găsesc drăguţ. Dar asta nu ajunge.

Alain îl privi agasat pe Dubourg.

— Ce?

— De ce te prefaci că nu înţelegi? Nu am niciun pic de senzualitate.

— Ţi-ai băgat asta în cap.

— Nu cred în vocaţiile ratate.

— Totuşi, eşti torturat de gândul la femei.

— Nu prea am reuşit să le ţin în mână, dar asta nu înseamnă, totuşi, că numai prin ele pot stăpâni situaţia. Femeia, pentru mine, a însemnat întotdeauna bani.

— Ce să spun! Nu puteai rămâne cinci minute cu o femeie şi să nu te îndrăgosteşti de ea. Şi te-am văzut mereu îndrăgostit. O mai iubeşti pe Dorothy şi acum.

— Dar trebuie să remarci să am fost întotdeauna îndrăgostit de femei bogate.

— Dorothy nu este prea bogată.

— Dar nici nu este săracă.

Dubourg rămase perplex.

— Atunci, problema ta este asta. Nu ai putea să iubeşti o femeie fără bani; şi, cu atât mai mult, nu ai putea să iubeşti o femeie cu bani, pentru că ai fi obligat să iubeşti banii ei, în acelaşi timp cu ea.

— Poate…

— Dar drogul, atunci?

— Este soluţia acestei probleme.

— Totuşi, nu am impresia că te-ai drogat pentru că nu aveai nici femei, nici bani. Dovada este faptul că ai început foarte devreme, la o vârstă la care erai sigur că femeile şi banii aveau să vină…

Ah! aş vrea să ştiu cum a început totul. Mi se pare că astfel aş putea ajunge din nou la tine.

Dubourg începu să viseze, cuprins, totuşi, de îndoială. Nu se lăsa deloc păcălit de incredibila lipsă de amploare a dilemei la care Alain îşi reducea viaţa: însăşi absurditatea acestei dileme îl făcea să fie convins că nu era decât un pretext.

Iar drogul nu era decât un alt pretext, care îl învăluia pe acesta. Această problemă a datei avea, oare, vreo importanţă?

Dispreţuia această metodă puerilă care uneşte stările fizice şi ideile într-un raport de cauză şi efect. Fiziologia şi psihologia au aceeaşi rădăcină misterioasă: ideile sunt la fel de necesare ca pasiunile, şi pasiunile ca mişcările sângelui. Deci, la ce bun să te întrebi dacă drogul născuse filosofia sau filosofia impusese drogul?

Nu există mereu oameni care refuză viaţa?

Slăbiciune sau forţă? Poate că era multă viaţă în acest refuz al vieţii al lui Alain. Era pentru el un mod de a condamna nu viaţa în sine, ci acele aspecte ale ei pe care le ura. De ce nu ar fi cedat tresăririlor firii sale delicate, rupând, fără să îi pese de consecinţe, cu tot ceea ce îi displăcea şi dispreţuia? Delicateţea este o pasiune ca oricare alta. De ce s-ar fi împăcat cu femeile, dacă ele nu sunt nici foarte frumoase, nici foarte bune? De ce să se înhame la muncă, această muncă fastidioasă pe trei sferturi inutilă care umple oraşele noastre cu vacarmul ei fără rost?

Dar, atunci, alunecând pe această pantă, însemna să recazi în protestul mistic, în adorarea morţii. Drogaţii sunt misticii unei epoci materialiste, care, pentru că nu mai au forţa de a însufleţi lucrurile şi de a le sublima în tâlcul unui simbol, întreprind asupra lor o acţiune inversă, de erodare, şi le rod până ating în ele un sâmbure de neant. Se

aduc jertfe unui simbolism al întunericului, pentru a combate un fetişism al soarelui, detestat pentru că răneşte ochii obosiţi.

Nu, el, Dubourg, era pentru acest efort dificil şi modest care este omenescul şi care caută nu echilibrul între aceste entităţi, corporalul şi spiritualul, visul şi acţiunea, ci punctul de fuziune în care se spulberă aceste disociaţii inutile, care devin atât de uşor perverse. Dacă studia zeii vechi, nu o făcea dintr-un gust descurajat al livrescului, pentru a se refugia în trecut, ci pentru că spera să hrănească prin acest studiu cercetarea acordată inflexiunilor epocii sale, cu această înţelepciune veşnică. În acest timp, Alain visa cu glas tare.

— Drogul curge prin vinele mele încă înainte să mă fi gândit la el.

— Cum?

— Am început prin a aştepta femeile şi banii, bând. Şi apoi, brusc, mi-am dat seama că mi-am petrecut viaţa aşteptând, şi sunt drogat de moarte.

— Dar le-ai avut pe Dorothy şi Lydia, şi pe altele înainte.

— Era prea târziu şi, de altfel, nu le-am avut şi nici nu le am.

— Ba da, o ai pe Dorothy. Nu ai nevoie să te culci cu ea pentru asta.

— Nu o am, şi asta pentru că am făcut prost dragoste cu ea.

— Fuge de drog, asta-i tot.

— Dar eu mă droghez pentru că fac dragoste prost.

Dubourg se înspăimântă de atâtea mărturisiri din partea lui Alain, căruia, de obicei, nu-i plăceau defel confesiunile limpezi, mai ales de câţiva ani încoace.

Dar, în acelaşi timp, nu se putea opri să nu aprofundeze analiza pe care o începuse.

— Ciudate sunt şi vieţile noastre, depinzând de femei.

Alain încruntă din sprâncene, vedea că Dubourg încerca să facă pe cinicul pentru a-l împinge spre o mărturisire încărcată de remuşcări.

— Nu văd în ce măsură depinzi tu de Fanny, i-o reteză.

— M-am afundat în căldura ei ca un porc în cloaca lui. Şi tu, tu ai cu atât mai mult nevoie de femei decât… Ai rămas un copil: singura ta legătură cu societatea şi natura sunt femeile.

— Da, mi-ai spus deja asta mai demult, peştii sunt nişte bebeluşi bătrâni. Dar nu mă vei face să spun că sunt un peşte. Ai avut

întotdeauna înclinaţia asta pedantă pentru cuvintele triviale.

Alain devenea furios: vedea în sfârşit ieşind la iveală bigotismul lui Dubourg. Dubourg voia să îl forţeze să se definească şi, definindu-se, să se cumînţească.

Într-adevăr, Dubourg continuă:

— Bătrâne, ştiu bine că mă găseşti pedant, dar nu ar trebui să te temi să profiţi de pedanteria mea. Aş vrea să te declari imoral; ceea ce este cu totul altceva decât a face pe imoralul. Eşti îngrozitor de stingherit, în modul tău de a te purta, de prejudecăţi pe care, de altfel, le iei în râs.

— Eroare, nu îmi bat joc niciodată de prejudecăţi, tocmai pentru că le am pe toate. Nu insista în legătură cu asta.

Alain se ridică şi începu să se plimbe în lung şi în lat.

Dubourg era, la rândul lui, furios şi dezolat că era furios. Şi totuşi, în această privinţă, era sigur: unul dintre cele mai evidente motive ale dezastrului lui Alain era faptul că nu admisese deschis ceea ce era, un leneş iubit de femei.

Alain era, într-adevăr, aşa cum i-o demonstrase adineauri, burghezul dezafectat care, văzând cum viciile răsar din prejudecăţile lui, este incapabil, datorită acestor prejudecăţi, să se bucure de viciile sale.

Dar ezita să continue: se îndoia, cu siguranţă, de metodele sale. Tot ceea ce spunea îl explica pe Alain, dar nu făcea decât să îl explice. Ar fi trebuit ceva mai intuitiv: să-l iubească atât de mult pe Alain încât să îl poată recrea în sufletul lui.

Alain era acolo de o oră, şi nu se întâmplase nimic. Avea să plece, nemulţumit de el, şi, prin aceasta, mai nemulţumit de viaţă, mai izolat, mai fals. Ah, nu!

— Alain, spune-mi cine eşti. Ca să te înţeleg.

Ca să te simt!

— Pentru a mă schimba!

— Dacă ai striga din adâncul plămânilor cine eşti, mi se pare că ai înceta pe loc să fii astfel. De la tine până la tine, distanţa nu este decât de un pas.

— Sau de un pas greşit.

Alain încetă să se învârtă şi îl privi cu un dispreţ trist pe Dubourg, care era drăguţ şi prost.

— Dar, nătărăule, spuse blând, ştii bine cine sunt.

Dubourg rămase cu gura căscată.

— Este adevărat.

— Şi mă iubeşti aşa cum sunt, şi nu altfel.

— Dar ce ar fi prietenia mea, dacă ai simţi-o ca pe ceva care vrea să te schimbe sau să te falsifice?

O exclamaţie îi veni pe buze lui Alain; o reţinu puţin, apoi o lăsă să îi scape.

— Aş vrea să mă ajuţi să mor.

— Ah, nu, Alain, eu iubesc viaţa, eu iubesc viaţa. Ceea ce iubesc în tine este viaţa care este acolo. Cum crezi că aş putea?…

— Da, ai dreptate… Ah! dacă aş fi putut să mă încred în tine!

— Ah, da.

— În fond, nu pot, ştiu bine.

— Crezi?

Dubourg era umilit. Ştia bine că pentru a-l salva pe Alain ar fi trebuit să i se devoteze, să-i dăruiască mai multe luni din viaţa lui, să-i uite puţin pe zeii Egiptului, pentru a fi, într-adevăr, inspirat de ei.

O clipă mai târziu, se refugie în furie. Ce slăbiciune! Ce lipsă de virilitate la Alain!

Ajunsese să aştepte mila altora! Dar, dacă ar fi fost bărbat, ar fi vrut să se bizuie pe el, nu să se agaţe de el.

— Alain, eu muncesc, eu sunt răbdător şi obţin astfel ceva. Vino să trăieşti alături de mine şi vei vedea ce înseamnă răbdarea. Vei începe să iubeşti acea parte de viaţă care există în tine…

***6**

Câteva momente mai târziu, Alain şi Dubourg mergeau unul lângă altul, între Sena şi Tuileries.

Erau trişti şi amari.

Dubourg înţelegea că ratase ocazia de a-l salva pe Alain. Îşi spunea că, dacă ar fi fost plin de sine, s-ar fi aruncat cu brutalitate asupra lui Alain: l-ar fi insultat, l-ar fi desfiinţat. I-ar fi strigat: „Eşti mediocru, acceptă-ţi mediocritatea.

Rămâi pe treapta pe care te-a aşezat natura. Eşti un om, prin simpla ta umanitate eşti încă de neprețuit pentru ceilalţi”.

Dar nu era în stare să se poarte aşa cu Alain.

Şi, de altfel, Alain era oare mediocru, sau, de fapt, era de neînlocuit, inimitabil? Nu trebuia, mai degrabă, să iei hotărârea de a-l lăuda? Exista în acest om pierdut o veche dorinţă de a excela într-o

anumită zonă a existenţei, pe care aplauzele ar fi putut să o trezească din nou la viaţă…

Dar Dubourg trebuia să admită că nu putea să meargă prea departe în această direcţie. Nu putea să îl admire în niciun fel pe Alain, cu atât mai puţin să îl aprobe. Se întorcea, deci, la primul său regret. Nu putea să îl admire pe Alain, nu era destul de mare ca să o poată face.

Decăderea lui Alain îl făcea să-şi descopere înfrângerea.

Cât despre Alain, ştia că îl vede pe Dubourg pentru ultima oară. Atitudinea lui Dubourg, între alte pretexte, îi dădea toate motivele să moară: viaţa nu reuşise să se justifice prin el.

Făcuse o figură jenantă, încărcată de reticenţe, torturată de aserţiuni neputincioase.

Cei doi prieteni mergeau de-a lungul Senei.

Râul curgea cenuşiu, sub un cer cenuşiu, între casele cenuşii. Natura nu le putea fi în acea zi de niciun ajutor oamenilor, pavajul se înmuia în aerul umed. Dubourg se cutremură; acest om care mergea lângă el nu avea pe nimeni de care să se sprijine: nici femeie, nici bărbat, nici iubită, nici prieten, şi cerul se eschiva. Poate era greşeala lui; cum nu învăţase niciodată să conteze pe el însuşi, universul, lipsit de un centru, nu avea nicio consistenţă în jurul lui.

O femeie se încrucişa cu ei, drăguţă şi cochetă. Le aruncă o privire scurtă: Alain îi plăcu. Dubourg surâse şi îl scutură pe Alain de braţ:

— Vezi că ţi-e poftă să o atingi? Parisul este ca ea, viaţa este ca ea. Un surâs, şi cerul cenuşiu se luminează. Iarna asta vom merge împreună în Egipt.

Alain clătină din cap.

— Îţi aminteşti… începu Dubourg.

Alain se opri şi bătu cu piciorul în pământ.

— Baţi câmpii.

Zece ani zburdaseră pe malurile acestui râu:

toată tinereţea, pentru Alain toată viaţa.

— Nu vreau să îmbătrânesc.

— Îţi regreţi tinereţea ca şi cum ai fi folosit-o cum trebuie, lăsă să îi scape Dubourg.

— Era o promisiune, aş fi trăit dintr-o minciună. Şi eu era mincinosul.

Spunând acestea, Alain privi Camera Deputaţilor. Ce era această

faţadă de carton, cu steguleţul ei ridicol? Şi apoi, în jur, acest val de străzi?

— Încotro merg toţi? Ce idioţenie, scrâşni.

— Dar nu merg nicăieri, merg. Îmi pace ceea ce este, este intens, îmi sfâşie inima, asta este veşnicia.

Alain îl privi pe Dubourg pentru ultimă dată.

Exista ceva pozitiv pe acest chip. Incredibil. Avu încă o dorinţă nesăbuită.

— Dubourg, să ieşim împreună astă-seară.

Vom telefona unei prietene a Lydiei care este destul de drăguţă.

Dubourg îl privi, râzând liniştit.

— Nu, astă-seară voi scrie două sau trei pagini despre egiptenii mei şi voi face dragoste cu Fanny. Cobor în liniştea ei ca într-un puţ şi, în fundul acestui puţ, există un soare enorm care încălzeşte pământul.

— Te-ai tâmpit.

— Sunt fericit.

Erau în Place de la Concorde, în mijlocul ei.

— Unde mergi? întrebă Dubourg.

— Trebuie să trec pe la expoziţia lui Falet.

Vino cu mine, este pe strada Saint-Florentin.

Iarna pietrificase deja Place de la Concorde;

un bitum mort de pe care vântul mătura praful.

Spre strada Rivoli se aprindeau luminile.

Alain se gândi la iernile sale. Erau triumful incontestabil al tuturor artificiilor: camere închise, izbucniri de lumini, exasperare. Ultima iarnă. Pe chip, aceşti ultimi stropi de lumină. Cu ce semăna viaţa lui Dubourg? Cu o moarte lentă şi ternă. Dubourg nu părăsise niciodată Parisul, această picoteală măruntă. La New York, cel puţin, domnea o atrocitate făţişă. Dorothy era acolo, în ghearele monstrului care urlă şi se zbate şi pierde torente de sânge prin mii de răni deschise.

O stradă îngustă, aproape de la Madeleine.

Un butic minuscul, mărit de o lumină crudă.

Dubourg nu intră cu plăcere în această oficină, căci îl cunoştea pe Falet.

Falet era în butic, un omuleţ sfrijit, abia perceptibil. De-a curmezişul unei coloane verticale lungi şi subţiri ca un băţ de chibrit se agăţa slabul accent circumflex al umerilor. Undeva, deasupra, un pic de piele cenuşie, dinţi falşi, ochi de peşte. Acest fetus ar fi încheiat cu viaţa

încă de când sugea la pieptul mamei sale, dacă n-ar fi fost înzdrăvenit de muşcătura unui şarpe care-şi lăsase în el veninul. În tinereţe, când casa lui era deschisă tuturor, Dubourg îl lăsase să se acineze la el pe Falet, care, drept mulţumire, îl împroşcase apoi cu micile lui săgeţi înveninate.

Dubourg dădu vag din cap, întoarse capul şi privi pereţii. Tot ceea ce făcea Falet era comerţ, dar tot acest comerţ era doar prefăcătorie. Ca un cerşetor de pe stradă: toate gesturile sale sunt aţintite asupra trecătorului, pentru a-l momi şi a-l ciupi, totul pentru o atenţie de doi bani, pentru a nu dispărea în neant.

Rafinaţii erau mulţumiţi de Falet, pentru că îl puteau situa: era un fotograf.

În arta fotografiei, nu poţi obţine adevărul decât prin şiretlicuri; dar aceste şiretlicuri sunt delicate, se corectează şi se anulează unul pe celălalt, pentru a decupa o imagine indestructibilă. Or Falet fotograful nu putea să se dezbare de frenezia lui Falet calomniatorul. Făcea din toate modelele sale nişte monştri, le deforma conform unui şablon sarcastic, mânjindu-le chipul şi corpul cu o urâţenie emfatică, neverosimilă, în cele din urmă, sub degetele lui, făcute neîndemânatice de o răutate arţăgoasă, nu mai rămânea nimic real.

Dar toată adunătura pariziană, oamenii de lume care sunt pe jumătate intelectuali, pentru că sunt îndopaţi cu spectacole şi cancanuri, intelectualii care devin oameni de lume, din zăpăceală şi rutină, se declara încântată de acest nou exces, de această nouă impostură.

Dubourg privea acest muzeu al ororilor fără să-şi piardă calmul. Îşi amintea cu mirare de timpurile în care încă mai era agasat de astfel de meschinării: era obişnuit cu vermina, nu se mai scărpina. Acorda şi mai puţină indulgenţă abilităţii meseriaşilor, de exemplu, aceleia a lui Falet, care disimula sub un strat abil de vopsea – eleganţă şi măsură – eforturile lui subversive. Ceea ce le făcea să exclame pe doamnele rătăcind ici şi colo: „Este încântător!”

Îi strânse mâna lui Alain şi plecă.

***7**

Alain se pomeni singur. Bariera pe care o punea Dubourg între el şi moarte, o barieră de cuvinte, dispărea ca după un număr de musichall, decorul odată cu scamatorul. Falet îl privise intrând cu un presentiment ascuţit; nu mai avu nicio îndoială când îl văzu că rămâne;

comedia dezintoxicării luase sfârşit. Alain deja dispăruse o dată, iar apoi revenise. Acum revenea pentru totdeauna.

Alain nu se uita la Falet, dar bătea pasul pe loc în faţa fotografiilor. Strecură un compliment, apoi se uită la Falet, care îl privea.

— Eşti tot acolo?

— Nu, nu mai sunt acolo.

— Ah, da… Arăţi bine. Complimentele mele!

— Tu nu arăţi mai a cadavru ca de obicei.

— Îţi alegi relaţiile, îi cultivi pe cei cu capul pe umeri, te vezi din nou cu Dubourg. Nătărăul, prefăcutul de Dubourg.

În acest moment, intră o femeie. O statuie în derivă. Scăpată din mâinile unui Pygmalion care era doar un copist, avea frumuseţea pompoasă a relicvelor. Umerii, sânii, coapsele erau îngroşate emfatic în stilul încărcat al artei de gang.

Eva Carming, născută în Orient, fusese crescută la Londra. Nimic nu îl putea demoraliza pe Alain mai mult ca această forţă iluzorie, această deplasare a aerului şi goliciunea sentimentelor lui.

Această apariţie îi grăbi proiectele. Femeia aceasta, care avea de toate – frumuseţe, sănătate, bogăţie – îl privea pe micul Falet cu un aer umil şi milog.

— Mergem la mine, cu Eva. Vii cu noi? întrebă liniştit Falet.

— Da.

Urcară în maşina Evei, o maşină puternică, blândă şi indiferentă.

În timpul scurtului drum, pe când ceilalţi doi flecăreau vrute şi nevrute, Alain nu se gândea la nimic, sau, mai degrabă, se gândea la tot, dar îşi vedea toate gândurile prinse într-un vârtej mistuitor; asculta în el viteza de creştere a căderii, a pierderii sale.

Pe o scară abruptă, undeva în Montmartre, urcară la Falet. Se pomeniră într-un atelier pustiu şi glacial. Într-un colţ, erau un aparat fotografic şi un proiector; în altul, câteva cărţi rupte în bucăţi. Pe o uşă se intra într-un turn mic, ocupat în întregime de un divan năruit.

— Este frig, spuse Eva.

— Draga mea, soba pe care mi-ai dai-o este la reparat.

Asta voia să spună că Falet avea nevoie de bani. Eva avu un aer ruşinat.

— Mă duc să iau cuvertura din maşină, spuse Alain.

— Eşti drăguţ.

Când Alain urcă din nou cu o enormă greutate plăcut mirositoare pe umăr, ceilalţi doi erau deja instalaţi pe divan, de fiecare parte a tăvii cu opiu.

— Nu pot fuma îmbrăcată, declară Eva.

Se ridică şi îşi scoase rochia peste cap. Îşi smulse de asemenea, combinezonul, centura, ciorapii. Rămase complet goală, formă magnifică şi lipsită de sânge, de ipsos.

Alain rânji. Niciodată nu mai avusese atât de precis sentimentul neputinţei sale. Pentru el, lumea era populată doar de forme goale. Aveai de ce să urli, aveai de ce să mori.

Micul Falet, pregătind o pipă, căuta privirea lui Alain. Eva, care nu credea în alte dorinţe decât ale sale, se închise în blănurile sale, fără să îl privească pe Alain. Acesta se întoarse spre Falet.

Rictusul de aşteptare al micului individ se destinse într-o clipă; îi arătă cu degetul un dulap în perete.

Nu exista decât drogul, nu merita să încerci să scapi de el, lumea era drogul însuşi.

Alain deschise dulapul din perete şi luă de acolo o fiolă. Apoi scoase din buzunar seringa pe care o luase cu el din sanatoriul lui de la Barbinais. Umplu seringa cu heroină, îşi suflecă mâneca şi se înţepă.

Rămase întors cu spatele o clipă, privind peretele. Se făcuse, nu era greu. Actele erau rapide; viaţa se termină repede; ajungi repede la vremea consecinţelor şi a ireparabilului.

Deja trecutul lui imediat i se părea incredibil.

Visase, într-adevăr, să se dezintoxice? Se închisese, într-adevăr, în acel sanatoriu înspăimântător? îi scrisese o scrisoare lui Dorothy? O strânsese pe Lydia în braţe?

Se întoarse, putea să o privească acum pe Eva Carming: frumuseţea, viaţa sunt din ipsos.

Totul era simplu, limpede, totul se sfârşise. Sau, mai degrabă, nu fusese niciun început, nu va fi niciun sfârşit. Exista doar acel moment etern.

Nu exista nimic altceva, absolut nimic altceva. Şi era neantul, fulgerător.

Eva inhala pipa pe care i-o preparase Falet, apoi se răsturnă în blănurile sale, restituind un rest de fum. Unul din umerii ei, dur şi lustruit, se decupa în lumina aurie a veiozei. Acest fragment dintr-o statuie spartă se rostogolea într-un deşert fără început şi fără sfârşit,

zăcea în interiorul unei prăpăstii călduţe şi ocrotitoare.

Valurile se înmulţeau şi se spărgeau rostogolindu-se unul peste altul: Alain nu se întorcea la drog, nu îl părăsise niciodată. Doar asta era, dar asta era. Asta nu prezenta niciun interes, dar aşa era viaţa. Drogul nu era doar viaţa, dar era viaţa. Intensitatea distrugându-se pe ea însăşi arată că nu există decât identitatea totului în tot. Nu există inteligenţă, pentru că nu este nimic de înţeles, există doar certitudine.

„Să te sinucizi? Nu este nevoie, viaţa şi moartea sunt acelaşi lucru. Din punctul de vedere al veşnicei în care mă aflu acum, sau am fost, sau voi fi întotdeauna.

Dovada că viaţa şi moartea sunt acelaşi lucru este faptul că mă plimb prin această cameră şi că îi voi telefona lui Praline, întrucât continuu să mă mişc ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, atunci când într-adevăr nu s-a întâmplat nimic".

— Vreau să dau un telefon.

— Nu am telefon. Du-te la bistroul din colţ.

— Bine.

Deja avea chef să plece, să meargă în altă parte. Noaptea începea. Noaptea, mişcarea perpetuă. Trebuia să se deplaseze mereu, să meargă dintr-un punct într-altul, să nu rămână nicăieri.

Să goneşti, să goneşti. Beţia este mişcarea. Şi, totuşi, rămâi pe loc.

— Nu eşti deloc amabil. Pleci deja?

— Micul meu Falet, mă voi întoarce imediat, mă duc să dau un telefon.

Se opri o secundă în faţa Evei. Nu mai era de ipsos; atunci când părea imobilă, era în culmea mişcării.

— La revedere.

— La revedere. Ha! Ha! Ha!

Alain coborî scara. Te întrebi pentru ce este făcută o scară, unde duce. Nimic nu duce nicăieri, totul duce la tot. Roma este punctul de plecare al tuturor drumurilor care duc la Roma.

Cineva cobora scara în faţa lui. Mulţimi imense coboară şi urcă scările.

— Pardon.

— Treceţi, treceţi, nu mă grăbesc.

Era un bărbat gras, cu mustaţă cenuşie, cu o pipă mare. Alain îşi amintea această figură; era un sculptor foarte cunoscut de cei cu

gusturi delicate; nu prea celebru, nu prea bogat, modest.

Fără îndoială, locuia aici. Avea o privire fină, tandră, spirituală; mirosea a tutun şi a bunătate.

Dar, în ciuda gesturilor lui lente, şi el era dus de torentul furios al vieţii de drogat. Alain se opri pe o treaptă şi se întoarse spre bătrân. Se întoarse şi îi spuse:

— Precis că, dacă voi închide ochii, statuile tale se vor face praf şi vei fi foarte tulburat!

Bătrânul se opri şi el, o lucire maliţioasă se aprinse în ochii lui luminoşi, apoi plecă mai departe.

Lui Alain îi veni să plângă, salută, se răsuci şi coborî ca o furtună scările, sărind câte patru trepte deodată.

Afară, opri un taxi.

*8

Din taxi, Alain sări într-un bar de pe Champs Élysées. De acolo va telefona: mai bine decât dintr-un bistrou din Montmartre. îi plăcea confortul public şi se întorcea pe vechile lui urme cu o voluptate morocănoasă. Ani la rând, în fiecare seară, telefonase din baruri în câteva apartamente şi din aceste apartamentele în baruri.

Simţea cum urcă în el o grabă febrilă. Când vitalitatea scade, ceea ce rămâne din ea se manifestă prin graba de se consuma. Comandă un whisky, intră în cabină, îi anunţă lui Praline venirea sa, îşi bău paharul în faţa barului.

Apoi privi puţin în jurul lui: de zece ani, feţele nu se schimbaseră. Într-un colţ stăteau trei sau patru domni cu priviri languroase, care fuseseră tineri înainte de el. Unul se îngrăşase, altuia îi căzuse părul; dar păstrau pe buze acelaşi surâs aburit.

Îl cunoşteau pe Alain şi îl dezaprobau.

— Ai văzut mutra de colo? Drogatul.

— S-a căsătorit cu o femeie fără o leţcaie.

— E terminat. Arăta bine. Richard era foarte îndrăgostit de el. Dacă ar fi vrut…

Alain îşi bău whisky-ul. Ocheadele nu îl mai atingeau; nu se mai preocupa să placă nici femeilor şi nici bărbaţilor; plăcuse.

Aici luase pentru prima oară heroină, în toaleta din dreapta. Nu era din marmură, ca acum. Pe vremea aceea era cu Margaret. Încă o americancă. Era tânără, drăguţă, elegantă; surâsul ei dădea iluzia unei tinereţi sfâşietoare. Îi spunea că nu îl va uita niciodată.

Aceşti oameni din capătul barului îl urau pentru că nu o luase de partea lor. Dar câteva experienţe îl făcuseră să simtă o repulsie pe care nici pretenţia sa de a încerca totul nu reuşise să o învingă. Totuşi, îi plăcea compania lor, pentru că atunci, departe de femei, visa lucruri mai bune despre ele.

Stătuse în picioare în baruri, ca în acest moment. Ore, ani, toată tinereţea lui. Era privit, îi privea pe ceilalţi. Aştepta.

Îşi termină paharul. Plăti. Afară, se aflau Champs Élysées, băltoacele de lumină, oglinzile infinite. Automobile, femei, averi. Nu avea nimic, avea totul. Whisky-ul şi drogul se urmăreau şi se încălecau în valuri fierbinţi şi reci, dar regulate.

Obişnuinţa. În fond, un ritm liniştit.

Etape abstracte: luând un alt taxi, nu privea nicăieri, nici la dreapta, nici la stânga. Din oraşul care se înălţa şi cobora la dreapta şi la stânga extrăgea pentru el doar firave evocări volatile, câteva amintiri personale. Alain nu privise niciodată cerul, nici faţadele caselor, nici pavajul de lemn, lucrurile vii; nu privise niciodată un râu sau o pădure; trăia în încăperile pustii ale moralei: „Lumea este imperfectă, lumea este rea. Resping, condamn, nimicesc lumea".

Familia lui credea că are idei subversive. Dar el nu avea idei, îi lipseau într-un mod îngrozitor:

mintea lui era o sărmană carcasă ciugulită de vulturii care planează pe deasupra marilor oraşe pustii. Coborî din taxi. îl plăti regeşte pe şofer.

O bancnotă, o mică flacără între altele, în această epuizare treptată a tot ceea ce există. Trebuia să ardă aceşti zece mii de franci în câteva ore.

Pentru acest fetişist, astfel de mici fapte aveau proporţii enorme şi absorbeau întreaga realitate în simbolismul lor copilăresc: a risipi o bancnotă echivala cu a muri. Halucinaţiile cheltuitorului fac cât cele ale avarului.

Sună la uşa lui Praline.

— Vreau să îl părăsesc pe bunul meu prieten de la Barbinais, spuse Alain, afundându-se într-un fotoliu mare din faţa divanului lui Praline.

Nimeni nu spuse nimic la început; dar aceeaşi certitudine apăru pe feţele tuturor.

Praline fierbea pe dinăuntru:

„De ce această tentativă simulată? Nu a încetat nicio clipă să se drogheze, iar în momentul acesta este plin”.

În sfârşit, îi aruncă:

— Ce o să se aleagă de tine?

Nu făcu niciun efort să îşi disimuleze ironia, nu se lipsi de o privire, care nu-i putea scăpa lui Alain, spre Urcel, a cărui agasare părea la fel de acută.

Alain răspunse doar printr-un rânjet. Întrucât aceşti trei drogaţi erau la fel de siguri de fatalitatea pe care o împărtăşea cu ei, era inutil să mai vorbească; şi astfel, îi va frustra de o mărturisire pe care erau prea dornici să o audă.

Praline, care tocmai termina o pipă, se îndepărtă de tava pe care o împărţea cu Urcel şi, afundându-şi în perne trupul scurt şi turtit, privi spre focul blând din micul şemineu de stuc.

Pereţii erau goi, mobilele, puţine la număr, erau desenate din câteva linii rudimentare. Te-ai fi putut crede într-o debara populată de câteva lăzi de ambalaj. Câteva lămpi joase. Când primea profani, făcea să dispară pipele şi tăvile într-un cufăr pe care aceştia se aşezau, vag înspăimântaţi, vag atraşi de mirosul închis care plutea în aer. Iniţiaţii îi priveau cu coada ochiului şi aşteptau să plece.

— Nu îţi pun întrebări intime, reluă Praline, dar, la urma urmei, ce ai de gând? Rămâi la Paris, te întorci la New York?

— Va trebui să mă întorc la New York?

— Probleme băneşti, micul meu Alain?

Când devenea răutăcioasă, Praline încerca, făcându-şi vocea mai mângâietoare, să nu se dea de gol.

— La naiba.

Praline dădu din umeri. Încă o trăsătură care o agasa la Alain. De ce nu făcuse acesta, prompt şi sincer, gesturile care i-ar fi asigurat partea sa din bunurile acestei lumi? Descurcăreaţă, îi plăceau oamenii descurcăreţi. Drogul nu o împiedica să aibă grijă de interesele ei. Dimpotrivă, multe combinaţii se tesuseră în preajma acestei lămpi mici, aici, la stânga ei.

Pentru a-şi arăta nerăbdarea, schimbă brusc vocea:

— Vrei să iei ceva?

Se opri o secundă. Voia să adauge: „Vrei să fumezi cu noi? Vrei heroină?” Nu, pentru că tăcea, era tratat ca un ipocrit.

Marcând limpede pauza, reluă:

— Vreau să spun: whisky? Şampanie, poate?

— Şampanie! îmi amintesc o tânără la care am băut multă şampanie.

Alain roşi; nu voise să rămână dator cu răspunsul. Renunţase de mult la această artă a replicii prompte, pentru care nu era înzestrat;

dacă păruse uneori un interlocutor periculos era din pricina gafelor lui. O aluzie la Praline de altă dată făcea să se mişte prea viu aerul din această încăpere închisă. În locurile în care se adună fumătorii de opiu, este necuviincios să faci aluzie la trecut. Praline fusese proaspătă ca însăşi tinereţea. În ochii ei ardea un foc vesel;

buzele îi erau pline şi roşii. Era asaltată de bărbaţi, dar niciunul nu rămăsese cu ea.

— Bineînţeles, nu mai sunt o tânără, dar îţi ofer, totuşi, şampanie… pentru că te lipseşti de altceva.

— Nu, whisky.

Praline sună. Un valet bătrân primi ordin şi îi aduse imediat lui Alain ceea ce comandase.

Acest om pe care sifilisul îl lăsase fără dinţi şi fără păr circula fără să privească în jurul lui. La ce bun? Ştia ce trebuie să spună la poliţie. De altfel, îşi îndulcea raporturile, pentru că avea nevoie de Praline şi de prietenii ei sus-puşi pentru a-l proteja de şefii săi imediaţi, statui de necazurile pe care li le aduceau aceste obscenităţi nocturne.

Alain îşi turnă un pahar de whisky. Se aşternu o tăcere destul de îndelungată.

Urcel, care sosise cu puţin timp înaintea lui Alain, se îndopa cu primele lui pipe, ceea ce îl împiedica să vorbească atât cât obişnuia. Dar pupilele lui scânteietoare alergau de la pipă la Alain, tresăltând pe chipul supt, sub fruntea teşită, în timp ce din când în când picioarele mari se agitau făcând să fluture pantalonii prea lungi.

Alain evita să se uite în colţul cel mai întunecat de lângă divan, în care, ca o rudă săracă la coada mesei, Totote, cumplita Totote, îşi avea tava sa solitară în spatele lui Urcel.

Un uşor sfârâit se auzea din când în când;

apoi o mireasmă de bucătărie tropicală se revărsa în nările tuturor.

După ce mai trase o dată din pipă, Urcel vorbi, în sfârşit. Regreta că rupe tăcerea pe care, în forul lui interior, îi plăcea să i-o reproşeze

lui Alain ca pe o ipocrizie; dar pofta de a vorbi era, la el, mai puternică decât orice, şi asta îl făcea de multe ori să pară un indolent destul de generos.

— Dezintoxicarea e un lucru ciudat, nu?

— Da, ciudat.

Altă tăcere. Apoi, se auzi vocea ascuţită a lui Totote:

— Domnii sunt ceremonioşi.

Alain voia să îl lase să intervină pe Urcel cel sfânt, dar se temu că îl descurajase prin sobrietatea răspunsului său. Lăsă, deci, să-i scape una sau două fraze.

— Dezintoxicarea. Vrei să îţi vorbesc despre ea. La ce bun? O cunoşti la fel de bine ca şi mine. Îmi amintesc cât ai suferit anul trecut.

— Şi tu acum, sărmanul meu Alain.

Tonul plin de subînţelesuri al drogaţilor, ascunzând o răutate de pisici bătrâne.

Din nou se auzi Totote:

— Este înduioşător.

Urcel făcuse o tentativă prea lungă, prea dureroasă, cu totul ineficace, şi îi luase mult timp să-şi mărturisească eşecul. Aşa că ochii lui Alain, iluminaţi de plăcerea tristă a recidivei, îl exasperau. Era obligat să îşi spună: „Nu sunt mai tare decât Alain”.

Trebuia să demonstreze contrariul; trebuia să-i arate lui Alain diferenţa dintre ei, să îl facă să îi simtă puterea. Dar nu reuşise niciodată să născocească o altă armă, pentru a se apăra şi a ataca, decât farmecul său. Folosindu-se de el, trebuia să îl înjosească pe Alain într-un mod subtil.

Vitalitatea lui scăzută se manifesta doar prin reacţii epidermice; era un mimetism perpetuu.

Îşi pregăti viclenia uzuală, urma să apară în ochii lui Alain împodobit cu sentimente pe care ghicea că acesta le preţuieşte. Dar, mai întâi, trebuia să exorcizeze prin cuvânt un anumit demon intim, care îl pedepsea continuu aplicându-i tortura fricii.

— De ce această comedie a dezintoxicării.

Dumnezeule? Din gentilețe, pentru a face plăcere câtorva prieteni neliniştiţi, pentru a nu lăsa toată această sărmană omenire singură în nenorocirea ei. Dar noi nu am aşteptat drogul pentru a ne prăbuşi la limita dintre viaţă şi moarte.

Acest *noi,* care forţa complicitatea şi stimula egalitatea, îi

displăcu foarte tare lui Alain. Îşi strânse buzele dispreţuitor şi replică:

— Încerci să te dezintoxici ca să nu crapi, pentru că ţi-e frică să nu pierzi viaţa asta de doi bani.

— Desigur, ţi-e frică de viaţă, rânji Totote în colţul ei.

Urcel se sperie de tonul hotărât al lui Alain;

totuşi, insistă, dar bătând pasul pe loc, fără să avanseze spre scopul propus.

— Dezintoxicaţi, vom descoperi că suntem la fel cum eram înainte de a ne intoxica, disperaţi.

Cuvintele lui Alain căpătară un ton şiret:

— Disperarea este un lucru, drogul un altul.

Disperarea este o idee, drogul este o practică.

Este o practică ce inspiră frică, aşa că noi am sperat sincer să ne dezintoxicăm.

Urcel, la rândul lui, găsi acest *noi* destul de dezagreabil.

— Ba nu, ba nu, reluă pe un ton pe jumătate jignit, pe jumătate batjocoritor, era o iluzie, un efect al cumplitei intoxicaţii care este viaţa.

Alain înţelegea manevra lui Urcel, care, pentru a evita regretele, pentru a nu deplânge un eşec, inversa termenii problemei şi nega că făcuse un efort. Cum este posibil să te minţi pe tine însuţi? Şi, mai mult, cea mai mare parte, pentru că nu sunt lucizi, reuşesc uşor să se amăgească singuri. Dar o inteligenţă ca Urcel?

Se îmbăta cu vorbe goale şi, pentru a putea vorbi fără încetare, nu rămânea niciodată singur.

Alain care voia să vadă desfăşurându-se toată această slăbiciune, se stăpâni şi nu lăsă să-i scape decât o constatare destul de generală.

— Să nu ne prefacem mai subtili decât putem fi. Nu există absolut niciun mijloc de a fi subtili pe lumea asta. Sufletul cel mai delicat nu poate merge decât tot pe două picioare.

Imediat, Totote exclamă:

— Tot pe două picioare, îmi place mult asta;

da, tot pe două picioare.

Îşi răsucea între perne sărmanul ei corp.

Praline urmărea partida cu priviri ascuţite. Îi aruncă lui Totote:

— Taci, nu te ascultă nimeni. Fumează.

Urcel, care se pornise, păru insensibil la batjocură şi schiţă

mişcarea sa de eschivă.

— Am fi putut face altceva decât să ne drogăm, dar ne-ar fi trebuit mereu ceva care să ne satisfacă setea de risc.

Alain, părând să nu remarce nimic, visă cu voce tare:

— Există alte câteva vicii în afara drogului, dar niciunul nu este atât de incisiv.

Urcel se crezu aprobat; repetă cu complezenţă:

— Nu-i aşa? Pentru că aveam riscul în sânge…

În acest fel, se gândi, l-ar putea face pe Alain să îl placă, vorbindu-i despre risc. Şi, făcându-l să îl placă, îl putea domina, pentru că îl înşela.

Toată viaţa se afla pentru Urcel în această înlănţuire: nu putea decât să înşele, pentru că nu făcuse altceva, dar, înşelând o persoană, avea senzaţia că o posedă.

Totuşi, Alain îi râdea în nas:

— Riscul! Există droguri şi droguri. Opiul vostru este destul de potolit.

— Cu sau fără drog, orice fiinţă care este într-adevăr sensibilă se menţine la graniţa morţii şi a nebuniei.

— Tu n-o să mori.

— Crezi?

Alain îşi reprimă un surâs prea insolent.

Atunci când se simţea aproape de a fi demascat, insolenţa lui Urcel devenea îndrăzneală.

— Totdeauna am simţit că trăiesc şi în lumea aceasta şi într-o alta, aruncă acesta pe nepusă masă.

— Într-o alta? Cum poţi fi în două locuri deodată?

— Nu ţi s-a întâmplat niciodată?

Alain făcu o figură cu totul dezgustată.

— Am crezut asta odinioară, când mă lăsam ameţit de cuvinte, dar era o glumă straşnică.

Nimic nu se mişcă.

— Aşa crezi tu? strigă Urcel cu indignare.

— Da.

Urcel voia să salveze prestigiul poetic al drogului.

— Există, totuşi, un soi de scorojire a tot ceea ce există… începu el.

Alain i-o reteză:

— Drogul face parte tot din viaţă; este plictisitor ca viaţa.

— Ah! nu! Este viaţă, dar scăldată într-o anume lumină. Este o stare de veghe care te salvează. Cunoşti faţa şi reversul; ai un picior în fiecare lume.

— De fapt, este adevărat, tu crezi în lumea cealaltă.

Alain nu mai rânjea. Îşi luă paharul de whisky. Bău o înghiţitură zdravănă. Nu era deloc mândru că dispreţuia într-atât un băiat a cărui subtilitate o luase odinioară drept delicateţe.

Urcel se strâmbă, simţi că ajunsese prea departe. Îşi spunea creştin, de câteva luni; dar îşi închipuia că nu îi supără pe libertinii în mijlocul cărora trăise întotdeauna. Îndemânarea sa slăbise; în faţa lui Alain, ar fi trebuit să spună acelaşi lucru, fără nicio tentă religioasă. Se temea că sub tonul materialist de-abia simulat de Alain se ascunde o anumită rigoare morală. Dar nu putea decât să meargă înainte.

— Dragul meu, nu o să ne ciondănim acum pentru cuvintele pe care le folosesc, strigă, ridicând tonul. Nu mă joc niciodată cu cuvintele, dar mă servesc de acelea care îmi sunt comode, într-o zi, mi-am dat seama că folosesc cuvinte care sunt şi ale misticilor: şi atunci, să mă lipsesc de ele? Haide, tu, care nu eşti un fanatic, tu, care ai oroare de sisteme, recunoaşte un fapt pe care îl ştim cu toţii: avem, într-un fel sau altul, sentimentul că nu putem da ce avem mai bun în noi, cea mai vie scânteie a noastră în viaţa de toate zilele, dar că, în acelaşi timp, aceasta nu se pierde. Nu ţi se pare? Această vivacitate, acest elan pe care viaţa pare că îl sufocă, nu se pierde; se acumulează undeva.

Există undeva o rezervă indestructibilă, care nu se va dezagrega în ziua în care trupul nostru va ceda, cea ce ne garantează o viaţă misterioasă…

Urcel se opri. Totote lăsă să se audă un horcăit de furie, Alain îl privea pe Urcel cu din ce în ce mai multă rea-voinţă.

— Întotdeauna nu m-am simţit decât pe mine în mine.

Dar, atunci când era gata să răbufnească într-un strigăt şi mai violent, se opri brusc. Se mira de noua întorsătură pe care o luase viclenia lui Urcel, o viclenie cu totul interioară şi care nu-l putea înşela decât pe cel care se servea de ea. Dar, înşelându-se pe sine, Urcel îşi asigura liniştea. Îşi spusese la început: „Nu mă pierd pentru că fumez, dar fumez pentru că mă pierd”.

— Raţionament pe care Alain îl cunoştea prea bine. În continuare, adăugase: „În realitate, faptul că mă pierd este doar o

aparenţă, ceea ce pierd pe o parte, câştig pe cealaltă".

Alain era incapabil să se simtă neliniştit de ceea ce ar fi putut fi, în locul credinţei prefăcute a lui Urcel, cât se poate de serios într-un astfel de raţionament. Nu avea nicio idee despre ce înseamnă să fii creştin: nu putea să îşi reprezinte această nevoie de a reînsufleţi, cu ferestrele închise, ceea ce nu poţi suporta în aer liber, acest gust paradoxal pentru viaţa pe care, pierzând-o într-un plan, o refaci în altul.

Dar, în cazul de faţă, era nevoie doar de puţin bun-gust pentru a te scandaliza de lipsa de jenă cu care o fiinţă frivolă, un intrigant al sentimentelor şi ideilor, se instala în atitudinea de care avea nevoie în acel moment. Şi, de altfel.

Alain, mai ales când era vorba de altcineva, nu dispreţuia niciodată faptele. Nu uita că Urcel alerga cu disperare după tineri. Ceea ce la început îl făcea să reuşească îi dăuna apoi: îi surprindea şi curând îi plictisea cu flecăreala lui inepuizabilă. Rezultatul acestor eşecuri umilitoare era că pe Urcel îl lua cu frig: venea să se refugieze lângă lampa lui Praline. Alteori lua sticla. Acestea erau faptele; dar ipocrizia intra în scenă, chemată de frică.

Alain îl asemăna pe Urcel cu Dubourg. Şi acesta începuse să-şi transfere vitalitatea, pentru a salva ce mai rămăsese din ea, într-o lume incontrolabilă.

Poate că această operaţie este comună tuturor celor care trăiesc în planul imaginaţiei şi al gândirii, mai ales când ajung la mijlocul vieţii.

Dar pasiunea, nebunia lui Alain, care, de fapt, nu trăise niciodată, era să presupună că se poate trăi într-un singur plan, angajându-ţi gândirea în fiecare din gesturile tale. Pentru că nu putea să o facă, îşi dorea să moară.

Totuşi, incapabil să discute, îşi reprima, de bine, de rău, replicile care îi stăteau pe limbă; nu făcu decât să repete pe un ton jos şi furios:

— Mă cunosc doar pe mine. Viaţa sunt eu.

După asta, este moartea. Eu nu sunt nimic; iar moartea este de două ori nimic.

Lui Urcel îi era groază de violenţă; aşa că, temându-se să nu provoace furia lui Alain, îşi înăbuşea reacţiile faţă de ostilitate mărginită a acestuia. În spatele acestor propoziţii, scurte, de altfel, simţea mereu acea rigoare care îl intimida. Totuşi, trebuia să vorbească, pentru a împiedica să se aştearnă o tăcere

înspăimântătoare şi, de asemenea, pentru că, apărând aceste idei peste care dăduse şi care îi conveneau atât de bine viciilor şi slăbiciunilor lui, îşi apăra pielea. Reluă, deci, cu o blândeţe aproape rugătoare:

— Ceea ce noi numim moarte sunt doar nişte aspecte ale unui lucru mult mai tainic şi mult mai vast. Murim cu toată viteza pentru a atinge cu totul altceva…

Tototе se ridică pe perne, ca un şarpe pe coadă atunci când atacă.

— De ce ţi-e frică de cuvinte? Spune cuvântul care îţi stă pe limbă: Dumnezeu.

Urcel rămase întors cu spatele spre biata femeie; îşi strânse umerii şi îi aruncă o privire de reproş lui Praline.

Praline o privea pe Tototе cu un dispreţ amuzat. De ce o primea, oare, pe această pocitanie plină de venin? Tototе, graţie micii ei averi, reuşise să ţină lângă ea un bărbat care fusese amantul lui Praline şi o părăsise. Aşa că Praline ţinea aproape acest trup hidos pentru a face din el obiectul unei răzbunări lente şi intermitente.

Bărbatul murise. Slab şi încăpăţânat, credul şi vrând să se arate consecvent, încurcase mai multe idei, din a căror împletitură încâlcită pretindea să confecţioneze o subversiune totală.

Obsedat de ideea de Dumnezeu, îşi spunea ateu, dar toată furia sa se convertise într-un maniheism: vedea dublu şi vorbea fără încetare de un Dumnezeu şi de un diavol, care, rând pe rând, se confundau şi se opuneau. Se credea comunist, dar gândirea îi era suficient de limitată pentru a se mulţumi cu ideea unei revoluţii care urma să fie o catastrofă fără viitor. Era şi sadic. În sfârşit, drogurile îl omorâseră. Tototе îi moştenise ura şi duşmănia.

Se aruncă turbată în mijlocul tăcerii care se făcuse în jurul ei.

— La urma urmei, ar trebui să te binecuvântez, Urcel, eşti cel mai desăvârşit blasfemator pe care l-am întâlnit vreodată. Nimeni nu se pricepe mai bine ca tine să rasolească religia. Această idee, de a confunda drogul şi rugăciunea, este absolut încântătoare…

— Ei, ajunge, i-o reteză Praline.

După o clipă, Urcel îi spuse lui Alain:

— Să continuăm. Nimic nu ne poate împiedica să credem că vom putea să ne înţelegem. Simt în gustul tău pentru risc…

Firea lui timorată îi juca o festă; simţise nevoia să se întoarcă spre Alain ca pentru a-i căuta sprijinul împotriva atacului lui Tototе.

Dar uitase cât de precaut trebuia să se poarte cu acesta. Aşa că ajunse să repete fără menajamente un cuvânt care, de la început, îl făcuse pe interlocutorul lui să ciulească urechile:

— Riscul! Atunci, bineînţeles, tu crezi că te expui unui risc? Ce risc?

Urcel încercă să-şi ascundă spaima din ce în ce mai mare sub un zâmbet mirat.

Vocea lui Alain tremurase. Liniştindu-se după o clipă, continuă:

— Ai găsit un sistem mic şi drăgălaş de a-ţi adormi mintea. Şi, în afară de asta, la ce risc te expui? Fumezi. Există fumători care trăiesc până la şaptezeci de ani. Tot ceea ce rişti este să te abrutizezi.

Alain se opri, îl privi pe Urcel şi, deodată, izbucni în râs. Se gândea că, în sfârşit, cercul conversaţiei se închisese: ajunseseră să explice acea idee a riscului în jurul căreia se învârtea Urcel de jumătate de oră şi cu care acest făţarnic credea că poate să îl îmbuneze pe el, pe Alain.

Urcel, culcat între perne, întoarse spre cer o faţă chinuită.

— Evident, cu timpul, trăind mai puţin, vei scrie mai slab, încheie Alain fără să se grăbească. Şi apoi, ce contează? Sau poate că asta te deranjează? Poate că, la urma urmei, asta te deranjează foarte tare? Acesta ar fi riscul despre care vrei să-mi vorbeşti cu atâta insistenţă.

Alain mersese prea departe: brusc, Praline îi aruncă cu o voce şuierătoare:

— Cu câtă uşurinţă vorbeşti despre asta!

Alain se înfiora.

— Mi se pare că, pe timpuri, visai şi tu să scrii. Ai uitat de satisfacţiile pe care, probabil, te aşteptai să le ai?

Pe loc, Alain se zăpăci. Şi totuşi, când îi refuza lui Urcel dreptul de a vorbi despre risc, o făcea în cunoştinţă de cauză, căci pentru el riscul era, evident, un lucru mult mai grav decât pentru celălalt. Se avântase pe prima pantă care îi ieşise în cale, dar o cobora până la capăt.

Pentru nimic în lume nu ar fi vrut să se agaţe de un pretext care să îl oprească.

Dar Praline tocmai îi atinsese punctul sensibil. Nu reuşise să nu se întrebe adesea: „Oare tot dezgustul meu nu se datorează mediocrităţii?”

Totuşi, îşi aminti scurta întoarcere la hârtia şi cerneala în faţa cărora veghease în seara precedentă: putea să îşi spună că ar fi trebuit să se simtă posedat de un demon mult mai puternic decât acela al lui Urcel, pentru a accepta să-şi prelungească dorinţele şi viaţa gândind şi scriind.

Şi, în fond, ştia bine din ce ranchiună veche se hrănea severitatea lui Praline. O cunoscuse pe când ea încerca să trăiască. Pe vremea aceea, la ea se bea şampanie, nu se fuma şi, spre dimineaţă, oprea la ea pe unul dintre bărbaţii care se mai aflau încă acolo. Dar acela o ştergea două ore mai târziu, decepţionat, pentru că nu reuşea să-i dăruiască nimic, risipind totul în cochetăriile nopţii.

Totuşi, Praline, citindu-i gândurile lui Alain, vru să-l sfideze.

— Urcel riscă mai mult decât ceilalţi, pentru că are de pierdut mai mult decât ceilalţi.

Alain dădu din cap, cu faţa imobilă.

— Trebuie să-şi realizeze opera, încheie ea.

În vehemenţa ei, uitase de abilitatea obişnuită, luând un ton emfatic.

Urcel se arătă tare stânjenit de aceasta.

— Te rog, draga mea.

— O operă, ce înseamnă asta? scrâşni Alain.

— Când ai ceva în cap, trebuie să iasă din tine. Nu ştii tu ce înseamnă asta.

— Nu este nevoie să spui decât o singură dată ce ai de spus, nu este nevoie să o repeţi.

— Sărmanul meu prieten, nu ştii deloc cum stau lucrurile.

Alain, mai palid ca niciodată, bău o înghiţitură de whisky. îl privi brusc pe Urcel.

— Scrii de al naibii de mult timp.

Praline se pregătea să se năpustească din nou, dar, cu un gest brusc, Urcel o făcu să tacă.

Alain se răsturnă în fotoliu, savurând o convingere care, deşi era amară, nu era mai puţin facilă. Din nou îl compara pe Urcel cu Dubourg şi îşi spunea: „Iată ceea ce îi ţine în viaţă: opera lor!" Era definitiv sedus de ideea lui de gratuitate. Dandy naiv, credea că totul este rapid, definitiv, fără viitor: o urmă strălucitoare care se pierde în neant.

În ciuda avertismentului lui Urcel, Praline mai răbufni o dată:

— Mă faci să râd. Eşti la fel ca noi, între drog şi viaţă.

Alain lăsă încet ochii în jos.

— Destul! strigă Urcel.

Era extrem de stânjenit de ajutorul neîndemânatic al Praline.

Praline păru, brusc, ruşinată. În adâncul sufletului ei, ştia exact câţi bani face Urcel; ştia că este ca ea, brutal şi egoist, păsându-i prea puţin de adevărata delicateţe. Totuşi, îl admira cum capătă uneori, într-un mod atât de reuşit, credea ea, aparenţa unei fiinţe delicate. Se ştia cu totul incapabilă de o astfel de abilitate şi, de aceea, se simţea cuprinsă chiar de un sentiment de umilinţă.

Dar, pe de altă parte, învăţase de la viaţă că nu trebuie niciodată să le dai oamenilor ocazia să te calce pe bătătură.

— La urma urmei, poate că ai face mai bine să nu mai vii aici şi să nu mai fumezi, îi aruncă vechiului ei prieten.

Imediat i se făcu frică, nu pentru că îl jignise pe Urcel, ci de perspectiva deschisă de cuvintele ei. „Opiul îmi răpeşte ultimii ani ai tinereţii, dacă îi răpesc talentul".

Totuşi, cu vechea ei vitalitate, nu putea rămâne mult timp bântuită de o viziune atât de funebră. Îşi reveni pe loc.

— Glumeam, Urcel, eşti ca o salamandră.

Alain, roagă-l să-ţi arate ultimele lui poeme, sunt încântătoare.

— Aşa se aranjează totul, mormăi Tototе.

Urcel îşi prepara febril o pipă.

Alain se ridică şi începu să se învârtă prin cameră.

„Ce mârşave sunt toate astea, gemea pe dinăuntru. Cum ştie viaţa să ne umilească! Dar voi pătrunde pe tărâmul morţii înaintea celorlalţi".

Exista, fără îndoială, ceva de creştin la Alain.

Dar, dincolo de acest creştin, exista o fiinţă care, deşi îşi accepta slăbiciunea ca venind de la sine, nu voia să se împace cu această slăbiciune, nici să încerce să o transforme într-un soi de putere;

prefera să se împotrivească până avea să se sfarme.

Spuse:

— Plec.

Se ridică şi porni spre Praline, pentru a-şi lua rămas-bun. Această mişcare bruscă schimbă atmosfera. „La urma urmei, unde se duce?" se întrebau.

— Micuţul meu Alain, să vii să ne vezi curând, spuse Praline cu un aer neliniştit.

— Nu prea avem musafiri, făcu Totote.

— Sigur, sigur.

— Te iubesc mult, suntem prieteni vechi. Nu trebuie să fii trist.

— Urcel îţi va citi poemele lui, adăugă Totote.

— La revedere, Alain, spuse Urcel, amestecându-şi toate sentimentele într-un surâs: cochetăria şi frica, ura şi dragostea.

— A devenit imposibil, exclamă Praline după ce el ieşise. În fond, este un ratat şi un invidios.

— Nu spune prostii, replică acru Urcel, este un băiat foarte drăguţ, care este nefericit.

— Da, este adevărat, este foarte nefericit, reluă Praline. Toate astea se vor sfârşi prost…

dar nu se va omorî.

— Ce ştii tu? şuieră Totote.

Se întoarseră la pipele lor.

*9

De ce continua Alain? Nu văzuse destul? Şi, dacă **voia să se omoare, ce oră era** mai bună decât şapte sau opt seara, când toate dorinţele, descătuşate de muncă, se avântă cu toată viteza prin oraş, iscând un vârtej înnebunitor? Nu, viaţa este doar obişnuinţă, şi obişnuinţa te ţine tot atât cât te ţine viaţa. Ca în fiecare zi a vieţii sale, Alain îşi continua turul prin oraş, de la cinci seara la două dimineaţa. Acum, trebuia să se ducă la Lavaux.

Era teribil să mergi la Lavaux, mai teribil ca niciodată. Casă, mai întâi, era prea agreabilă.

Mama lui Lavaux, care, în ciuda averii ei, ştiuse să se bucure de viaţă într-un mod destul de liber şi destul de nobil, avusese ideea să construiască o casă din piatră, solidă, frumoasă, cu uşi şi ferestre, nimic altceva. Niciun ornament, nimic altceva decât ceea ce e necesar. Dar necesarul constituie cel mai desăvârşit ornament.

Totul era simplu şi solid şi îl făcea pe Alain să întrevadă la fiecare vizită un lucru de care caracterul sau mediul îl privaseră definitiv, pornirea de a accepta viaţa într-un mod ferm şi sincer.

În faţa acestei faţade, Alain se opri un moment. Nu era beat, băuse doar trei wihsky-uri.

Nu avea atât de mult chef să se înţepe din nou:

simpla prezenţă a drogului, chiar într-o doză infimă, îi ajungea. Se felicită că se prezintă într-o ţinută decentă la Lavaux, familie unde

domnea o armonie care îl impresiona.

Intră în salon: străbătând un grup care o înconjura, ajunse la Solange Lavaux.

Ea îi întinse mâna lui Alain cu acel surâs de gratitudine pe care îl oferea tuturor bărbaţilor, căci toţi o doreau şi o răsfăţau. Generaţia aceasta nu cunoscuse o altă frumuseţe la fel de desăvârşită, la fel de familiară. Era curtenitoare ca o prinţesă a cărei morgă parveniţii încă nu o deprinseseră.

O voce caldă răsună. Cyrille Lavaux, înalt, atât de drept, atât de zvelt, îi întindea mâna lui Alain. Urâţenia sa era la fel de seducătoare ca frumuseţea soţiei lui. O înconjura cu o dragoste atât de sănătoasă, atât de limpede, atât de veselă, încât ea părea o creatură şi mai reuşită.

Lavaux îl plimbă încet pe Alain printre prietenii lui. Erau trei bărbaţi şi trei femei. Alain cunoştea toate femeile şi pe doi dintre bărbaţi.

— Îl cunoşti pe Marc Brânción?

— Nu.

— În sfârşit, dacă se poate spune aşa.

Într-adevăr, dacă se poate spune aşa: eroii sunt cunoscuţi. Odinioară, erau văzuţi în piaţa publică, acum îi vezi şi îi auzi în cinematografe.

Curând, prin televiziune, tainele lor cele mai intime vor fi de sticlă; atunci va domni o fraternitate totală.

Brânción avea o mutră de erou: tenul plumburiu din cauza încordării şi dinţii sparţi în cine ştie ce accident brutal. Priviri pline de consideraţie se îndreptau spre acest bărbat care furase şi omorâse, căci o făcuse el însuşi, ceea ce nu stă în obiceiul puternicilor din vremurile noastre.

Alain se uită la Brânción, care nu îl privi.

— Vrei porto?

Lavaux, la care găseai întotdeauna un porto excelent, refuza ca în casa lui să se servească cocktailuri. Păstra tradiţia mamei lui. Şi a tatălui?… Poate, dar avea de ales între mai mulţi taţi: un prinţ, un pictor, un actor ieşit din popor.

Cu bun-simţ, se limita la mamă şi se bucura de misterul dens, de rara libertate de a fi un bastard.

— Masa este servită.

Din salon se trecu în sufragerie. Casa era agreabilă pentru că nu

era pustie. Nu se aflau acolo multe lucruri, dar cele care erau vădeau un gust rafinat: mobile, tablouri, obiecte de artă.

Tot ceea ce părea inutil avea utilitatea sa secretă: altfel decât la Praline.

Mâncare bună, făcută de un om de la ţară, înăbuşită bine, cu miresme de câmpie.

Alain, aşezat la masă, îi privi pe toţi. Aceste fiinţe de care se simţea rupt pentru totdeauna îi plăceau.

În afară de Mignac. Acela îi semăna prea mult sau, cel puţin, îi semănase prea mult; îl detesta.

Alain se afla între Anne şi Maria. Erau fostele soţii ale lui Brânción; nevasta lui actuală.

Barbara, era aşezată la dreapta lui Cyrille.

Brânción era la dreapta lui Solange, de cealaltă parte a lui Anne. La fiecare întoarcere în Franţa trebuia să ia în căsătorie în douăzeci şi patru de ore o femeie, pe care o părăsea în ziua plecării.

„A avut femei; a furat şi a ucis, cunoaşte Asia ca pe propriile lui buzunare. M-ar dispreţui dacă m-ar cunoaşte; dar nu mă va cunoaşte, niciodată nu se va uita la mine.

Toţi aceşti oameni trăiesc, ai spune că sunt frumoşi. Mignac îşi expune obrajii rumeni, s-a culcat la patru dimineaţa, a călărit două ore înainte de prânz; apoi s-a dus la bursă, unde a făcut bani. Dar pe vremuri mă plimbam cu el noaptea şi era la fel de incapabil ca şi mine să se agaţe de viaţă”.

— Despre ce se vorbeşte?

Se părea că nu se vorbeşte despre nimic atunci când erai lângă Anne. Era proastă? Era liniştită, râdea paşnic, avea un amant de care era mulţumită. îl înşelase la început, dar fusese înghiţită treptat de el, bucăţică cu bucăţică;

acum dormea, cuibărită în căldura măruntaielor stăpânului ei.

Cyrille vorbea tare, râdea tare, li se adresa tuturor în acelaşi timp. Ceasul acesta era raţiunea sa de a fi. Toca, nici prea repede, nici prea încet, averea incertă pe care i-o lăsase mama lui;

vânduse deja casa din Touraine. Tot anul, împreună cu prietenii săi, o sărbătorea pe Solange, acest corp plin şi fin, făcut pentru pat, acest surâs încântat, de o încântare pur pământească.

Morala ei era sumară: plăcerea. Dar plăcerea ei se confunda cu uşurinţă cu a altora. La şaisprezece ani, îşi părăsise familia, care era

bogată, dar plictisitoare, şi se făcuse curtezană.

O adevărată curtezană, capabilă să se bucure, o Manon. Acum, era căsătorită cu Cyrille, căruia îi dăruise fiice la fel de frumoase ca ea. Trecuse deja prin două căsătorii, singurele slăbiciuni care te puteau face să o compari pe această curtezană cu o femeie de lume. Avea nevoie de bani, dar nu mai mult decât avea Cyrille. Bani pentru a însufleţi dragostea, dragoste pentru a însufleţi banii.

Pentru moment, îl iubea pe Cyrille. Iubea întotdeauna pentru un moment îndelungat. O, anotimpuri! O, paturi![2]

Brânción îi plăcea? Brânción arăta mai bine decât Cyrille, mai bine decât Mignac, mai bine decât Fauchard, mai bine decât toţi.

— Brânción, prietenul meu Alain te mănâncă din ochi, aruncă Cyrille.

Brânción îl privi pe Cyrille şi nu pe Alain, râse rece şi continuă să-i vorbească lui Solange.

Cyrille nu era gelos, se gândea că-şi va păstra soţia mai mulţi ani; făcea bine dragoste, avea încă două milioane în faţa lui. După aceea? După aceea, tinereţea lui avea să se sfârşească. Ştia, de altfel, foarte bine să se regrupeze.

„Siguranţa, liniştea acestor oameni", îşi repeta Alain, cu gura căscată, ca un copil care află de la oamenii mari adevărurile cele mai grosolane şi cele mai simple şi uită să profite de ele.

„Cât preţuieşte această ingenuitate?"

La stânga lui Solange, stătea Fauchard, care i-o luase din nou pe Maria lui Brânción. Maria era rusoaică. O ţărancă rusoaică, cu un chip, un trup sculptate în lemn. îl iubea pe Fauchard, deşi era îngrozitor de chel, prost îmbrăcat, greoi la vorbă. Refuzase să se mărite cu el, dar rămăsese în casa lui. Dormea, se juca cu câinii şi copiii lui, fuma, mânca bomboane. Nu deschisese o dată o carte şi de-abia ştia să scrie în cele cinci limbi pe care le vorbea.

Fauchard, fiul unui om care muncise mult, ezitase înainte de a se hotărî să îi ia locul tatălui său în fruntea uzinelor acestuia, căci îşi propusese, înainte de orice, să petreacă ore nesfârşite în compania secretă a femeilor, şi nu avea nevoie decât de puţini bani. Totuşi, fiind

---

[2] Aluzie la primul vers *(„O saisons! O châteaux!")* din poemul *Bonheur* de Arthur Rimbaud (n. tr.).

modest, nu se considerase atât de excepţional încât să poată respinge o îndatorire care i se părea comună. De atunci, îşi înăbuşise, fără să se plângă, pornirile necumpătate şi se dovedise punctual, capabil să gândească şi să ia hotărâri. Dar, pe de altă parte, se bucura că o femeie ca Maria îşi arogase cu dezinvoltură o libertate pe care el şi-o refuzase;

era dintre acei oameni a căror inimă disciplinată şi oţelită de muncă îşi poate transpune propriile bucurii într-o altă inimă. În acest bărbat cu o înfăţişare destul de cenuşie, exista o eleganţă disimulată, care îl seducea pe Alain. Dar Fauchard, nu mai mult decât Brânción, nu ţinea cont de Alain. Alain ar fi vrut să le placă tuturor, mai puţin lui Mignac.

„În această casă, mă aflu exact în mediul în care aş fi vrut să trăiesc, în care aş fi vrut să ies învingător. Aş vrea să îi plac lui Fauchard".

Dar voia să îi placă şi lui Brânción, şi femeilor. Acestora le plăcea, de altfel; fiecare îi arunca un amabil surâs indiferent peste umerii bărbatului cu care era. Plăcea, de asemenea, familiei Lavaux.

„Plac la toată lumea şi nimănui. Sunt singur, cu adevărat singur. După masă, voi pleca".

Cyrille îl supraveghea cu coada ochiului; avea pentru Alain acea vagă dorinţă de a-i purta de grijă pe care acesta o trezea tuturor. Dar la Cyrille această predispoziţie răbufnea în ieşiri tunătoare.

Cum tocmai trăsese o duşcă zdravănă de Monbazilliac – din care primise un butoi de curând şi din care era bucuros să-şi facă prietenii să guste în această seară, pentru a-i aprecia căldura delicată –, urlă:

— De fiecare dată când îl văd pe Alain, îmi amintesc această anecdotă magnifică: la şapte dimineaţa, un poliţist găseşte, dormind somnul adânc al beţivului, un tânăr lungit lângă mormântul soldatului necunoscut. Tânărul în chestiune era atât de convins că se află în patul lui, încât îşi înşirase ceasul, portofelul şi batista lângă flacără, ca şi cum le-ar fi pus alături de lampă, pe noptieră.

Brânción, a cărui atenţie fusese abătută de la Solange, îl întrebă brusc pe Cyrille:

— Ce?… Cine este eroul acestei istorii?

Cyrille începu să râdă zgomotos.

— Este Alain, aici de faţă. Mi se pare o glumă foarte bună.

Brânción întoarse capul spre Alain, îl privi liniştit cum se albeşte la faţă, apoi reveni la Solange.

Broboane de sudoare apărută pe fruntea lui Alain. Culmea ruşinii, privirea lui Solange se încrucişa cu a lui. Supunându-se lui Brânción, îşi bătea joc de el, fără răutate, fără milă.

Urmă un moment de tăcere, în care feţele tuturor se crispară. Dar Cyrille, prin forţa gesturilor şi prin forţa cuvintelor, se elibera şi îi eliberă şi pe ceilalţi de orice ruşine.

De cealaltă parte a mesei, Alain culegea încă privirea miloasă a lui Fauchard; Mignac avu tactul să i-o refuze pe a sa.

Se sfârşise.

Bău. Anne şi Maria se întorceau cu amabilitate spre el, dar, deodată, era beat. Beat de ruşine.

„Aş fi vrut să fiu ca Brânción, îşi spunea foarte încet, tremurând ca un copil mic. Pentru că, în orice caz, orice ar fi, ai chef de aceleaşi lucruri ca toată lumea, trebuie să te ocupi să le înşfaci şi să le înşfaci de la toată lumea. Pe urmă, poţi să dispreţuieşti totul, lucruri şi oameni. Dar nu înainte, nu înainte. Înainte, eşti un schilod care dispreţuieşte oamenii care merg drept. Am umilit, am dezonorat frumosul sentiment de dispreţ care mi-a dat ocol. Viaţa mea merită strivită cu piciorul".

Se ridicară de la masă. Trecând dintr-o încăpere în alta, gemu din nou cu jumătate de voce:

„Sunt un nătărău".

Unii rămâneau în sufragerie, alţii mergeau în salon, în bibliotecă, în budoarul lui Solange.

Cyrille îl luă de braţ pe Brânción şi îi explică cine este Alain. La Paris, Bración era încă în Asia şi privea totul de foarte departe, în afară de ceea ce atingea interesele lui imediate, de care se îngrijea cât de mult îi stătea în putinţă. Avu pentru personajul pe care îl apăra Cyrille aceeaşi indulgenţă dispreţuitoare ca şi pentru acesta.

— Dacă mă vei face să discut cu el, îl voi răni şi mai mult, spuse calm.

— În cursul serii, poţi găsi ocazia să îi spui o vorbă.

— Mă îndoiesc.

Brânción surâdea. Îşi purta proteza cu ostentaţie; femeile nu erau deloc dezgustate.

Cyrille se grăbi să-l prindă pe Alain într-un colţ al bibliotecii.

— Regret mult că am creat această neînţelegere dintre tine şi Brânción. Te place şi, dacă te-ar fi întâlnit în Asia, i-ai fi plăcut.

— Dragul meu Cyrille, te ador. Nimic din ceea ce mă priveşte nu

are importanţă. Nu am fost în Asia şi este atroce să nu existi şi să te plimbi pe două picioare, pentru că atunci suferi de picioare într-un mod cumplit. Nu ştii cât mă dor pe mine picioarele.

Cyrille nu se putu împiedica să nu privească picioarele lui Alain, apoi ochii îi urcară spre chipul acestuia, pe care alcoolul lupta împotriva panicii. Ţinea un pahar de coniac cu o mână tremurândă.

— Mi-ar face plăcere să îl felicit pe domnul Marc Brânción pentru serviciile pe care le-a adus în Asia cauzei… Ah! Iată-l!

Brânción traversa încăperea pentru a li se alătura lui Solange şi soţiei lui în budoar; se opri brusc.

— Ţin să vă spun, domnule, începu Alain pe un ton pe care îl voia aşezat, dar care păru emfatic, ţin să vă spun că, nu mai puţin decât dumneavoastră, nu găsesc deloc caraghios să te culci pe un mormânt, când este atât de uşor să îl deschizi şi să te culci înăuntru. Sunt sigur că bietul om mi-ar fi făcut loc…

Era pornit pe un discurs lung, dar, neştiind cum să se descotorosească de acest ton care se lipise de cuvintele lui, se opri brusc, sperând să se reabiliteze prin concizie.

— Asta este totul, punct.

— Vă cer scuze, replică Brânción, ca şi cum nici nu l-ar fi ascultat, dar nu mă îmbăt niciodată, şi am o părere preconceptă despre beţivi.

De altfel, am auzit prost istoria pe care povestea Cyrille.

— Apreciezi mai mult haşişul decât alcoolul, remarcă Cyrille nemulţumit.

— Am cunoscut haşişul şi multe alte lucruri, i-o tăie Brânción.

— Eu sunt un nenorocit de drogat, se porni din nou Alain. Drogul este o prostie. Drogaţii, beţivii, noi suntem rudele sărace. În orice caz, dispărem foarte repede. Fiecare face ce poate.

Alain se opri din nou; era mulţumit, atinsese josnicia, grotescul. Brânción, cu mâinile în buzunare, privea un tablou peste umărul lui Cyrille, care stătea ca pe ace.

— Alain, zise Cyrille, neştiind ce să spună, eşti un pic dus.

— Nu, sunt dus, dar o să mă duc, sunt în întârziere.

— Ba nu, trebuie să rămâi.

— Voi rămâne, dar mă voi duce.

Se întoarse spre Brânción.

— Închipuiţi-vă că sunt bărbat: ei bine, nu am putut niciodată să

am nici bani, nici femei. Totuşi, sunt foarte atractiv şi foarte viril. Dar nu pot să întind mâna, nu pot să ating lucrurile, nu simt nimic.

Îşi întindea mâna tremurătoare şi îl privea pe Brânción, cerşind o secundă de atenţie. Dar Brânción auzise, o dată pentru totdeauna, gloata şi îşi astupase urechile în faţa acestui concert de cerşetori pe la colţuri, de şarlatani, de borfaşi sentimentali.

Cyrille îşi chinuia încă mintea pentru a stabili un contract între cei doi bărbaţi, când Solange veni să îl caute.

— Vino să saluţi familia Filolie, care tocmai a sosit.

Alain primi încă o lovitură în inimă: Carmen de Filolie, cea mai frumoasă, cea mai bogată chiliana, încă una pe care o lăsase să-i scape.

Încearcă să se mai agate de Brânción.

— Vă admir faptele, pentru că nu credeţi în ele.

— Vă înşelaţi, cred al dracului de mult în ele;

vă cer scuze, mă duc să-i spun bună seara doamnei de Filolie.

Alain rămase singur în bibliotecă. Vru să fugă, să ajungă din nou în noapte, în stradă, dar, tocmai când punea mâna pe clanţa unei uşi care dădea spre scară, Fauchard, flancat de Mignac, intră.

Dădu înapoi văzându-l pe Alain singur, dar acesta, fără să îl privească pe Mignac, se năpusti spre el.

— Dumneavoastră, de asemenea, credeţi în faptele dumneavoastră?

— Dragă domnule, aşa cum vă cunosc, dacă vă spun da, mă veţi desconsidera; dacă vă spun nu, mă veţi dispreţui.

— Nu credeţi în banii dumneavoastră, dar credeţi în Maria, nu?

— Nu îmi prea place să vorbesc despre mine.

— Atunci, nu vă place să vorbiţi deloc.

— Îmi place să ascult.

— Industriaşii, aşezaţi în fotoliile lor, îi ascultă adeseori vorbind sau chiar cântând pe leneşi, dar eu nu mai pot să vorbesc, nu voi mai vorbi niciodată.

— Ce ai? întrebă Mignac, părând destul de mişcat.

Îşi amintea anii de frică şi de delăsare când era sărac şi aştepta miracolele fanteziei în braţele unei frumoase nebune.

— Fauchard, vă felicit că aţi descoperit-o pe Maria, reluă Alain.

Figura lui Fauchard se lumină involuntar;

Încruntă din sprâncene în timp ce gura lui surâdea.

— În sfârşit, aveţi o femeie, eu nu am nimic;

nu ştiţi ce înseamnă să nu poţi pune mâna pe nimic.

— Lasă, spuse Mignac.

— Ai tot ce vrei, dar, în acelaşi timp, nu ai nimic decât dacă vrei. Eu nu pot să vreau, nu pot nici măcar să doresc. De exemplu, nu pot dori femeile care sunt aici, îmi este frică de ele, frică, îmi este la fel de frică de femei ca pe front în timpul războiului. De exemplu, dacă aş rămâne singur cu Solange cinci minute, ei bine, m-aş transforma într-un şoarece, aş dispărea prin perete.

— Vom vedea dacă aşa stau lucrurile, spuse Mignac.

Ieşi şi se întoarse cu Solange, apoi îl luă cu el pe Fauchard.

Alain se pomeni singur cu Solange. O femeie mult mai frumoasă decât Dorothy şi decât Lydia, mult mai drăgăstoasă.

— Ce s-a întâmplat, micuţul meu Alain? Eşti puţin ameţit şi foarte trist. Ce mai este? Totuşi, te-ai descotorosit de drog. Şi frumoasa Lydia? Şi frumoasa Dorothy? Şi altă frumoasă?

— Au plecat. Nu sunt destul de frumoase, nu destul de bune.

— Sunt încântătoare, te adoră. Pe care o alegi? Le păstrezi pe amândouă?

Bunătatea femeilor faţă de el! Se bucura de un anumit prestigiu în ochii lor, dar ce prestigiu!

Le mişcase profund pe unele dintre ele, dar se resemnau atât de uşor să treacă, să iasă sau să nu intre.

— Sunt terminat, nu mai pot să le am pe toate la degetul mic, nu îl mai pot mişca.

Îşi întindea degetul de beţiv.

— Eşti trist la beţie acum.

— Oh! nu sunt beat, nu pot fi beat. Nu mai pot să-mi pierd capul decât cu ghilotina. Aş putea merge să o caut lângă Place de la Concorde, dar nu o voi găsi.

Se opri, făcu un efort pentru a-şi reveni, pentru a nu se pierde în divagaţii.

Avea ceva să-i spună lui Solange.

— Ascultă, Solange, tu înţelegi, tu eşti viaţa.

Ei bine, ascultă, viaţă, eu nu pot să te ating. Este îngrozitor. Eşti aici, în faţa mea, şi nu am niciun mijloc. Aşa că voi încerca cu moartea, cred că aceasta se va lăsa atinsă. Ciudată mai este viaţa, nu-i aşa? Tu eşti o femeie frumoasă, bună, îţi place dragostea şi, totuşi, noi doi n-avem nicio şansă, nu-i aşa?

— Este o chestiune de moment, Alain, între un bărbat şi o femeie.

— Femeile se zbat întotdeauna.

— Da' de unde! Am o grămadă de prietene care te aşteaptă.

— Aşa de mult mă aşteaptă, că au uitat de mine.

— Ba nu, caută.

— Nu caută, aşteaptă.

— Le plac, poate tot atât de mult cât îmi plac mie, dragostea, lucrul bine făcut.

— Ah! Iată un lucru bine făcut.

Vorbea din ce în ce mai tare, cu o voce sacadată şi obrazul ciuruit de ticuri convulsive.

Cyrille veni până în prag; Solange îl îndepărtă cu un gest.

— Nu am ştiut să-mi port de grijă, dar, cel puţin o dată, cineva ar fi trebuit să se ocupe de mine.

Iată ceea ce nu îndrăznise să le strige în faţă oamenilor. O implorare ar fi valorat, totuşi, mai mult decât nimic. Poate exista multă forţă într-o implorare adevărată.

„Să dispari fără să te fi atins de nimic. Nu spun frumuseţea, bunătatea… cu toate cuvintele lor… dar ceva omenesc… în sfârşit… tu… tu cunoşti miracolele… să-i atingi pe leproşi".

Solange purta în suflet o vanitate nebună şi uşoară de pisică tânără, dar şi un sentiment ferm al vieţii, o bunătate curată. Ghicea că momentul era grav; cunoştea bărbaţii, ştia când se omoară sau glumesc, văzuse atâţia rostogolindu-se la picioarele ei sau în patul ei. Ar fi trebuit, poate, să se culce cu el, astfel l-ar fi făcut să-şi recapete curajul.

Cyrille şi Brânción intrară. Pe loc, totul era pierdut pentru Alain, privirile lui Solange alergară la silueta zveltă a soţului ei, apoi la mutra zdrobită a lui Brânción.

— Am plecat, strigă Alain, trebuie să mă duc undeva.

— Nu, rămâi cu noi, trebuie să mai vorbim, spuse Cyrille cu acea aparenţă de autoritate pe care i-o dădea neliniştea.

Dar ceva din voinţa lui Brânción pătrunsese în Alain. Făcu un efort să se strunească, pentru a le ghici gândurile.

— Mă aşteaptă o femeie.

Brânción îl privi o secundă.

— O să mai vin, dar acum trebuie să plec neapărat.

— Atunci, vino să prânzim mâine.

— Da, desigur.

„Ah, nu, mâine nu voi mai mânca”, îşi spuse.

Merse până la uşa bibliotecii, îi zări pe toţi, bărbaţi şi femei, aşezaţi sau în picioare, ici şi colo, într-o blândă mireasmă de ţigări bune, discutând demn.

— Mă voi prăvăli într-o moarte în care nu îi voi mai regăsi.

Se întoarse spre Cyrille.

— Vrei să ieşi pe dincolo? îi spuse acesta.

— Oh! da.

„Destule umilinţe”.

Sărută mâna lui Solange, care nu se putu desprinde de Brânción şi îi spuse distrată:

— Pe mâine, Alain.

Cyrille coborî cu el până în vestibulul mare cu dale.

— Mă supără că te văd plecând. Ce ai? De ce nu ai putut să petreci vara cu noi?

Cyrille era foarte drăguţ, dar nu-i trimisese nici măcar o singură telegramă pentru a-l chema, pentru a-l salva. Ca şi Dubourg.

— Ai necazuri? Dacă nu poţi să te lipseşti de drog, ia. Droghează-te puţin, asta te va calma.

— Detest opiul, drogul portarilor.

— Căsătoreşte-te.

— Sunt sortit celibatului.

— Ai nevoie de bani?

— Am mii de franci în buzunar.

— Vino să iei prânzul cu noi mâine, vom sta de vorbă toată ziua.

O lungă zi fericită cu un prieten încântător, într-o casă perfectă. Şi în fiecare zi, în fiecare zi.

Nu, strada, noaptea.

— La revedere Cyrille.

— La revedere, Alain… Alain, rămâi. Alain, tu ne iubeşti mult.

— Da, da.

Strada.

*10

Se regăsea întotdeauna pe sine pe stradă; şi era deja pe stradă. Spiritul străzii, spiritul solitarilor.

Această noapte de noiembrie era frumoasă;

frigul făcea ca oraşul să fie uscat şi pustiu;

totuşi, din manie, căuta un taxi. Mergea cu paşi grăbiţi, care, pentru un bărbat de treizeci de ani, erau greoi şi sacadaţi.

I se părea că spectacolul nopţii se apropia de sfârşit; totuşi, nu era decât ora unsprezece.

Altă dată, era un început, astăzi se întreba cum să-şi mai omoare încă două sau trei ore.

În sfârşit, găsi un taxi. Se prăvăli în el. Dădu adresa unui bar din josul Montmartre-ului. Călca pas cu pas pe vechile lui urme: pe vremuri, după cinema, petrecea acolo o oră, înainte de a merge în localurile de noapte.

Lumea era populată de fiinţe pe care, cu siguranţă, nu avea să le cunoască niciodată. Se va omorî mâine, dar, mai întâi, trebuia să-şi ducă până la capăt noaptea. O noapte este un drum circular care trebuie parcurs integral.

La ora aceasta, toate femeile sunt pe mâna bărbaţilor; Dorothy este în mâinile unui bărbat puternic, cu muşchi de fier, cu pumni de bancnote în buzunar. Lydia este în mâinile unor gigolo, care mai de care mai frumos, aşa că este nevoită să treacă de la unul la altul. Solange va merge în curând să se culce în braţele lui Cyrille, visând la Marc Brânción.

Femeile şi bărbaţii depind unii de alţii.

Bărbaţii, ce brute! Toţi la fel, legaţi nu de viaţă, ci de ocupaţiile lor. Şi ce ocupaţii! Egiptologia, religia, literatura. Dar există şi oamenii banului:

Brânción, Fauchard. Iată adevăraţii bărbaţi.

„Lumea lor îmi este închisă, în mod definitiv închisă. Şi acolo sunt femeile.

Împotriva lumii bărbaţilor şi a femeilor nu este nimic de spus, este o lume a brutelor. Mă omor pentru că nu sunt o brută reuşită. Dar restul, gândirea, literatura… ah! mă omor şi pentru că am fost rănit din partea asta de o minciună îngrozitoare. Minciună, minciună! Toţi ştiu că sinceritatea nu este posibilă, dar vorbesc despre ea. Vorbesc despre ea, ticăloşii.

Dar eu ştiu bine că nu încerc să mă ascund după cuvinte. Dacă mor este pentru că nu am bani.

Drogul? Nu, nu-i aşa. M-am înţepat o singură dată astă-seară. Atunci? M-am ameţit doar de la băutură şi, de altfel, nici nu sunt

ameţit. De fapt, vreau să mă înţep din nou, trebuie, totuşi, ca această heroină să servească la ceva. Am ajuns în bar, mă duc la toaletă.

Toalete, localuri, cum se spune. Locul.

Alain era încolţit să intre în chilie, el, care pretindea că se revoltă împotriva lui Urcel şi a pseudomisticismului acestuia. Deznodământul inevitabil al unei morale a dezgustului şi dispreţului.

Dar Alain, în acest loc, nu se închidea în meditaţie, nici nu se ruga. Acţiona, se înţepa, se omora. Distrugerea este reversul credinţei în viaţă; dacă un om, după optsprezece ani, ajunge să se omoare înseamnă că este înzestrat cu un anumit simţ al acţiunii.

Sinuciderea este soluţia oamenilor al căror resort a fost mâncat de rugină, de rugina cotidianului. Sunt născuţi pentru acţiune, dar au amânat acţiunea; atunci, acţiunea se întoarce asupra lor, ca un bumerang. Sinuciderea este un act, actul acelora care nu au putut săvârşi altele.

Este un act de credinţă, ca toate actele.

Credinţă în aproape, în existenţa aproapelui, în realitatea raporturilor între eul personal şi celelalte euri.

„Mă omor pentru că voi nu m-aţi iubit, pentru că eu nu v-am iubit. Mă omor pentru că legăturile dintre noi au slăbit, pentru a întări din nou aceste legături. Vă voi lăsa o îndatorire de neşters. Ştiu bine că trăieşti mai bine mort decât viu în memoria prietenilor tăi. Nu vă veţi mai gândi la mine, ei bine, nu mă veţi uita niciodată!”

Ridică braţul şi îl înţepă.

Barul era destul de elegant şi plin de epave strălucitoare: bărbaţi şi femei devoraţi de plictiseală, roşi de propria lor nulitate.

Alain o regreta pe Solange. Până în această seară, nu se gândise niciodată să o curteze, paralizat de ideea că era în stăpânirea lui Cyrille. Şi, deodată, această femeie atât de facilă, atât de dificilă, reprezenta pentru el tot ceea ce pierdea.

Regreta cumplit acel trup atât de real. Oamenii mergeau şi cântau într-un paradis, viaţa; umblau în urma lui Solange şi a lui Brânción. Până şi Dubourg mergea în coada acestui cortegiu. Se gândi din nou la Dubourg, la Sena cenuşie, nu avea să mai revadă niciodată Sena. Dar nu se grăbea, avea încă bani, drog. Nu, fără Solange, era imposibil să supravieţuieşti.

Ieşi din bar; chemă un taxi, alergă la un alt bar, două sute de metri mai departe. Heroina urca în el, ca apa care trece, după un val

seismic, printr-o spărtură şi acoperă ceea ce nu se mai apără.

Ia te uită, un tovarăş. În picioare, în faţa barului, ca mine, singur. O, seamănul meu, fratele meu.[3] Mă ascultă.

Milou era un băiat bun, cu acele refuzuri care, limitând slăbiciunea, o accentuează; nu accepta întotdeauna banii pe care i-i ofereai, creându-şi astfel imaginea onestităţii sale, iluzie deplorabilă acoperindu-i slăbiciunile, care îi dăunau cel mai mult. Nu avea nici meserie, nici prieteni, doar vagi amici ici şi colo. Era un băiat drăguţ, ceea ce îi ţinea loc de orice, dar anii treceau.

Printr-un acord tacit, Alain şi Milou ieşiră din bar pentru a merge pe stradă. Milou fusese frapat de expresia lui Alain.

— S-ar spune că ai văzut ceva extraordinar.

Milou ştia că Alain se droga, dar vedea că era vorba despre altceva.

— Nu, nimic… I-am văzut pe Dubourg, Urcel, am luat masa la Lavaux. Ba da, este adevărat, i-am privit pe oameni cum nu i-am privit niciodată.

— Ah! da, câteodată, aşa se întâmplă.

— Câteodată, da.

Coborau spre Operă, pe străzile pustii.

— Este, totuşi, o nenorocire să nu ai farmec, reluă Alain.

— Tu nu ai farmec! protestă Milou cu o energie care spunea prea multe despre admiraţia lui candidă. Alain evolua într-un plan superior; în vreme ce Milou se apropia de oameni doar în baruri, Alain îi urma până în saloane.

Alain ridică uşor din umeri.

— Nu, nu am farmec, unele persoane mă găsesc simpatic, doar unele… Şi asta-i tot.

— Numeşti asta cum vrei, dar tu placi.

— Ba nu, nu plac. Nu am plăcut niciodată nimănui. La optsprezece ani, când eram frumos, prima mea iubită m-a înşelat.

— O lovitură obişnuită. Tuturor ni se pun coarne la optsprezece ani.

— Dar, de atunci, s-a repetat mereu. Sunt întotdeauna foarte

---

[3] Aluzie la un vers celebru din poemul de deschidere al volumului *Florile răului* de Charles Baudelaire (n. tr.).

drăguţe, dar se duc… sau mă lasă să plec. Şi bărbaţii…

— Nu-ţi plac bărbaţii?

— Prietenii sunt ca femeile, mă lasă să plec.

— Mă miră mult ce-mi spui.

— Este aşa cum îţi spun. Sunt neîndemânatic, sunt greoi, m-am chinuit în fel şi chip să mă schimb. Am sufletul delicat, dar nu şi mâinile.

— Te-ai prefăcut că eşti neîndemânatic pentru a fi nostim, dar ai făcut-o înadins.

— Te înşeli: mă simţeam neîndemânatic, aşa că am încercat să fac din asta un lucru comic.

Dar n-am putut niciodată să mă resemnez că singurul meu rol reuşit este cel al clovnului.

— Dar nu eşti aşa decât în clipele tale de relaxare.

— Viaţa mea este făcută doar din clipe de relaxare.

— Dar ce ai fi vrut să faci?

— Aş fi vrut să-i captivez pe oameni, să-i reţin, să-i leg de mine. Nimic să nu mai mişte în jurul meu. Dar totul s-a dus mereu naibii.

— Şi ce? Iubeşti atât de mult oamenii?

— Aş fi vrut atât de mult să fiu iubit încât mi se pare că iubesc.

— Da, te înţeleg, şi eu sunt aşa. Dar nu ştiu dacă asta ajunge…

— Întotdeauna am fost cât se poate de sensibil la orice semn de amabilitate; nu sunt un mitocan.

— Da, este deja mult. Dar, ştii, de aici până la dragoste mai este încă mult… Şi apoi, chiar dacă inima noastră iubeşte într-adevăr, asta îi va ţine pe oameni lângă noi?

— Eşti iubit atât cât iubeşti. Pare idiot să spui asta, dar este adevărat.

— Dimpotrivă, tocmai pentru că suntem foarte sensibili oamenii nu se sinchisesc de noi.

— Suntem sensibili, dar nu avem chef să fim cu ei. Trebuie să le dai oamenilor impresia că vrei să fii cu ei şi, când eşti cu ei, să îi păstrezi.

Aici Alain se opri. Privea drept înaintea lui strada Scribe, un loc ca oricare altul. Simţea o bucurie amară să-şi descrie viaţa în cuvinte cât mai exacte. Milou îl privea şi se înspăimânta.

Aprinseră alte ţigări şi porniră din nou pe partea dinspre Madeleine.

— Ai dreptate, Milou, nu i-am iubit pe oameni, nu am putut niciodată să-i iubesc decât de departe; de aceea, pentru a putea păstra distanţa necesară, i-am părăsit mereu sau i-am făcut să mă părăsească.

— Ba nu, te-am văzut cu femeile şi cu cei mai buni prieteni ai tăi: eşti foarte atent şi grijuliu.

— Încerc să înşel, dar nu ţine… vezi, nu trebuie să te minţi, regret îngrozitor că sunt singur, că nu am pe nimeni. Dar nu am decât ceea ce merit. Nu pot să ating, nu pot să prind şi, în fond, asta vine din inimă.

— Poate că ai dreptate. Dar nu trebuie să spui astfel de lucruri. Dacă gândeşti astfel, te simţi ca un iepure golit de măruntaie pentru a fi preparat. Îţi vine să…

Se opri înspăimântat, fără să îndrăznească să-l privească pe Alain.

— Când oamenii te plac cu adevărat, reluă Alain, care percepuse pauza pe care o făcuse Milou şi savurase presentimentul trecător al acestuia, sunt foarte amabili, îţi dau totul:

dragostea, banii.

— Crezi? întrebă Milou cu o concupiscenţă copilărească.

Alain se abătu din drum, întoarse spatele străzii Royale, şi o luă spre Champs Élysées pe strada Boissy-d'Anglas. În colţul bulevardului Gabriel, se ciocniră de o vagabondă.

— Bună seara, Marie-couche-toi-là[4].

Veche în meserie, era bine cunoscută. Alain acceptase de două trei sau trei ori serviciile ei, dar nu avea cum să-l recunoască, o mulţime de bărbaţi îi trecuseră prin mână.

— Bună seara, drăguţilor, mormăi cu o voce de beţivă cu state vechi. Căutaţi pe cineva să vă mângâie?

— Nu, spuse Alain, ne distrăm amândoi.

— Puteţi să mă luaţi în plus. Îmi place totul.

— Nu-ţi place nimic.

— Îmi place să fac plăcere.

— Ei bine, bună seara.

— Bună seara, puişorilor. O ţigară.

Era acoperită de un maldăr de catrafuse în culori bălţate, dar

---

[4] Maria-pune-te-jos (n. tr.).

spălăcite de ploaie. Putea a jeg şi a alcool şi întinse spre pachetul lui Alain o mână scorojită. Faţa ei era un soare bătrân în declin.

— Dacă îl vezi pe domnul Baudelaire, spune-i bună seara.

— Domnul Baudelaire! Drept cine mă iei?

Este un artist.

Plecară.

— Ce-ţi spuneam? reluă Alain.

— Că oamenii ţi-ar da totul dacă i-ai iubi.

— Da, dar mă întreb, la urma urmei, dacă îi poţi iubi. În fond, le place mult minciuna.

Tuturor, tuturor acelora pe care i-am văzut astăzi. Toţi sunt la fel, pare o glumă: Urcel este la fel de grotesc ca Dubourg.

— Nu, Urcel nu se lasă păcălit de vorbe mari, ca Dubourg.

— Ce glumă! Urcel este un literat, iar un literat este întotdeauna păcălit de cuvinte. Dacă există un lucru de care oamenii sunt păcăliţi, aceasta este profesia lor.

— Chiar şi noi?

— Desigur, şi noi. Este o profesiune să nu faci nimic, haide, este un lucru bine cunoscut.

— Atunci, cu ce ne păcălim noi?

— Crezând că dacă nu facem nimic este pentru că suntem mai delicaţi.

— Oh! nu cred asta, sunt doar leneş, asta-i tot.

Nu mi-e ruşine de lenea mea, dar nici nu mă laud cu ea.

— Dar, în adâncul sufletului tău, te crezi un delicat. Eu cred asta, nu pot să n-o fac. Aş fi vrut le să plac oamenilor, dar este un talent care îmi lipseşte. Şi, în fond, acest talent mă dezgustă.

— Atunci, ce-i de făcut?

— Ştiu eu?

— Te droghezi în continuare?

— Tu mai bei?

— Nu mai pot, nu mai pot să ridic un pahar.

Cât priveşte dragostea, îmi este uşor. Aveam o uşurinţă pentru asta.

— Eu nu.

— Tu nu! Ia te uită, eu aşa credeam.

— Şi eu am crezut.

— Drogul te împiedică.

— Ştii, explicaţiile…

Merseră pe Champs Élysées o bună bucată de vreme, fără să spună nimic. Lui Milou îi era somn, dar nu îndrăznea să îl părăsească pe Alain.

Alain mergea fără să vadă nimic, aşa cum făcuse întotdeauna. Bulevardul era, totuşi, frumos ca un fluviu larg, strălucitor, care curge într-o pace maiestuoasă dintre labele unui zeuelefant. Dar el avea ochii aţintiţi spre mica lume pe care o părăsise mereu. Gândurile îi rătăceau de la Dubourg la Urcel, de la Praline la Solange şi mai departe, până la Dorothy. Pentru el, lumea era o mână de oameni. Nu-i trecuse niciodată prin cap ideea că ar fi putut fi altceva. Nu se simţea cuprins în ceva mai vast decât el.

Ignora plantele şi stelele: cunoştea doar câteva chipuri şi se stingea departe de aceste chipuri.

Urcau încet pe Champs Élysées; amândoi erau obosiţi. Alain prelungea acest ultim contact uman şi lăsa să treacă taxiurile goale care ar fi putut să îl ducă înapoi la sanatoriul lui de la Barbinais.

Lui Milou îi era frică să rămână singur cu gândurile pe care i le provocase Alain. Cafenelele se închideau; se aşezară un moment pe o bancă şi rămaseră tăcuţi.

Brusc, Alain reluă maşinal:

— Totul o să se rezolve. Peste un an, vom fi foarte bogaţi şi fericiţi.

Îl privi cu coada ochiului pe Milou, care începu imediat să spere şi îi ceru o confirmare:

— Crezi?

— Ţi-e somn?

— Da.

— Ei bine, bună seara.

Alain se ridică brusc, strânse în grabă mâna lui Milou, fără să îi mai arunce o privire, şi făcu semn unui ultim taxi.

*11

Deşteptare. Plumbul care, la trei dimineaţa, îi pecetluise pleoapele şi membrele se topeşte în valuri confuze. Dar imediat un gând eliberator încolţeşte şi se manifestă în corpul lui: „Am intrat definitiv în zona morţii".

Are timp, de altfel. Dar priveşte bancnotele mototolite de pe masă; nu se simte în stare să se bucure de ele. Cât priveşte seringă de

pe noptieră, nimic mai banal. În sfârşit, poate să rămână în pat. Dar lui Alain nu i-a plăcut niciodată patul. Nu este îndeajuns de juisor, nu îndeajuns de senzual.

Cere să i se aducă un ceai, îi spune un cuvânt amabil cameristei care nu este drăguţă, care este foarte murdară. Îi spune că nu se va ridica din pat decât pentru prânz: este unsprezece.

Încetul cu încetul, se trezeşte; se scutură de aburii nopţii, se ridică. Ce figură! Toate lucrurile sunt aranjate în ordine în cabinetul de toaletă şi în cameră.

Se aşază; face pipi, face caca. Se ridică, se şterge, îşi trage la loc pantalonii de pijama. Se priveşte în oglindă. Ce figură! Mutra din zilele lui cele mai proaste în toată splendoarea ei. Îşi aprinde o ţigară, reflectează. Are multe de făcut în această dimineaţă, înainte de prânz: să-i telefoneze lui Cyrille ca să-i spună că nu va veni la prânz, sau că va veni; să-i telefoneze lui Dubourg. De ce? Pentru a-i propune să-l viziteze după-amiază. Nicio scrisoare. Nimic de la Dorothty. Niciun mesaj de la Lydia! Ah! Cercul tăios al singurătăţii: e sfârtecat din nou pe dinăuntru. Va trebui, într-adevăr, să se omoare.

Totuşi, pe masă se află încă toate acele bancnote. Una peste alta, a cheltuit puţin ieri. Ar mai obţine câteva zile, dar ce să facă? Unde să se ducă? Ce să vadă? Ei bine, mai e şi drogul. Este depăşit, este lent, este insuficient. Să ia o doză enormă. A făcut-o de mai multe ori: l-a trăsnit zdravăn. Nu a murit, dar poate să moară din asta. Să se omoare în acest mod, ce laşitate!

Nu. Atunci?

Revolverul, acolo, între două cămăşi, în dulap.

Da, dar nu trebuie să îl atingi decât atunci când e totul hotărât. Ai timp, pentru că hotărârea este cu desăvârşire luată. Între timp, mai există aceşti bani. Dar această absenţă a femeilor, această tăcere a femeilor, definitivă. Imposibilitatea de a-ţi revedea prietenii. Să-i auzi repetându-se în faţa ta.

„O să mă îmbrac. Dar asta înseamnă prânzul cu domnişoara Farnoux şi doamna de la Barbinais, masa de pensiune, eterna masă de pensiune.

Pot rămâne închis în cameră, să prânzesc în pat.

O să mă bag din nou în pat, să citesc. Am romanul acela poliţist care trebuie să fie destul de nostim: te poţi cufunda foarte bine două sau trei ore într-un roman poliţist.

Să-i dăm drumul!”

— Domnul este chemat la telefon.

De când citea Alain?

Se înfăşură în halat, îşi trase papucii şi coborî.

— Alo!

— Tu eşti, Alain?

— Ah! Solange.

— Da, micuţul meu Alain, cum îţi merge, în dimineaţa asta? Cyrille a ieşit. Îţi telefonez pentru a-ţi aminti că te aşteptăm la prânz. Nu veni prea târziu, vom trăncăni împreună. E bine aşa?

— Nu e rău, nu e rău.

— Nu e rău, pe ce ton o spui! Vii, nu?

— Sigur, sigur. Eşti drăguţă.

— Te iubesc mult.

— Mă iubeşti mult. Şi Brânción?

— Oh! Brânción este altceva, este contrariul tău, este o forţă a naturii.

— Eşti îndrăgostită de forţele naturii?

— Le iubesc, iubesc totul.

— Eu nu sunt o forţă a naturii.

— Tu ai inimă.

— Nu înţeleg nimic din toate astea. La revedere, Solange… Alo… Chiar crezi că am inimă?

— Bineînţeles.

— Fără glumă.

Alain urcă, sărind din patru în patru trepte, în camera lui.

„Solange nu mă vrea. Solange nu mă iubeşte.

Solange tocmai mi-a răspuns în locul lui Dorothy.

S-a sfârşit. Viaţa nu se mişca destul de repede în mine, o accelerez. Graficul o luase în jos, îl fac să urce. Sunt bărbat. Sunt stăpân pe viaţa mea, o dovedesc”.

Sprijinit bine, cu ceafa pe mormanul de perne, cu picioarele în stinghia patului, proptit bine.

Pieptul înainte, gol, la vedere. Ştie unde este inima.

Un revolver este solid, e din oţel. Este un obiect. Să te izbeşti, în sfârşit, de obiect.

POVESTE SECRETĂ

„... şi cine va zice fratelui său... nebunule, vrednic va fi de gheena focului”.

Matei V: 22

„Forţa discursului lui Platon despre nemurirea sufletului îi va împinge pe unii dintre discipolii săi spre moarte, pentru a se bucura mai degrabă de speranţele pe care li le dădea”.

Montaigne *(Apologia lui Raymond Sebond)*

„... această moarte materială, temporară, normală şi nu anarhică, esenţială, ca să zicem aşa, şi nu accidentală, regulată şi nu anormală, fiziologică şi nu mecanică, această moarte uzuală a fiinţei, această moarte care ne consumă pe toţi, este atinsă atunci când fiinţa materială a ajuns la un preaplin al obişnuinţei, la un preaplin al memoriei, când obişnuinţa şi memoria s-au solidificat, când fiinţa materială este locuită în întregime de obişnuinţă, memorie, solidificare, când toată materia fiinţei este ocupată de obişnuinţă, memorie, solidificare, când nu mai rămâne niciun atom de materie pentru noutatea care este viaţa”.

Péguy *(Notă asupra domnului Descartes)*

*

Când eram adolescent, mi-am făgăduit să rămân credincios tinereţii: într-o zi am încercat să-mi respect cuvântul.

Uram bătrâneţea şi mă temeam de ea: acest sentiment mi-a rămas din primii mei ani. Copiii îi cunosc pe bătrâni mai bine decât o fac adolescenţii şi adulţii. Trăiesc mai aproape de ei, în promiscuitatea familiei; observă, resimt efectele supărătoare ale vârstei. Cu cât îşi iubesc mai mult bunicii, cu atât suferă să îi vadă cum se topesc şi se degradează încetul cu încetul. Eram îndrăgostit de bunicul şi bunica, alături de care trăiam mai mult decât lângă mama şi tata, şi faptul de a asista la evoluţia decrepitudinii lor a fost unul dintre primele dezastre ale vieţii mele.

Iată rădăcina hotărârii mele.

Mai târziu, când am fost capabil să-mi reunesc observaţiile şi să le prelungesc în inducţii îndepărtate, am înţeles că acela care vrea să scape de inconvenientele vârstei trebuie să înceapă destul de devreme, pentru a nu fi sedus de primele insinuări ale acesteia, care sunt destul de imperceptibile.

Aceasta este partea înfricoşătoare a îmbătrânirii: îţi sădeşte repede în inimă acea veselie nepăsătoare care îţi îngăduie să accepţi ca

fireşti amputările sufletului sau ale simţurilor considerate mai înainte avarii monstruoase. Or, când se declară această stare de spirit, uzura fiinţei este atât de mare, încât nu mai ai nici timp, nici resurse pentru a întrerupe acest curs, chiar dacă vrei să o faci. Am tras, deci, concluzia că trebuie să mori destul de devreme pentru a nu aluneca în starea de oboseală pe care indulgenţa sau delăsarea o pot genera. Foarte de timpuriu, mi-am băgat în cap că nu trebuie să mori mai târziu de cincizeci de ani.

Fixarea acestei date s-a făcut ca urmare a unui pretext destul de fortuit. Nu sunt cu adevărat superstiţios, dar sunt, totuşi, puţin; căci, indiferent de ceea ce gândim, toţi folosim o anumită doză de calcul mistic pentru a ne putea lansa în presupuneri. Este un element al structurii intime care la nimeni nu este cu totul absent: sub alte nume, regăseşti întotdeauna acest procedeu speculativ.

Când aveam optsprezece ani, un oarecare, la fel de ignorant în ale chiromanţiei pe cât eram şi eu, a pretins că ar fi citit în palma mea că mă voi căsători de două ori, că nu voi avea copii, că voi muri la cincizeci de ani, bogat, având tot dreptul la fericire, dar răpus de o boală îngrozitoare. Acest oarecare era un american, mult mai în vârstă decât mine, care se interesa de tinereţea mea şi care mă copleşise cu binefaceri.

Am reţinut întâmplător această profeţie.

Când am început să reflectez asupra chestiunii celui mai potrivit timp pentru a muri, mi-am adus-o aminte şi am găsit în ea un punct de sprijin imaginar pentru raţionamentul meu. Cu cât mai mult cu cât unul dintre punctele predicţiei avea să se realizeze; m-am căsătorit de două ori.

Hotărâi deci să mă complac în credulitate şi să iau în serios o vorbă aruncată în vânt.

De altfel, circumstanţele vieţii mele păreau să se preteze din ce în ce mai mult la acest legământ. După patruzeci de ani, două sau trei boli grave încolţiseră în mine şi soarta ar fi putut opta prompt pentru una din ele, fiecare putând lesne căpăta caracterul fatal care fusese indicat. Pe de altă parte, eu, care nu acordasem banilor niciodată atenţia zeloasă pe care le-o acordă de obicei bărbaţii, reuşisem să îi am fără voia mea şi, chiar dacă erau puţini, erau la limita gusturilor mele destul de modeste; în aşa fel încât îmi puteam spune că eram bogat, cu riscul de a-i face să surâdă pe unii dintre cunoscuţii mei. În sfârşit, mă

angajasem de multă vreme într-o acţiune sau speculaţie politică ce ameninţa să mă pună, dacă evenimentele luau o anumită întorsătură, într-o situaţie extremă.

Această ultimă ipoteză mi se păru întru totul edificatoare şi capabilă să-mi risipească şi ultimele îndoieli, dacă mai aveam vreuna; eram, aşadar, destinat să îmi aflu sfârşitul la data fatidică, fie datorită unei boli îngrozitoare, fie datorită unei morţi violente care urma să ia locul acelei boli. Prietenul meu american, în limbajul unei epoci pacifice, nu îmi trasase altfel soarta.

Totuşi, aşteptarea nu mi se păru suficientă, aşteptarea mi se păru nesigură. Şi diverse alte consideraţii îşi croiră drum şi mă împinseră să o iau înainte şi să recurg la sinucidere.

Pentru a ajunge să înţelegeţi aceasta, trebuie să urmaţi un alt drum decât acela pe care tocmai v-am făcut să îl parcurgeţi.

Mă întorc din nou la copilărie, nu pentru că aici se află toate cauzele, ci pentru că fiinţa se regăseşte în întregime în germenele său şi poţi stabili corespondenţe între perioadele vieţii. Sunt, din naştere, melancolic, sălbatic. Chiar înainte de a fi lovit şi rănit de oameni sau de a fi ros de remuşcarea de a-i fi rănit, mă feream de ei. În ascunzişurile apartamentului sau ale grădinii, mă închideam în mine însumi pentru a mă bucura de ceva adânc, tăinuit, misterios. Ghiceam deja, sau, mai degrabă, ştiam, mult mai profund decât mai târziu, când aveam să mă las târât de valurile vieţii, că exista în mine ceva care nu eram eu şi care era cu mult mai preţios decât mine.

Presimţeam, de asemenea, că acest ceva putea fi savurat într-un mod cu mult mai rafinat în atingere cu moartea decât în viaţă fiind şi mi se întâmpla să mă joc nu numai „de-a fi pierdut", scăpat pentru totdeauna de ai mei, dar şi „de-a fi mort". Era o beţie tristă şi delicioasă să fiu întins sub un pat într-o încăpere tăcută, la ora la care părinţii mei nu erau acasă, şi să mă imaginez într-un mormânt.

În ciuda educaţiei mele religioase şi a tot ceea ce mi se repeta despre rai şi iad, a fi mort nu însemna să fii aici sau acolo, locuri unde puteai fi văzut, ci însemna să te afli într-un loc atât de obscur, atât de necunoscut, care nu se afla nicăieri şi în care se putea auzi scurgându-se picătură cu picătură ceva imposibil de exprimat, care nu-mi aparţinea nici mie, nici altora, ceva sustras tuturor celor ce există şi se văd şi, la fel, tuturor celor ce nu se văd şi, de asemenea, există, într-un alt mod, dorit cu ardoare.

Într-o zi, am aflat că există o mişcare care se producea printre oameni şi care se numea sinucidere, îmi amintesc foarte bine că, în urma unei conversaţii auzite, am înţeles că un om poate să îşi ia viaţa. Nu ştiu, nu cred că am stabilit un raport precis între acel joc despre care tocmai am pomenit şi care îmi era familiar şi revelaţia acestui act. Fapt este că posibilitatea imediată, extrema facilitate, îmi închipuiam eu, rezultatul prodigios, puterea de a fi iremediabil ale acestui gest mă fascinară. Această fascinaţie făcea să se depună în mine acelaşi gen de emoţie delicată şi blândă, un pic dureroasă şi minunat de fără pereche pe care o încercasem de mai multe ori sub pat. Îmi plăcea dincolo de orice plăcere în acest gest faptul că şi el era solitar, sustras oricărei priviri, săvârşit în umbră şi în tăcere, şi că mă lăsa pentru totdeauna, la infinit, pierdut în afara mea, mă lăsa într-un mod fermecător pradă acelei forţe pe care o auzisem scurgându-se în mine picătură cu picătură.

Îmi amintesc locul şi ceasul. Era într-o dimineaţă de iarnă, încă văd cerul cenuşiu, şi în sufragerie era frig. Pe fereastră vedeam zidul cenuşiu, coşcovit, din spatele casei situate de cealaltă parte a pasajului ducând spre Malesherbes.

Deschisei uşurel un sertar al bufetului şi luai de acolo, fără zgomot, cu un gest lent, un cuţit. Mă uitai la acel cuţit. Nu mă uitasem niciodată la un cuţit. Înţelegeam brusc tot ceea ce se afla în acel oţel. Iată ceea ce mânuisem în fiecare zi, fără să ştiu, iată ceea ce existase latent în mâinile mele.

Misterul somnolent al obiectelor din jurul meu se dădea în vileag treptat. Lama scânteia pe fondul pâslei roşii care căptuşea sertarul. Şi nu era unul, erau douăzeci, treizeci, mari şi mici.

Ridicai cuţitul de tranşat enorm, dar îl pusei la loc, fără să mă simt atras de el. Mi-ar fi plăcut ceva mai subţire, mai simplu, mai delicat. Acest cuţit de desert atât de ascuţit, care pătrundea atât de prompt în carnea unei pere sau a unei piersici. Pipăiam cu vârful degetului vârful, îl pipăiam şi îl ispiteam. împinsei uşor, împinsei mai apăsat. Începea să mă doară, mă oprii.

Reluai, cu un nou elan al curiozităţii mele, al lăcomiei mele, mai tare. Durerea îşi schimbă brusc natura, mai concentrată şi mai ascuţită, şi o picătură de sânge ţâşni. Rămăsei cu gura căscată; aşadar, era posibil. Pentru prima oară îmi priveam sângele, fără să plâng, fără să dau înapoi. Nu fără frică; dar îmi acceptam frica, mă adaptam la ea, o

îmblânzeam, o identificam în mine cu altceva.

Mă jucai cu sângele meu un moment, făcând să ţâşnească picătură după picătură. Apoi, se auzi un zgomot pe culoar, pusei în grabă cuţitul la loc, în alveola lui roşie, cuţitul care rămăsese acelaşi, indiferent, enigmatic, inefabil, şi mă furişai în camera mea. Să mă furişez, cât îmi plăcea să mă furişez. Eram ca un mic animal de pădure, curat şi sprinten, îndărătnic, plin de reticenţe, veveriţă sau nevăstuică, care dispărea la cel mai mic zgomot şi pe care niciun bărbat şi nicio femeie nu-l vor putea înhăţa vreodată.

Trebuie să fi avut şase sau şapte ani, pentru că aveam să părăsim, când aveam şapte ani, apartamentul în care văd distinct că se petreceau toate acestea. Văd dincolo de fereastră zidul de peste drum, cu straturile lui adânci de coşcoveală.

Revin acolo. Dar, între timp, mi se pare că am uitat totul şi că senzaţiile şi reflecţiile din aceea dimineaţă s-au rătăcit, pentru o clipă, printre alte senzaţii. Dacă revin la sertarul căptuşit cu *pâslă* roşie, o fac dintr-un început de obişnuinţă, căci obişnuinţa se naşte instantaneu, la om şi la animal. De data aceasta, am mers mai departe:

scoţând cuţitaşul, examinându-l pe îndelete, încercându-i tăişul şi vârful, îmi desfăcui cămaşa şi îndreptai vârful spre inimă. Poate că aceasta mă făcu să-mi descopăr inima. Nu am avut o emoţie mai ascuţită nici în ziua în care m-am descheiat la pantaloni pentru a analiza o parte din mine în calitate de sex. Apăsai puţin, nu mult. Apăsai, mai slab decât pe deget, căci realizam că era mai serios. Deodată, într-adevăr, mi se făcu frică.

Privii cu spaimă cuţitul care rămânea agăţat parcă pentru totdeauna de lenjeria mea, simţindu-i vârful. Voinţa mea, posibilă, trecea în el şi acolo îmi scăpa de sub control. Devenea probabilă; o anume fatalitate începea să se acumuleze în acest mâner, în acest lemn, în acest metal. îl retrasei, îl ridicai în dreptul ochilor, cercetându-l cu o privire cu totul nouă, cu acel amestec de spaimă şi de veneraţie pe care îl depun oamenii în acele obiecte pe care experienţa lor îi face să le sacralizeze, din necesitate, obiecte misterioase şi familiare, *numina.* Idoli, idei. Luai din nou obiectul, acel obiect care, cu siguranţă, avea o formă particulară, singulară, perversă, potrivnică mie. Apăsai, de astă dată, până simţii că îmi face rău, ca pe deget. Dar pieptul nu era degetul; era vorba de cu totul altceva, trebuia să o fac până la capăt, dar, până la urmă, se întâmplă acelaşi lucru. Îmi făcui

rău, mult mai rău: îmi făceam rău. *El* îmi făcea rău. Nu îmi mai era frică, mă invada o reacţie de nemulţumire, de furie. Cuţitul şi cu mine eram doi. Cuţitul era acela care îmi făcea rău, care voia să îmi facă rău; o voinţă a lui, scăpată de sub controlul meu, se opunea voinţei mele. Devenea rău, periculos, nesuferit.

L-am aruncat cu un gest violent, fără să îl mai pun la locul lui în alveolă, şi am închis sertarul.

Trebuie să-ţi tratezi obiceiurile cu circumspecţie. Altfel, cine ştie?

Aceasta fusese ideea sinuciderii gratuite, în sine. De atunci, această idee reapăru de mai multe ori în mintea mea, dar numai determinată de circumstanţe. Mă angajasem mai departe pe drumul vieţii: dificultăţile, necazurile, ofensele ţâşneau la tot pasul. Atunci, mă gândeam la sinucidere. Nu mai era deloc acelaşi lucru, nu mai erau energia, exuberanţa, curiozitatea acelea care mă incitau, ci slăbiciunea, oboseala. Şi ideea a ceea ce voi găsi dincolo de sinucidere nu mai era aceeaşi. Prima oară, dincolo era necunoscutul, ceva complet nedeterminat, nenumit, imposibil de exprimat. Acum, era neantul. Şi în această privinţă, ca şi în multe altele, adolescentul, adultul îl făcură pe copil să dea înapoi, căci neantul… Era să spun: „neantul” este o noţiune „absurdă”. Dar se pot înfrunta două cuvinte misterioase? Şi ce aş putea numi neant? Nu este, oare, un loc foarte blând, deci, ţinând încă de viaţă, o viaţă dulce, încetinită, ceva ca începutul somnului, ceva asemănător cenuşiilor Câmpii Elizee despre care vorbeşte Virgiliu?

Totuşi, mă întreb dacă ideea mea de sinucidere, chiar atunci când reapărea în cele mai grele momente, de jenă, de oprimare, era vreodată, într-adevăr, cu totul impură. Şi nu spun asta doar pentru mine, în particular. Există, aproape întotdeauna, există, poate, întotdeauna un element de puritate la sinucigaş. Chiar şi la acela pentru care sinuciderea este un act exclusiv social, un gest în întregime prins în lanţul tuturor gesturilor sale precedente, care aparţineau toate vieţii şi erau întoarse spre viaţă, nu trebuie să existe o deschidere, cât de îngustă ar fi ea, spre lumea de dincolo, pentru a putea săvârşi actul? Trebuie să existe o oarecare familiaritate, oricât de inconştientă ar fi aceasta – şi, chiar cu desăvârşire inconştientă, poate fi profundă şi constantă –, cu un univers plin de dedesubturi, de secrete şi de surprize. I se părea că neantul există, i se părea că se dăruieşte neantului, dar, sub acest cuvânt negativ, sub acest cuvânt

aproximativ, sub acest cuvânt-limită există ceva ascuns pentru el.

În ceea ce mă priveşte, în orice caz, este foarte probabil că nu mă voi dezice niciodată de acea reverie nostalgică apărută în copilărie şi că voi aştepta pretextele pentru a mă întoarce la ea. Pretexte care pot fi considerabile, dar care sunt doar pretexte. Nu am păstrat eu întotdeauna treze plăcerea şi nevoia singurătăţii? Nu a fost zi în viaţa mea, oricât de fericită şi de plină ar fi fost de prezenţa unei fiinţe sau a unor fiinţe şi de adeziunea fertilă şi exuberantă la lumea imediată, în care să nu mă gândesc la singurătate, în care să nu-mi fi făcut timp să-i consacru o libaţie, măcar câteva minute, fie că o făceam în trecere, într-o cabină telefonică, într-o baie, pe un culoar pe care întârziam o clipă mai mult decât se cuvine să o facă animalul social. Ei bine, singurătatea este calea spre sinucidere, sau măcar este calea spre moarte. Desigur, în singurătate te bucuri mai mult decât în orice alt fel de lume şi de viaţă; cum poţi aprecia mai bine o floare, un copac, un nor, animalele, bărbaţii, chiar, care trec departe, şi femeile? Dar este deja, totuşi, poteca pe care te îndepărtezi de lume.

Această curiozitate despre care vorbesc nu este doar curiozitatea de a cunoaşte, ci o curiozitate îndrăzneaţă, insolentă, care se vrea activă, experimentală. Sinuciderea este unul dintre procedeele interzise, nu este singurul, este ultimul şi, poate, cel mai important dintre acelea pe care omul le-a inventat şi le-a încercat pentru a perfora încă din timpul vieţii sale, altfel decât cu gândul, altfel decât în imaginaţie, zidul închisorii sale. Din această cauză Baudelaire, gânditorul, a pus, în *Litanii către Satan,* sinuciderea pe lista îndrăznelilor mai mult sau mai puţin criminale – din punct de vedere social – care, alături de drog, desfrâu, alcool, furt şi asasinat, de alchimie, de profit, de ştiinţă, de revoltă, sunt la îndemâna omului pentru a se mişca, a se agita, a protesta, a se sustrage.

Această curiozitate este magnific reprezentată de Dostoievski, în personajul Kirilov, deşi din unghiul îngust al dilemei: creştin sau sinucigaş, credincios sau anti-teu (mai degrabă decât ateu). Dostoievski, prizonier al orizontului creştin, nu putea să-şi imagineze, în afara creştinismului, decât un om care mai este încă astfel, atunci când îl urăşte în mod paradoxal pe Dumnezeul despre care nu crede că există, când îl provoacă, când îl urmăreşte în bârlogul său: moartea.

Voi povesti pe scurt împrejurările importante în care m-am gândit serios să mă sinucid, înainte de a trece la fapte.

Nu îmi amintesc să fi avut chef să mă sinucid între şapte şi douăzeci de ani. Fără îndoială, nu se prezentase nicio ocazie serioasă: fusesem deja surprins, decepţionat, chinuit de viaţă, dar nu fusesem adânc rănit. Totuşi, viaţa de familie mi-a oferit doar încercări obositoare, am trăit între un tată şi o mamă sfâşiaţi de adulter, gelozie şi griji băneşti. În exterior, aveam de-a face cu camarazi faţă de care consecinţele tuturor acestor necazuri mă făceau timid şi speriat.

La douăzeci de ani, m-am gândit câteva zile să dispar, după un examen ratat. Nu mă gândisem la asta şi mai înainte, când achiziţionasem o neînsemnată boală venerică. Nimic nu te poate face mai melancolic şi, totuşi, nu îmi aduc aminte precis. Eşecul meu avea semnificaţia foarte gravă pe care i-o dădeam eu. Mai înainte, trecusem multe examene cu succes, dar cu un succes descrescător. Dar acest insucces umilitor voia să spună că intrasem într-o criză gravă. Pe măsură ce se dezvolta, mintea mea se orienta spre o fantezie din ce în ce mai secretă şi din ce în ce mai contrară uzanţelor, spre o lene visătoare, instabilă, schimbându-şi adesea mobilul, spre o curiozitate devorantă şi devorată. Intrasem într-o lume de presentimente, de tendinţe care dispăreau ca urmare a unor salturi bruşte, după cum inspiraţia mea era într-o zi fastă sau nefastă. Căpătai din această cauză sentimentul neliniştit că eram pradă unei fatalităţi obscure, îmi dădui seama, dintr-odată, de toate dificultăţile în care mă vârâse o dată pentru totdeauna caracterul meu, în ceea ce priveşte relaţiile cu societatea: vechea mea singurătate, cel mai adesea blândă şi melancolică, se preschimbase într-o originalitate involuntară şi destul de agresivă, într-o excentricitate pe care căutam să o temperez, dar care şoca. Oamenii începuseră să mă ia la ochi.

Trebuie spus că am fost respins la acel examen din voinţa autorităţilor, şi nu datorită incapacităţii mele. Era la terminarea Şcolii de Ştiinţe Politice şi s-a intenţionat pedepsirea a ceea ce părea a fi dezordinea periculoasă a minţii mele şi, de asemenea, oprirea din faşă a carierei mele diplomatice, ceea ce, de altfel, era un lucru înţelept, căci familia mea era ruinată, iar timiditatea mea nu putea de mult timp să-mi mai permită să exercit un cât de mic control asupra sentimentului meu de inferioritate socială. Mai mult, acest eşec venea să complice o dramă sentimentală, care, de altfel, cântărise mult în ceea ce priveşte starea mea de spirit din zilele de examen şi, reducându-mi mult luciditatea, mă dăduse pe mâna judecătorilor mei

într-o stare declarată de revoltă intimă, încă pe jumătate inconştientă, împotriva modului lor învechit de a gândi.

Pe scurt, mă gândeam destul de serios să mă arunc în Sena. În orice caz, am trăit mult timp într-o stare de spirit disperată, în care începeam să experimentez, să prind gustul acelei beţii a îndepărtării de lume care precede şi facilitează sinuciderea.

După aceea, avui ideea să las totul baltă la începutul războiului din 1914, adică în anul următor. Reţinui cu acea ocazie un presentiment, atât de pătrunzător, încât acum mă surprinde.

Plecând la război, eram încercat de sentimente confuze şi succesive. Mă lăsam copleşit în întregime când de entuziasmul care pusese stăpânire pe mulţime şi, poate, chiar pe armată, când de luciditate şi scepticism: îmi venea greu să cred că un război universal poate să funcţioneze, mă îndoiam de virtuţile comandanţilor mei, ale camarazilor mei, ale mele însumi. La capătul câtorva zile de marşuri şi de contramarşuri, pe ploaie sau sub un soare torid, în împrejurimile Ardenilor, întrezării limpede într-o seară că războiul nu era ceea ce putea crede un student naiv şi îndopat cu ficţiuni literare: era foarte plicticos, nu se întâmpla nimic sau, când, mai presus de mine, ceva începea să se închege, totul se petrecea pentru mine ca şi cum nu s-ar fi petrecut nicăieri; camarazii şi superiorii erau la fel de sordizi şi de mediocri ca pe timp de pace. Avui, într-adevăr, în acea seară, în satul acela din Ardeni, sentimentul precis a patru ani monotoni de corvoadă, de plantoane, de boli, întrerupţi de atât de scurte clipe de mare spaimă şi de mare mândrie.

Pe de altă parte, în cursul acelor cozi interminabile pe care le făceam cu milioanele de-a lungul drumului ducând spre prea vastele câmpuri de luptă, am căpătat pentru prima oară în viaţa mea impresia copleşitoare, definitivă, că omul este înecat în umanitate. Toate simulacrele de personalitate, de originalitate, de intimitate, de excepţie care se pot multiplica în lume iluzorie a păcii – care se puteau multiplica în acele timpuri tihnite şi cumpătate de dinainte de 1914

— Se risipeau şi nu rămânea decât realitatea netă că eram o furnică într-un furnicar. În absenţa unor priviri care să mă desluşească, deveneam de nedesluşit pentru mine însumi. Acest lucru mă purtă dintr-odată spre acea mistică a singurătăţii şi a cufundării singuraticului în singurătatea sa şi a revărsării în interiorul eului meu a ceva ce nu eram eu. De vreme ce eram pierdut, de ce să nu mă pierd

mai mult? Exista doar un singur mod de a mă vindeca de pierderea eului în tot şi a eului şi a totului în nimic, acela de a mă pierde în mod absolut. Beţia creştea şi, odată cu beţia, creştea şi pofta de a bea mai mult, această dorinţă, care la un moment dat îl roade ca un acid pe beţiv, să ajungă, pe fundul paharului, la acea picătură cu un adevărat devastatoare.

Toţi şi totul se îndepărtau de mine din ce în ce mai vertiginos, cei care erau departe de mine şi cei care erau aproape de mine, interesele existenţei mele şi acelea ale acelor entităţi: Franţa.

Germania etc. Prezenţa covârşitoare şi obscenă a acestei armate, din care eram o părticică din ce în ce mai inconştientă şi lăsată la voia întâmplării, făcea ca totul să se şteargă treptat din faţa ochilor mei: pământul, cerul, astrele. Natura dispărea în faţa acestei intruziuni gigantice care îmi acoperea tot câmpul vederii, ca un monstru crescând într-un coşmar. Dispariţia naturii, care îmi fusese un sprijin atât de delicat odinioară – odinioară – în desfătările pe care mi le oferea singurătatea mea plină de bogăţii, a fost aceea care a făcut ca totul să se prăbuşească.

Pe scurt, mă aflam într-un grajd. Nu mai era seară, era a doua zi dimineaţă, eram singur:

camarazii erau afară, ocupaţi în livadă. Ştiam cum să te omori cu o puşcă: îţi scoteai bocancul şi ciorapul şi, cu ţeava în gură, apăsai cu degetul mare de la picior pe trăgaci. Scrisesem o scrisorică plină de o tandreţe nebună fratelui meu; chiar cu această ocazie am descoperit că-mi iubeam fratele – atât de tânăr în comparaţie mine, atât de blând, atât de dezarmat. Apoi, privii mica gaură neagră, inelară, de oţel.

Şi mi se făcu frică. Cum mi se făcu, nu ştiu.

Fapt este că a doua zi nu mi-a mai fost deloc frică, la prima luptă. Fără îndoială, eu, care o practicasem atâta, nu eram copt pentru singurătate. Acea singurătate supremă a sinuciderii era încă prea mult pentru mine: preferam să mor cu toată lumea, să mă prăvălesc în moarte cu o căruţă plină de prieteni, atât de dispreţuiţi, atât de ignoraţi cu o clipă mai devreme.

Am multă stimă pentru personajul care eram în acel moment. îl iubesc pe acel nătărău delicat care prefera mica sa mlaştină personală cazanului cu supa comună şi care, între o sută de milioane de gloanţe şuierând şi mieunând în jurul lui, pretindea să aleagă unul singur, ca o bijuterie dintr-un sipet. Astfel agoniza individualismul cu trei ani

înainte de Revoluţia din Octombrie.

Am mai avut şi alte impulsuri de a mă sinucide, de atunci. Nu pot să mi le amintesc pe toate. Totuşi, nu a devenit o manie, o chemare la orice pas, ca în ultimii ani. Această chemare a ajuns atât de frecventă că s-a transformat, încetul cu încetul, aproape într-un refren pe care îl îngânam printre dinţi, atunci când îmi legănam sufletul din ce în ce mai ostenit, mai uzat – din ce în ce mai viu în esenţa lui, dar atât de excedat de clişeele cotidianului.

Impulsul cel mai violent s-a produs în cursul unei poveşti de dragoste. Am povestit-o, bineînţeles, într-unul din romanele mele; nu prea am chef să revin. Cu atât mai mult cu cât poveştile de dragoste nu mă mai interesează deloc, nici ale mele şi nici ale altora. Pe scurt: fusesem părăsit de o femeie. Era prima oară când mi se întâmpla. De altfel, în ceea ce o priveşte, ceva din adâncul inimii mele nu ţinea destul la ea, exact acel ceva din mine care nu eram eu, care îmi rodea eul.

Singurul lucru pe care îl reţin din această aventură banală, dar care a jucat un *rol* capital în destinul meu, este această presimţire încărcată de delicii a neantului, pe care mi se părea că o am atunci. Asta se petrecea la Lyon, oraşul cel mai neospitalier din Franţa, într-o cameră de hotel. Conform metodei omeneşti bine cunoscute, mă vindecam de pământ născocindu-mi un cer: îl numeam neant. Din momentul în care am crezut că sunt sigur de hotărârea mea, suferinţa a început să descrească, clipă cu clipă. Ideea sinuciderii pătrunsese în mine, eu o introdusesem acolo, pentru a mă îngriji, pentru a mă vindeca chiar de ceea ce o făcuse să se nască. Când suferinţa descrescu destul, ideea sinuciderii căzu.

Iată: asta este toată şmecheria. Asta nu m-a împiedicat, puţin mai târziu, să nu încep din nou să sufăr pentru aceeaşi femeie. Dar nu mai era surpriza de prima oară: începeam să mă resemnez.

Am spus deja cât de înşelătoare mi se părea această idee a neantului. În orice caz, pentru mine aşa era. Îmi amintesc perfect cum, la Lyon, acest neant cu care îmi oblojeam durerea era ceva concret, era blândeţe, deliciu. Era şinele din mine.

Am mai vrut să mă opresc de două sau de trei ori, din cauza unor umilinţe cu totul puerile.

Ideea de sinucidere se tocise încetul cu încetul, repetându-se: devenise ceva banal. Nu este bine ca sentimentele să ne devină

familiare, se amestecă în viaţa de zi cu zi, care este sordidă;

devin de o deplină trivialitate.

Cu ocazia celei mai violente pasiuni pe care am cunoscut-o, în consecinţă, m-am gândit din nou la moarte. Nu fusesem părăsit definitiv, ci doar puţin în fiecare seară. Aceste absenţe ale femeii adultere, care se întoarce la soţul ei, mă exasperau, mă răvăşeau. Şi apoi, în fond, simţeam mereu acea nevoie de a fugi, de a fugi de ceea ce îţi doreşti cel mai mult, de a te afla din nou singur. Când fusesem părăsit, efectiv, de prima femeie, simţisem, în toată durerea mea insuportabilă, o rază de bucurie: mă descătuşasem, eram liber. În tumultul celei de-a doua mari pasiuni, aspiram şi mai mult să mă eliberez:

aveam patruzeci şi cinci de ani, nu douăzeci.

Şi mă lăsasem târât de ea împotriva voinţei mele, chiar dacă, după aceea, mă dăruisem ei din toată inima.

Mă întorc la subiect.

În ultimii doi ani ai Ocupaţiei, trăiam ca prins într-o vrajă din ce în ce mai captivantă. De mult timp mă separasem de mulţime şi de toţi cei care gândesc ca ea. Aceasta mă făcuse să capăt un sentiment intim de trufie. Această trufie afecta zone prea lăuntrice pentru a nu se preschimba puţin câte puţin într-o detaşare de tot ceea ce poate hrăni orgoliul personal, căci, pentru o persoană care se află veşnic pe drumul eului spre sine, ceea ce îl hrăneşte îl şi purifică.

Mă ştiam acum ameninţat; condamnat de această mulţime (vreau să spun de cea mai mare parte a ceea ce se obişnuieşte să se numească elită) dornică în mod instinctiv să mă pedepsească pentru mai veche mea nesupunere.

Singurătatea mea spontană devenea o scoatere în afara legii. Astfel se împlinea, într-un mod neprevăzut – şi exagerat, ceea ce mă încânta, căci totdeauna mi-a plăcut lipsa de măsură –, jurământul meu secret de a fi lipsit de toate şi smuls din toate.

Eram împins spre sfârşit nu numai din interiorul meu, de vârstă, de boală, de uzură, de toate vechile mele calcule, ci şi din afara mea, de societate. Era o conjuraţie totală. Notam simptomele revoluţiei evenimentelor cu o voluptate surdă; mi se părea că amestec cărţile într-o pasienţă şi că văd apărând de acolo figura fatală.

Am pus mult rafinament în jocul meu cu soarta. Aş fi putut uşor să mă retrag la timp, să încetez să scriu, să manifestez, aceasta cu atât

mai mult cu cât perspicacitatea mea se exersase de timpuriu împotriva deficienţelor şi erorilor hitlerismului şi ar fi fost legitim să mă desprind de o cauză europeană atât de prost apărată. Ar fi fost chiar datoria mea politică, dar nu am vrut să întreprind nimic. Mă abţineam să nu las să se reverse în scrierile şi vorbele mele tot dispreţul pe care îl aveam pentru Hitler, care ducea Europa la ruină, la fel ca şi duşmanii lui. Îmi reprimam în atitudinea mea acea indiferenţă dispreţuitoare pe care un om cât de cât înţelept este întotdeauna constrâns să o resimtă pentru prieteni şi care îi face, curând, să se situeze pe aceeaşi treaptă cu duşmanii lui, în mintea, dacă nu în inima lui.

Puteam să părăsesc Franţa; am plecat, dar pentru a reveni. S-a întâmplat ca la Geneva, bine primit de elveţieni, bine adăpostit, bine aprovizionat cu bani, suficienţi pentru a rămâne acolo doi sau trei ani, să mă hotărăsc să mă întorc şi, totodată, să-mi iau viaţa în timp util.

Am vrut să aştept ultimul moment şi l-am aşteptat. Eram perfect sigur pe mine, n-am avut nicio clipă de îndoială sau de ezitare. Această siguranţă era un izvor continuu de bucurie, era expresia unei credinţe fără nicio fisură. Era aşa pentru că eul meu trecuse virtual în sine?

Nu credeam câtuşi de puţin, luându-mi viaţa, că pot contrazice ideea, pe care am simţit-o totdeauna vie în mine, de nemurire. Dimpotrivă, tocmai întrucât credeam în nemurire, mă năpusteam cu atâta violenţă spre moarte. Mărturiseam în public că, de fapt, ceea ce numim moarte nu este decât un prag şi că, dincolo, viaţa continuă sau, cel puţin, ceva din ceea ce numim viaţă, ceva ce constituie esenţa ei.

Credeam, de altfel, că nu poate continua decât ceea ce a început: dacă sufletul continuă, este pentru că nu a încetat niciodată să existe.

Din momentul destul de târziu[5] în care am reflectat la problemele filosofiei şi ale religiei, m-am considerat străin de ideea creştină a creaţiei *ex nihilo* a lumii sau a sufletului.

Nu credeam nici că ceea ce era înzestrat astfel cu veşnicie ar fi avut ceva în comun cu conştiinţa. Bineînţeles, dispreţuiam ideea vulgară a supravieţuirii sufletului individual. Nu mă gândeam, desigur, să-mi pierd sau să-mi salvez acest suflet individual. Ceea ce simţeam că

---

[5] 1 Dar, în fiecare an, îţi reînnoieşti sentimentul că acesta este primul în care te deschizi gândirii şi că, până atunci, nu ai făcut decât să presimţi (n. a.).

este în mine spirit nemuritor, inepuizabil, se dovedea a fi exact ceea ce nu avea deloc un caracter individual. Am avut întotdeauna sentimentul, în momentele mele de plenitudine, de luciditate, că ceea ce conta pentru mine, în mine, era ceea ce nu eram eu, era ceea ce se asocia cu altceva decât cu mine însumi, fiind chiar cu totul străin şi opus mie. Mi se părea că înţelesesem, în sfârşit, puţin din aventura fiinţei, că posedam, în sfârşit, ceea ce întotdeauna presimţisem a fi adevărul meu intim, în ziua în care cunoscusem noţiunea indiană a sinelui din eu, a sinelui opus eului.

Este nevoie să spun că nu-mi făceam nicio grijă în ceea ce priveşte discriminarea dintre bine şi rău şi că întotdeauna6 am fost convins că, o dată ieşit din societatea umană în care această idee a binelui şi a răului este necesară şi îşi dobândeşte substanţa, nu mai poate fi vorba de ceva asemănător? De altfel, această idee era înlăturată de credinţa mea în nimicirea eului.

Îmi spuneam, în apropierea ultimelor mele clipe, că în ideea de neant gustasem odinioară – şi o gustă şi alţii – presimţirea acestei nimiciri a eului. Dar nimicirea conştiinţei, adică a vieţii eului, nu înseamnă deloc neantul. Eşti, oare, nimicit în timp ce dormi?

Odinioară, s-a întâmplat să simt o angoasă probabil acea angoasă pe care a cunoscut-o Nietzsche când a crezut că este primul care a descoperit ideea eternei reîntoarceri, ideea amiezii eterne)

când m-am apropiat într-un mod mai riguros de acest sentiment că viaţa nu încetează niciodată, că naşterea nu a fost un început şi că moartea nu va fi un sfârşit. Simţeam atunci o oboseală, o teamă de infinit. Şi, cu siguranţă, mulţi oameni suportă viaţa pentru că, în dorinţa lor de repaus, cred în neant – şi aceasta, fără îndoială, chiar atunci când îşi mărturisesc, din vârful buzelor, opiniile religioase şi filosofice cele mai banale despre nemurire.

De la acest teribil sentiment al veşniciei pornesc budiştii, pentru

---

6 Nu am trăit niciodată ideea de păcat, nici ideea de bine şi de rău, chiar în timpul unei copilării destul de pioase, dar aceasta s-a datorat, poate, modului extrem de liberal sau tolerant în care am fost format în colegiul marist al cărui elev am fost (n. a.) [Marist – de la numele Fecioarei Maria; membru al uneia dintre congregaţiile religioase dedicate Fecioarei Maria (n. tr.).]

a ne propune concepţia lor despre descătuşare nu ca o extirpare a vieţii umane, ci a vieţii de-a pururi, ca şi cum ar fi făcută dintr-o serie indefinită de vieţi vremelnice. Budiştii îşi propun să distrugă „viaţa eternă", pentru că aceasta este o perpetuare a vieţii individuale.

Această angoasă a încetat cu totul să existe în mine din ziua în care am cunoscut şi am înţeles puţin ideile indiene (şi chinezeşti), distincţia dintre eu şi sine, dintre viaţă şi esenţa a cărei spumă este viaţa, dintre fiinţă şi dincolo de fiinţă, dintre divin şi inefabil, dintre fiinţă şi nefiinţă, pe de-o parte, şi ceea ce se află dincolo de această antinomie.

Am văzut în ultimele mele clipe cât de puternice sunt în noi superstiţiile, şi, de asemenea, cât de slabe erau în mine. Amintiri vagi m-au atins în treacăt: „Dar dacă, la urma urmei, există un Dumnezeu, aşa cum îl înţelege catehismul?

Dar dacă există o judecată, dacă există paradisul şi infernul?" Eram străbătut de aceste întrebări, care nu se fixau nicăieri. Nu puteam să mă consider responsabil de toate aceste stări trecătoare, după cum nu pot fi responsabil nici de toate aceste larve care mişună prin conştiinţă tot timpul, ceea ce dovedeşte că această conştiinţă nu este deloc cel mai bun loc al nostru şi că aici se îngrămădesc multe lucruri inutile, deşeuri de neuitat. În timpuri normale nu suntem fără încetare victimele unor asociaţii de idei primejdioase, a unor bâiguieli idioate?

Acest fenomen nu a apărut decât de două sau trei ori şi îl notez doar pentru a fi cu conştiinţa împăcată. În chiar ultimele momente, nimic asemănător nu se produse pentru a-mi provoca neplăceri.

Au fost, într-adevăr, alte mici intruziuni grosolane în spaţiul meu lăuntric până înaintea ceasurilor din urmă, pe care le acceptam fără să mă arăt nemulţumit, cu veselie, sigur că nu vor dura prea mult. Şi, într-adevăr, dispăreau imediat.

Se va spune: „Dar nu sunteţi mort, deci totul s-a petrecut astfel pentru că «instinctul» dumneavoastră ştia că nu veţi muri. Moartea nu fusese chemată; altfel aţi fi simţit cu totul altceva.

Fiind ales de ea, aţi fi văzut sosind alaiul ei prevestitor, spaima, neliniştea, îndoiala. Nu aţi mai fi fost atât de sigur de dumneavoastră". Dar, mai întâi, există exemplul atâtor oameni care au murit cu adevărat şi care, înainte, au fost la fel de senini ca mine. Şi apoi, existau toate şansele să mor. Doar din întâmplare nu sunt mort. Am absorbit treizeci

de centigrame de luminai, ceea ce este o doză întru totul suficientă.

Nu credeam să le pricinuiesc vreun rău prietenilor mei, părăsindu-i brusc. Aveam un sentiment atât de plenar şi atât de violent al nimicniciei tuturor lucrurilor din viaţă, că şi cel mai neplăcut necaz provocat de mine mi se părea fără greutate în comparaţie cu starea de care vor fi pătrunşi când, prin exemplul meu, vor descoperi miracolul care, în chiar inima vieţii, le stă la îndemână.

De altfel, nu credeam prea mult în persistenţa şi profunzimea tristeţii pe care aveam să o las în urma mea.[7] Mă ataşasem atât de puţin de fiinţe, încât acestea nu avuseseră cum să se ataşeze mai mult de mine. Totuşi, mă arătasem, în aceşti ultimi ani, mai tandru ca niciodată.

Asta era, cu siguranţă, o manifestare a caracterului meu supărăcios: le reproşam că nu reuşiseră să mă facă să mă ataşez mai mult de ele.

De asemenea, şi o oarecare zburdălnicie: mi-i închipuiam puşi la încercare, vărsând o lacrimă, uitându-mă curând. Apoi, mai târziu, regretându-mă mai mult, simţind un gol, acelaşi ca pentru toate cele de care se despărţeau, una după alta.

Mă gândeam, de asemenea, cuprins de bună dispoziţie, că împrejurările le ofereau ocazia de a se descotorosi de mine: eram compromiţător. Şi partea comică era că, vrând să-i eliberez, dar ratându-mi lovitura, îi încurcasem şi mai mult.

În pofida statisticilor, care arată că nu afectează decât un număr mic de bărbaţi şi de femei, dar, grupând cazurile, le imprimă acel semn distinctiv al banalului pe care îl capătă orice cantitate, oricât de mică, sinuciderea capătă în ochii unora o pecete de originalitate care o justifică şi îi conferă valoare.

Unii se sinucid pentru alte motive decât insipid sentimentale sau trivial sociale; se sinucid din raţiune, şi nu din raţiuni. Dovedesc prin aceasta o curiozitate şi o concupiscenţă de ordin superior, o dragoste lăudabilă pentru ceea ce este discret şi excepţional.

---

[7] „Indiferenţii găsesc, de multe ori, ridicole asemenea acte atunci când survin. Judecata lumii este tristă în această privinţă: cel care încearcă să moară este luat în râs, iar cel care moare este uitat." (Alfred de Musset, *Frederic şi Bernerette)* (n. a.).

Cel mai mult mă seduce faptul că este un act care se săvârşeşte în singurătate. Or atribui singurătăţii tot felul de virtuţi pe care aceasta nu le are întotdeauna; o confund cu reculegerea şi meditaţia, cu delicateţea inimii şi a spiritului, cu severitatea faţă de tine însuţi, temperată de ironie cu abilitatea de a compara şi a deduce.

Desigur, există un aspect convenţional al sinuciderii, în care intră vanitatea, ranchiuna, ca şi multe alte sentimente josnice şi curente, dar nu ai face nimic în viaţă dacă ai lua în considerare întotdeauna materialele de proastă calitate care ajută la confecţionarea oricărui lucru.

Contam mult pe faptul că vârtejul evenimentelor va fi atât de mare, încât plecarea mea va trece cu totul neobservată. Nu a fost întru totul astfel, acea bruscă şi totală subversiune a Parisului pe care o prevedeam nu se produse; şi aceasta a fost una din decepţiile şi ofensele acelor timpuri.

Ar fi trebuit să mă ţin de primul meu plan, care era să nu acţionez la Paris, ci să mă duc departe, pe un câmp pustiu, şi să elimin orice posibilitate de a fi identificat. Drept urmare, cadavrul meu nu ar fi fost recunoscut.

Din nefericire, m-am gândit că, în acest fel, aş fi adus mari inconveniente materiale şi morale fratelui meu şi puţinilor mei prieteni, care ar fi rămas prea mult timp în incertitudine, chiar dacă, plecând, lăsam o hârtie care îmi certifica hotărârea.

În acea ultimă zi, nu ştiam ce să fac. Toate preocupările omeneşti se destrămau sub degetele mele. Totul mi se părea van şi deja sfârşit. Acest sentiment de „la ce bun?" mă cuprinsese treptat în ultimele luni, ca o consecinţă firească a hotărârii mele, şi devenise de câteva săptămâni foarte puternic şi foarte eficace. Grijile şi necazurile dispăruseră rând pe rând; dar, în această ultimă zi, ascuţimea hotărârii mele era ca aceea a unui ac pe care îl simţeam înţepându-mă într-un mod delicios în inimă.8

Nu aveam niciun prieten de văzut. În primul rând, aveam foarte puţini, şi fuseseră disperaţi de evenimente; iar în ceea ce îi priveşte pe

---

8 în această privinţă, cred că mijlocul folosit de amiralul de Villeneuve, învinsul de la Trafalgar, se recomandă prin delicateţea lui: un ac lung în inimă (n. a.).

ceilalţi, gustasem destul din indiferenţa lor în ultimul timp, acea indiferenţă care răzbătea din cuvintele cele mai atente şi cele mai pline de duioşie şi pe care o resimt atât de bine copiii, bătrânii, bolnavii grav, marii nefericiţi, în sfârşit, toţi aceia care au ajuns la limită sau sunt aproape de ea, atât de subţire şi atât de decisivă.

Cât priveşte femeile, era la fel: mi-era teamă că minciunile mele le vor linişti prea uşor sau că, timid, vor desfăşura încă o dată lungul şirag de locuri comune referitoare la *utilitatea* existenţei mele. Noţiune socială supremă, care pare a fi proprietatea exclusivă a femeilor, căci, în fond, societatea există doar prin ele şi pentru ele, travaliul lor o face să nu se oprească niciodată, ele sunt truditoarele şi reginele, păzitoarele înverşunate: fără ele, bărbaţii, care sunt îngeri prinşi în capcană, ar fi urcat de mult la cer.

Din fericire, în ciuda faptului că mă pregătisem cu mult timp înainte, îmi mai rămăseseră, totuşi, treburi mărunte de isprăvit: acestea îmi luară toată dimineaţa.

Şi, pe legea mea, după-amiază aveam să ies la plimbare. Eu, care sunt un prieten atât de devotat al bordelurilor, brusc nu mai aveam niciun chef să pun piciorul pe acolo. Amorul nu îmi mai spunea nimic, absolut nimic. La fel şi vinul; doar tutunul rămânea savoarea necesară vieţii; mulţumesc lui Dumnezeu, eram bine aprovizionat.

Nu dorit, la început, să mă duc într-un loc preferat şi vrui, pentru ultima oară, să mă alătur gloatei ignobile. O luai pe bulevarde.

Priveam oamenii mergând încoace şi-ncolo, dar nu cu o privire obişnuită şi relaxată; îi vedeam aşa cum îi vede un călător pe punctul de a părăsi un oraş, împrumutându-le tuturor acea instabilitate şi acel neastâmpăr care sunt în el.

Mi se părea că oamenii aleargă, buimaci, în ciuda faptului că eram conştient de starea mea şi de ceea ce le împrumuta aceasta. Era adevărat că ne aflam la puţine zile după sfârşitul Ocupaţiei: ceea ce credeam că văd era, poate, real.

Sfârşii prin a merge la Tuileries, destul de aproape de domiciliul meu, unde petrecusem mult timp în ultimii ani. Nu găseam niciodată prea multă lume şi am putut să mă bucur acolo de ceasuri lungi de meditaţie şi de lectură. În plus, nu mă plictiseam niciodată, cum s-ar putea crede, pe drept cuvânt, de priveliştea de care te poţi bucura pe aleea centrală.

Din 1939, plimbasem cu mine un sentiment profund al

decrepitudinii lucrurilor. Examinam totul cu un ochi filosofic, ca şi cum aş fi avut de gând să plec pentru totdeauna sau să scriu. Dar ce înseamnă gândirea filosofică cea mai pătrunzătoare, în comparaţie cu privirea condamnatului care îşi fumează ultimele ţigări şi ştie că aceasta este, într-adevăr, ultima privire care ţâşneşte din ochii lui?

În momentul acela, începu să se producă în mine acel fenomen bine cunoscut: ştii că ai ajuns, în sfârşit, la clipa serioasă şi decisivă şi, în acelaşi timp, eşti decepţionat de golul pe care îl simţi în suflet. Gândurile şi sentimentele îţi scapă. Aşa se întâmplă în toate momentele formidabile ale existenţei: am fost decepţionat de prima mea împărtăşanie, de rugăciune, prima oară când m-am culcat cu o femeie şi, după un sfert de oră, de prima misiune de luptă (deşi este momentul care m-a decepţionat cel mai puţin), de faptul de a putea, într-o bună zi, scrie ceva valabil, de cele mai frumoase peisaje din lume.

Mă opresc, exagerez; păstrez într-adevăr, în amintire, ziua în care m-am rugat atunci când fratele meu era bolnav – aveam vreo doisprezece ani –, era, totuşi, o rugăciune de implorare, misiunea de la Charleroi, prima mea dragoste (nu primul meu contact), anumite lecturi, Parthenonul.

Într-un cuvânt, au fost din ce în ce mai multe impresii puternice şi sigure. Şi, în cele din urmă, păstrez o amintire sigură şi plină a întregii mele vieţi. Ceea ce mă face să cred că veşnicia trece prin clipă…

Pentru a reveni la Tuileries, tot simţeam un gol. Şi acest sentiment nu m-a mai părăsit pe deplin. Eram mereu ca un călător între hotel şi gară. Resimţeam o grabă, o nerăbdare, o indiferenţă, ca o stare de rău, pentru tot ceea ce îmi trecea prin faţa ochilor. Copacii, cerul, frumosul bulevard, toate acestea mi se păreau puţin vătămate, lovite de caducitate, ca o Florenţa sau o Atena pe care o părăseşti fără să ştii dacă o vei mai revedea vreodată.

Aceasta nu te împiedică să fii pătruns de gânduri frumoase şi viguroase şi să nu te simţi, pe undeva, stăpân la maximum pe conştiinţa ta; dar există, de asemenea, un focar de boală care strică totul. Aveam dinaintea grădinii Tuileries acelaşi sentiment ca la Verdun, când încercam, printr-un efort metaforic, sub un bombardament, să citesc o frază despre moarte din Pascalul de doi bani pe care îl păstram în cartuşieră.

Timpul trecea, nici prea repede, nici prea încet; se apropia clipa.

Hotărâi să mă întorc acasă. Era şapte, voiam să absorb drogul imediat după plecarea menajerei mele, care, după ce mânca, pornea spre casă.

Avui două întâlniri.

Pe aleea centrală din Tuileries, întâlnii un tânăr. Nu ştiam cine este, dar văzui bine că el mă cunoştea şi, după femeia cu care se plimba, înţelesei că era cineva din Rezistenţă. Mă amuzai un minut de expresia lui: mergea ţeapăn pentru a-mi arăta limpede că îmi este duşman;

această încordare, acest efort mă făcură să surâd. Nu mai atribuiam nicio realitate sentimentelor oamenilor. Puţin mai târziu, pe bulevardul Saint-Germain, întâlnii un abate care era din aceeaşi tabără cu mine şi care îmi vorbi cu mânie despre duşmanii noştri; această probă contrară mi se păru fastidioasă, nici măcar nu surâsei.

O luai spre casă, fără să fac niciun efort pentru a mă rupe de ceva. Părăseam Tuileries fără impresia unei dureri sfâşietoare. O astfel de impresie o avusesem mai degrabă înainte, când concepusem mental această zi.

Eram nerăbdător să o văd plecând pe menajera mea şi, cu mare uşurare, mă pomenii singur. În sfârşit, singur, singur pentru totdeauna.

Puteam să mă bucur cum nu mă bucurasem niciodată de singurătatea mea şi de adevărata sa natură, în sfârşit descoperită, de drum spre moarte. Priveam cu un sentiment intim de voluptate toate obiectele familiare din biroul meu; de câteva luni mă gândeam din ce în ce mai mult la Baudelaire şi la Poe; îmi amintii ce spuseseră despre frumuseţea anumitor interioare orânduite cu grijă pentru a da o anume sugestie spirituală. Fotoliu, călimară, divan, vase, pipe, cupe, cărţi, toate acestea erau impregnate, ca de o mireasmă, de sentimentul meu de detaşare, crescând de luni de zile, toate acestea mi se păreau izolate de lume ca şi mine, gata să plece odată cu mine.

Mă gândisem să dau foc apartamentului meu, dar renunţasem din dragoste pentru fratele meu, căruia voiam să îi rămână toate acestea ca dovadă a prieteniei noastre. Doar el putea păstra aceste obiecte, consumate interior odată cu mine.

Astăzi îmi dau limpede seama că dorinţa de a mă sinucide însemna că înaintasem prea puţin pe calea detaşării, deşi pornisem pe ea. Nu mă reţine niciun scrupul să recunosc că frica de necazurile prin care aş fi trecut în timpul unui proces cântărea mult în dorinţa mea de a pune punct. Or liniştea cu care cineva suportă inconvenientele vieţii

este considerată o dovadă de detaşare. Dacă le suportă, înseamnă că, într-un fel oarecare, nu le mai simte.

Şi tot aşa. Fapt este că, din 1938, am simţit că interesul meu se îndepărta de politică şi de multe alte lucruri, de dragoste, de exemplu. Şi, parcă împotriva voinţei mele, în pofida unei părţi din mine însumi, aveam să intru din nou în această rutină la sfârşitul lui 1940. Câteva luni mai târziu, împotriva îndeletnicirilor de care tocmai mă apucasem, aveam să mă îndrept spre studiul religiei. Mă aflam într-o contradicţie violentă, mă lăsam copleşit de problemele epocii aşa cum nu o făcusem niciodată până atunci, în viaţa mea atât de liberă şi de ferită, chiar în momentul în care necesitatea de a face această viaţă şi mai liberă şi mai ferită devenise atât de profundă în mine însumi. Presiunea evenimentelor există pentru a explica, nu pentru a scuza. Cum am putut accepta trucul de a schimba minunatele clipe de pace din iarna 1939 – 1940 pe agitaţia sordidă din iarna 1940 – 1941? Era just să plătesc această eroare de conduită.

Dar nu voiam să plătesc. Nu voiam să plătesc în 1944 o datorie contractată în 1940. De vreme ce, în 1942 – 1943, îmi recucerisem treptat independenţa, izolarea, singurătatea, respingeam această revenire a tot ceea ce, într-un mod atât de deliberat, dădusem deoparte printr-un progres continuu.

Onoarea. Dar ce-mi păsa mie de onoare? Mă achitam de obligaţiile de onoare continuând să scriu până în ultima clipă, în ciuda pericolelor, ceea ce gândeam, puţinul pe care îl gândeam în legătură cu aceste chestiuni.

Visasem în 1942 că evenimentele vor lua o asemenea întorsătură, încât, în ceea ce mă priveşte, nu va putea exista nicio neînţelegere în legătură cu abandonarea interesului public.

Orice ar fi, recunosc că am dat dovadă de multă nerăbdare vrând să plec înainte de soroc, că sinuciderea nu este o formă sigură de asceză, în sfârşit…

Dar, în sfârşit, nu mai sunt dispus să mă supun convenienţelor în acest domeniu, ca şi în oricare altul. Şi, de asemenea, îi suspectez mult pe anumiţi amatori de viaţă interioară şi chiar mistică atunci când discreditează cu prea mare uşurinţă sinuciderea. Le stă tare bine să facă asta. Poate, într-adevăr, se amestecă astfel cu cei mulţi atât de legaţi de viaţă şi care se manifestă într-un mod atât de semnificativ împotriva acelora care o şterg înainte de vreme.

La urma urmei, fac ce vreau. Nu am depus jurământul în nicio sectă mai mult sau mai puțin ocultă. Există și acolo bigoți și ipocriți, ca peste tot. La urma urmei, sunt foarte puţin dotat pentru mistică şi nu sunt încă sigur că nu tot ceea ce se îngrămădește sub acest cuvânt nu este îngrozitor de îndoielnic. Poate că există în mistică nu un salt decisiv, ci doar un progres foarte relativ al capacităţii de a născoci şi de a intelectualiza, progres care se fixează mai devreme sau mai târziu. Pe o anumită treaptă, spiritul nu face decât să analizeze de-a fir-a-păr ceva din ceea ce a dobândit şi, mai ales, să bată pasul pe loc. Ce diferenţă este între extaz şi stupoare? Nu că ţi-ai putea dori stupoarea. Dar dacă eu prefer saltul sinuciderii?

Mă îndoiesc mult şi de budişti, care pretind să nimicească toate conceptele şi toate iluziile, dar care cad în contradicţii cât se poate de suspecte. Lumea, după ei, este făcută din succesiuni fulgurante de senzaţii, dar, atunci, care este acea forţă din ei capabilă să nimicească principiul acestor succesiuni? Dacă se poate acţiona asupra succesiunii, înseamnă că au un principiu? Şi ce este Nirvāṇa? Oricât de subtile ar fi lămuririle care ni se dau despre ea – atât de subtile şi, deci, mai interesante decât acelea ale oricărei alte religii –, nu poți să nu îți spui că, la urma urmei, este vorba tot despre visul paradisului. Şi apoi, restabilesc binele şi răul prin Karman[9]. De ce, de-a lungul acestor secvenţe fugitive, eşti urmărit, de la o viaţă la alta, de responsabilitate? De ce viaţa veşnică nu-şi pierde treptat din greutate?

De ce, pentru a reveni la subiectul meu, nu ar fi sinuciderea o modalitate de detaşare mai sigură decât toate ascezele?

În orice caz, ştiu bine un lucru: oricât de mare ar fi fost dorinţa mea de a muri, am avut de luptat cu o părere de rău, doar una. Dar de unde să ştiu eu dacă nu cumva tocmai în această părere de rău nu s-a strâns toată pofta mea de viaţă, nu s-au concentrat toate instinctele care mă legau de ea? îmi spuneam că nu eram destul de copt pentru moarte, că, de fapt, nu mă detaşasem suficient, că gândirea mea nu evoluase destul pe calea descătuşării. Ce însemna asta? Sau că eram încă legat de formele gândirii mele, dacă nu de viaţa mea, dar, în fond, de viaţa mea; sau că îmi era frică de ceva de dincolo. Acel vechi infern apărea sub altă formă. Sub forma budistă: mă temeam, nefiind

---

[9] Sau karma, în hinduism, înlănţuirea actelor şi a efectelor lor (n. tr.).

suficient de detaşat, de senin, de clipa morţii, să nu cad în înlănţuirea lui Karman. De altfel, există un infern budist.

Scriind aceste rânduri, mi-a venit de multe ori să strig: „Toate acestea sunt minciuni, nu a fost vorba nici de consideraţii filosofice, nici de vârstă, nici de nimic atât de îndepărtat; ci, pur şi simplu, mi-era frică, frică să nu fiu bătut, sfâşiat de mulţime – frică să nu fiu umilit de poliţişti, de judecători, să nu fiu nevoit să explic oamenilor plini de josnicie motivele mele, nobilele mele motive". Ei bine, da! am strigat; ei şi? Se poate ca toate acestea să se dovedească adevărate. Frica are două aspecte: oroarea şi dezgustul. De ce să nu mă simt dezgustat de sufletul josnic al asasinilor, de înjosirea duşmanilor mei dând frâu liber dorinţei de răzbunare şi laşităţii? Nu sunt creştin, nu am o propensiune nelimitată spre masochism. Cu cât înaintez, cu atât mă dezbar de masochismul tinereţii mele, de această perversiune lascivă.

Nu este mai puţin adevărat că în alte timpuri, când nimic deosebit nu mă ameninţa, am plănuit să mor tânăr, să ies în întâmpinarea morţii. Şi, între două spaime, aceea de a fi omorât şi aceea de a muri, am învins-o pe aceea de a muri. La Geneva, am îndepărtat tentaţia de a rămâne acolo liniştit, la adăpost; am îndepărtat-o după o îndelungată şi lucidă deliberare, ştiind exact încotro mă îndrept.

Unde mă aflu astăzi?

*

pentru comenzi şi informaţii adresaţi-vă la:
Editura LEDA – Grupul Editorial CORINT
www.editura corint.ro
Format: 24/bix86;
Coli tipo: 8

Coperta a IV-a

Galeria de proză Scriitor şi gânditor charismatic şi, în acelaşi timp, extrem de controversat, Pierre Drieu la Rochelle (1893 – 1945) este autorul a numeroase eseuri şi romane de mare impact asupra vieţii intelectuale din Franţa interbelică. Fascinat de ideea sinuciderii şi ostracizat, după război, pentru orientările sale politice, Drieu la Rochelle îşi pune capăt zilelor, lăsând în urmă o operă pe nedrept uitată.

Romanul *Focuri vii* urmăreşte, cu luciditate şi fără

sentimentalism, ultimele 24 de ore din viaţa lui Alain, tânăr parizian dezabuzat, care evadează prin drog, alcool şi, în cele din urmă, prin moarte dintr-o realitate la care nu poate adera.

Poveste secretă este o confesiune lipsită de ipocrizie, care aduce la lumină dramele interioare ale scriitorului, dezvăluind încă o dată atracţia exercitată asupra lui de sinucidere, văzută ca act de control suprem al destinului.

ISBN: 973 – 7786 – 33 – 5